

Samrådsredogörelse Program för Tyngdpunkt Farsta, Dp 2012-09102

Innehåll

Sammanfattning.....	1
Bakgrund	3
Programmets syfte och huvuddrag	3
Hur programsamrådet bedrivits.....	3
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande.....	3
Inkomna synpunkter.....	7
Statliga och regionala myndigheter och förbund.....	7
Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar	14
Övriga remissinstanser.....	36
Ämnesvisa synpunkter från intresseföreningar och enskilda (nedan kallade boende) samt stadsbyggnadskontorets ställningstaganden	44
Allmänt om samrådet och planprocessen	44
Allmänt om förslaget och utvecklingen.....	44
Arkitektur och gestaltning	46
Bostadsbebyggelse	46
Näringsliv	46
Olägenheter för grannar	46
Parker och grönområden.....	47
Gator och trafik.....	48
Områdesvisa synpunkter.....	49
Inkomna synpunkter.....	59
Övriga, ej sakägare	60

Sammanfattning

Programmet syftar till att visa hur Farsta kan utvecklas till en tyngdpunkt i enlighet med Översiktsplanen, med omkring 8000 nya bostäder samt service och handel. Programförslagets bebyggelse koncentreras till Farsta centrum, områdets huvudvägar samt utmed sjöarna Drevviken och Magelungen. Programmet sändes ut på samråd 2015-05-20 - 2015-09-07. Under samrådet har ca 225 yttranden inkommit. Flertalet remissinstanser tillstyrker programförslaget men framför synpunkter i sak, framför allt vad gäller påverkan på natur- och kulturmiljö, risker och störningar kopplade till Nynäsvägen och Nynäsbanan samt bristfällig hantering av dagvattenfrågan. De flesta boende och föreningar som

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

framfört synpunkter uttrycker oro över en ökad trafik och exploateringar i närheten av sin bostad. Man värnar Farstas gröna kvalitéer, rekreatiomsområden vid sjöarna och trafiksäkerheten. Såväl några remissinstanser som boende önskar att idrott, kultur och arbetsplatser skulle ges ett större utrymme och tydligare uttalade ambitioner i Farsta. Generellt ställer sig många positiva till bebyggelse i Farsta centrum.

Med anledning av de synpunkter som framförts under programsamrådet kommer följande frågor att studeras vidare i det fortsatta programarbetet:

- Farsta centrum studeras vidare med avseende på övergripande höjder och exploateringsgrad, i synnerhet i de så kallade stationskvarteren och parkkvarteren.
- Gång- och cykelstråk, offentliga platser samt förutsättningar för kultur och samhällsservice tydliggörs i centrum.
- Vid Farsta IP studeras idrottens behov av område för framtida utökad verksamhet.
- Behovet av att reservera plats för en utökning av Larsboda verksamhetsområde intill Teliafastigheten utreds vidare.
- Möjligheten att bättre belysa sociala frågor, till exempel förutsättningarna för idrott, kultur samt övrig samhällsservice undersöks.

Inom ramen för kommande och pågående detaljplanearbete föreslås följande frågor särskilt belysas utifrån inkomna synpunkter under programsamrådet:

- natur- och kulturvärden längs Magelungen och Drevviken
- gatusektion och volymer längs Nykroppagatan
- fördjupade studier av byggnadsvolymer och stadsbild i och runt Farsta centrum.

Efter programsamrådet har beslut fattats i stadsbyggnadsnämnden avseende det så kallade campingstugeområdet, Karlsviks strand. Programhandlingen avses uppdateras utifrån detta.

Följande kompletterande utredningar görs: Dagvattenutredning samt komplettering av förutsättningar och konsekvenser för natur- och kulturmiljö så att de omfattar hela det aktuella programområdet.

Efter genomförda bearbetningar avser stadsbyggnadskontoret återkomma med ett bearbetat program med förslag att programmet godkänns som underlag för fortsatt detaljplanering. Kontorets sammanfattande bedömning är att de inkomna synpunkterna kan hanteras och studeras vidare i det fortsatta arbetet.

Bakgrund

Programmets syfte och huvuddrag

Programmet syftar till att konkretisera hur Farsta kan utvecklas till en tyngdpunkt – en komplett, modern och promenadvänlig stadsdel. Förslaget innebär en knapp dubbling av antalet bostäder i stadsdelen. Till dagens ca 10 000 bostäder föreslås ytterligare drygt 8 000 bostäder. Utöver bostäder hanterar programmet handel, verksamheter och de allmänna funktioner som en tyngdpunkt och en kraftigt ökad befolkning kräver, som förskolor, skola, parker, och grönsstruktur. Programmet utgår från fyra övergripande strategier:

- **Utveckla Farsta centrum.** På parkeringsytorna runt centrum planeras för bostäder, verksamheter och handel.
- **Skapa urbana stråk.** Ny bebyggelse placeras utmed Farstas huvudvägar.
- **Vänd Farsta mot sjöarna.** Vid Magelungens och Drevvikens stränder utvecklas attraktiva boendemiljöer samtidigt som park- och naturmiljöerna stärks.
- **Farstastråket.** Befintliga parker rustas och kompletteras med nya parker för att bilda ett sammanhängande grönt stråk mellan Magelungen och Drevviken.

Hur programsamrådet bedrivits

Programsamråd pågick under perioden 2015-05-20 - 2015-09-07. Information om samrådet skickades ut enligt sändlista till remissinstanser och berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen. Samrådsförslaget visades i Tekniska Nämndhuset, i Biblioteket Fanfaren i Farsta centrum samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, www.stockholm.se/detaljplaner. Annons om programsamråd och samrådsmöte publicerades i lokaltidningen Mitt i Söderort/Farsta den 19 maj 2015 i Direktpress Farsta/Sköndal den 23 maj 2015, i Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet den 20 maj 2015. Under samrådet hölls öppet hus den 27 till 29 maj i stadens dialogpaviljong, placerad på Munkforsplan i Farsta centrum. Under de tre dagarna bedöms knappt 300 personer ha besökt paviljongen.

Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande

Redovisning av intressekonflikter, sammanfattande ställningstagande och beskrivning av fortsatt arbete.

Från boende dominerar synpunkter som berör den egna närmiljön. Man oroas främst över ingrepp i grönska, ökad trafik, brist på gatuparkering. Flera pekar också på Farstas kvaliteer, med luft och grönska, trafiksäker miljö med planskilda korsningar osv. Synpunkterna pekar på en konflikt mellan förslaget att förtärta

Farsta och att värna de kvalitéer som till stor del förknippas med den ursprungliga stadsplanens glesa bebyggelse. I de centrala delarna av Farsta avspeglar sig detta i värnande av de mindre, bostadsnära grönytorna. På en mer övergripande nivå värdesätts främst de stora rekreationsområdena vid sjöarna. Kontoret bedömer att en förtätning kan bidra till att skapa goda stadskvalitéer, med omsorgsfullt utformade gatumiljöer och parker.

Flertalet remissinstanser tillstyrker programförslaget som helhet men framför synpunkter, framför allt vad gäller påverkan på natur- och kulturmiljö, risker och störningar kopplade till Nynäsvägen och Nynäsbanan samt bristfällig hantering av dagvattenfrågan. Såväl några remissinstanser som boende önskar att idrott, kultur, arbetsplatser och hållbarhetsambitioner skulle ges ett större utrymme och tydligare uttalade ambitioner i programmet för Farsta. Det frågas också efter förtydliganden och konkretiseringar gällande till exempel gång- och cykelvägnät, grönstruktur mm.

Med anledning av inkomna synpunkter som framförts under programsamrådet kommer följande frågor och platser att studeras vidare inför revidering av planprogrammet:

Vatten

Hanteringen av dagvatten, liksom miljökvalitetsnormer för vatten, Magelungens vattenkvalitet, översvämningsrisker med mera har belysts knapphändigt. Kontoret föreslår att en dagvattenutredning tas fram och att frågan beskrivs mer ingående i programhandlingen.

Naturmiljö

Påverkan på naturmiljön hanteras på översiktlig nivå genom att en komplettering förutsättningar och konsekvenser görs, så att de omfattar hela det aktuella programområdet – det vill säga även områden vid Magelungen och Drevviken som inte ingått i programutredningen. Flertalet av frågorna som berör naturmiljö bedöms dock kunna hanteras i detaljplaneskedet.

Kulturmiljö

Påverkan på kulturmiljön hanteras på översiktlig nivå genom att en komplettering förutsättningar och konsekvenser görs, så att de omfattar hela det aktuella programområdet. Fornlämningar uppmärksammas i programmet. Synpunkter på enstaka platser hanteras inom respektive detaljplan.

Risk och buller

Stadsbyggnadskontoret kan konstatera att stora delar av den planerade bebyggelsen är utsatt för så höga buller- och risknivåer att

särskild hänsyn måste tas vid utformningen av dessa områden. Synpunkterna kommer att beaktas i det fortsatta detaljplanearbetet. Stadsbyggnadskontoret bedömer inte att övergripande riskbedömning för hela programområdet, med alternativa lösningar, behöver tas fram till programarbetet. I det löpande detaljplanearbetet kommer emellertid denna fråga att behöva beaktas och placeringen av till exempel en förskola kan behöva studeras i ett större sammanhang där flera lägen undersöks.

Trafiken i området kommer att öka med en större befolkning, vilket kan ge ökat buller längs lokalgatorna. Samtidigt syftar programmet till att omgestalta gatorna så att de ges mindre karaktär av genomfartsvägar och får en mer stadslik utformning med lägre hastigheter som väntad positiv konsekvens.

Idrott, kultur, Samhällsservice, verksamheter mm

Många boende och remissinstanser efterlyser ett bredare innehåll i programmet med bland annat större fokus på idrott, kultur, arbetsplatser och övrig samhällsservice – det vill säga vad innebär ett tillskott av 8000 bostäder för denna typ av verksamheter och hur kan planeringen av Farsta stödja fler arbetsplatser i Söderort? Kontoret föreslår att dessa frågor utvecklas ytterligare i en revidering av programmet efter dialog med berörda förvaltningar. Område på stadens mark öster om Teliaområdet föreslås att reserveras som utredningsområde för bostäder eller verksamheter, beroende på utvecklingen i Larsboda verksamhetsområde. Möjligheten att reservera ett område för verksamheter, handel eller idrott mellan Magelungsvägen och Nynäsbanan föreslås att undersökas inför revideringen av programmet. Förutsättningen för att säkerställa och möjliggöra en utveckling av Farsta som idrottsnav, i synnerhet området runt Farsta IP avses att studeras i det fortsatta planarbetet.

Områdesvisa revideringar

För de olika delområdena föreslås några justeringar av själva programhandlingen. I flera fall kan synpunkter lämpligen hanteras genom fördjupade studier i detaljplaneskedet. Nedan redogörs för områdesvisa förändringar i programmet samt viktigare medskick till detaljplanearbetet.

Farsta centrum: Synpunkter har inkommit på volymer (främst höghuset), exploateringsgrad, gång- och cykelstråk mm. Ett större fokus på mötesplatser, kultur med mera efterfrågas. Kontoret föreslår att fördjupade strukturstudier för centrum och angränsande gator görs kring ett antal frågor: övergripande höjder/stadsbild, gång/cykelstråk och entréer till området, parkering, service, kultur

och mötesplatser. Höghuset studeras om avseende höjd, volym och eventuellt andra lägen.

Detaljstudier av byggnadsvolymer föreslås att göras i detaljplaneskedet. Kontoret bedömer att i synnerhet parkkvarteret behöver studeras noggrannare avseende exploateringsgrad, offentliga rum med mera. Möjligheten att inordna en mindre, offentlig plats skall undersökas.

Nykroppagatan: Detaljplanen påbörjades med start-PM 2013. Kontoret bedömer att detaljplanearbetet kan fortsätta i enlighet med beslutet, men att volymer, gatusektion och parkmiljöer behöver studeras noga med beaktande av inkomna synpunkter.

Teliaområdet: Behovet av att reservera mark för utökning av Larsboda verksamhetsområde skall utredas innan den östra delen, inom stadens mark, kan planläggas. Stadsbyggnadskontoret föreslår att detaljplanearbete inleds för övriga delar av Teliaområdet i enlighet med programmet. I det reviderade programmet kan innehållet i Teliaområdet konkretiseras ytterligare utifrån aktuellt planeringsunderlag, med bland annat en föreslagen angöringsgata till Larsboda verksamhetsområde längs Nynäsvägen. Frågor kring kulturmiljö, buller och risker från Nynäsvägen, exploateringsgrad, service mm kommer att studeras vidare i detaljplanen.

Karlsviksstrand/campingstugorna: Flera boende, stugägare och remissinstanser har pekat på höga kultur- och naturvärden i området. Under programsamrådet har stadsbyggnadsnämnden fattat beslut om att detaljplanearbete skall inledas i området, med inriktningen att bevara flertalet stugor samt att bygga bostäder och utveckla strandpromenaden. Programmet föreslås att revideras med detta innehåll. Natur- och kulturvärden, buller och risker från Nynäsvägen samt utformningen av trafikplats Larsboda föreslås att studeras vidare i detaljplaneskedet. I samband med detta skall även möjligheten att anordna en busshållplats utmed Nynäsvägen undersökas.

Farsta IP/Farsta gård: Flera remissinstanser pekar på behovet av att säkerställa idrottens behov och möjliggöra utökad idrottsverksamhet. Inför revideringen av programmet föreslås att frågan studeras vidare, så att tillräckliga ytor för idrottens framtida behov kan säkerställas. I fortsatt planarbete behöver de kulturhistoriska värdena studeras, i synnerhet förhållandet mellan ny bebyggelse och Farsta gård.

Magelungens strand

Natur- och kulturmiljön längs vattnet liksom den dåliga vattenkvaliteten i sjön Magelungen uppmärksammas av boende och remissinstanser. Stadsbyggnadskontoret föreslår att detaljplanearbete inleds och att frågorna studeras djupare inom ramen för denna.

Övriga områden: På övriga områden bedöms att programunderlaget kan ligga till grund för fortsatt planarbete utan större revideringar, med inkomna synpunkter under programsamrådet som underlag.

Programhandlingen

På de föreslagna bebyggelseytorna har i flera fall mer konkreta förslag arbetats fram under och efter programsamrådet. Programhandlingen avses utifrån detta uppdateras med ett mer aktuellt kartunderlag. Synpunkter har inkommit på att materialet i vissa fall är svårläst. Inför revideringen föreslås att kartunderlaget uppdateras.

Utredningsbehov

Med anledning av inkomna synpunkter under samrådet kommer följande frågor att utredas vidare inför revideringen av programmet

- Dagvatten, inklusive klimatförändringar och vattenkvalitet
- Kompletterad konsekvensbeskrivning av kulturmiljö, stads- och landskapsbild samt naturmiljö utifrån aktuellt område.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen. Nästa steg i processen är att ta fram ett program som kan godkännas av stadsbyggnadsnämnden.

Inkomna synpunkter**Statliga och regionala myndigheter och förbund**

Nedan redogörs för inkomna synpunkter under programsamrådet. För statliga och regionala myndigheter och förbund, samt för kommunala förvaltningar och övriga remissinstanser finns stadsbyggnadskontorets kommentarer i kursiv text i anslutning till respektive yttrande. De ämnen som flest yttranden från övriga föreningar och boende berört sammanfattas och kommenteras ämnesvis. Sist i sammanställningen finns referat av samtliga inkomna yttranden från föreningar samt boende.

Länsstyrelsen

I huvudsak utgör en programmet en bra grund för fortsatt detaljplanering.

Riksintressen

Höga byggnaders eventuella påverkan på riksintresset för luftfarten och/eller för totalförsvaret bör utredas inför den fortsatta detaljplaneringen i Tyngdpunkt Farsta. Vid planering av byggnader med en totalhöjd av 45 meter inom sammanhållen bebyggelse ska Försvarsmakten kontaktas i ett tidigt skede.

Väg 73 (Nynäsvägen) och Nynäsbanan är riksintressen för kommunikationer och ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan skada anläggningarna. Riskhänsyn och rekommenderade skyddsavstånd vid ny bebyggelse skall beaktas i tidigt skede.

Hanteringen av riksintressena väg 73 samt Nynäsbanan samt höga byggnader att beaktas i berörda detaljplaner, då analyser av buller, risker mm i förhållande till riksintressena kommer att analyseras.

Vattenkvalitet och dagvatten

Det är lämpligt att i programskedet ta fram en översiktlig dagvattenutredning. Lågpunkter, områden som riskerar att översvämmas samt ytor som kan ta omhand stora regnmängder vid skyfall bör framgå. Dessa frågor behöver arbetas in i bearbetningen av planprogrammet och inte skjutas fram till detaljplaneskedet.

Inom planområdet finns det ett antal objekt registrerade i Länsstyrelsens databas över eventuellt förorenade områden. Dessa involverar flertalet bensinstationer samt tryckeri, gjuteri och plantskola m.m. Föroreningssituationen bör utredas närmare i samråd med tillsynsmyndigheten i det fortsatta planarbetet.

För att miljö kvalitetsnormerna ska uppnås krävs en förbättring av vattenkvaliteten. Staden behöver ta ett helhetsgrepp på dagvattenplaneringen för att vid exploateringarna minska utsläppen av förorenande ämnen. Åtgärder som innebär att tillförseln av förorenade ämnen som fosfor och kväve minskar jämfört med dagens nivåer bör planeras. Staden bör även ta hänsyn till nya klassningar av vattenförekomsterna Maglungen och Drevviken som visar att den ekologiska statusen är otillfredsställande och att den kemiska statusen inte uppnår god status på grund av PBDE och Tributyltennföreningar. Att vattnen har fått undantag för tiden då MKN ska uppnås innebär inte att man kan vänta med åtgärder. Beslut om ändringar i klassningar och MKN kommer att fattas i december 2015.

Länsstyrelsen anser att staden behöver närmare precisera och utveckla de särskilda skälen till upphävande av strandskydd i

kommande detaljplaner. I det fortsatta planarbetet bör klimatförändringarnas påverkan på programområdet beskrivas.

Synpunkterna beaktas. Inför revidering av programmet avser kontoret att ta fram en övergripande dagvattenutredning. Klimatförändringarnas påverkan på programområdet kommer att hanteras översiktligt i dagvattenutredningen men kan även behöva belysas i särskilt berörda detaljplaner.

I fortsatt detaljplanearbete kommer frågan om markföroreningar, strandskydd, miljö kvalitetsnormen för vatten att hanteras vidare.

Park och natur

I programförslaget framgår inte storleken på grönstrukturens parker och naturområden. Det bör tydliggöras hur detta förhåller sig till riktvärdet 3 ha park i stadens tyngdpunkter enligt den gröna promenadstaden. Länsstyrelsen anser att exploatering som kan påverka utpekade skyddsvärda trädmiljöer och skyddsvärda träd ska undvikas.

Synpunkterna beaktas. Relationen mellan stadens översiktsplan och programmet vad avser parker förtydligas. I viss mån innebär de föreslagna planerna påverkan på skyddsvärda träd och trädmiljöer. Möjligheten att minska påverkan och eventuella kompensationsåtgärder hanteras i detaljplaneskedet.

Planeringsunderlag

De delområden som bedöms i konsekvensanalysen överensstämmer inte helt med programområdet. Till exempel ingår inte Telias område. Till Landskapsanalysen finns också en kortfattad konsekvensanalys. De kulturhistoriska resonemangen bör fördjupas. I samrådsförslaget sägs att uppdateringar av konsekvensbeskrivningar för natur – och kulturmiljö samt stads- och landskapsbild ska göras och att de ska omfatta hela programområdet. Länsstyrelsen vill understryka vikten av detta och framhålla vikten av att konsekvenserna bedöms sammantaget för hela området. Det är mycket positivt att staden har tagit fram en barnkonsekvensanalys för planerad förtätning av Farsta. Dock avspeglas de goda intentionerna inte helt i programförslaget.

Beskrivningen av natur- kulturmiljö samt stads- och landskapsbildanalys avses att kompletteras i den reviderade programhandlingen.

Storstockholms lokaltrafik (SL)

Trafikförvaltningen är positiv till programförslagets intentioner att utveckla Farsta till en tyngdpunkt med blandade funktioner. Det är positivt att det planeras för sänkta parkeringstal för bil och höga

parkeringstal för cykel, samtidigt som Farstas nya gatustruktur utmanar den tidigare prioriteringen av biltrafik.

Busstrafik

För gator som ska trafikeras av buss bör trafikförvaltningens Riktlinjer för utformning av infrastruktur med hänsyn till buss (RiBuss) följas. Körbana för buss bör vara minst 7 meter bred. Den trafikutredning som medföljer programmet aviserar möjliga kapacitetsproblem i vissa korsningar på längre sikt. Åtgärder bör vidtas så att framkomligheten är god även på längre sikt i korsningar med busstrafik.

Parallellgående linjer med samma trafikuppgift, som inte är samordnande bör undvikas, såvida det inte behövs för att avlasta den andra trafiken. Trafikförvaltningen är därför tveksamma till att försörja Farsta med direktbusstrafik längs Nynäsvägen, men vill inte utesluta detta med hänsyn till de omfattande exploateringar som planeras. Detta behöver utredas mer, i ett första skede genom att staden diskuterar möjligheten till hållplats med Trafikverket.

Det viktigt att även behålla en god framkomlighet för kollektivtrafiken på Magelungsvägen efter en ombyggnad. Bostadsområdena Karlsviks strand och Klockelund (s 15) medför krav på att Perstorpsvägen möjliggör dubbelriktad busstrafik. Eventuellt skulle linje 828 och/eller 831 skulle kunna flyttas dit. Linje 830 planeras gå via Frykdalsbacken i båda riktningarna när livsmedelscentrum byggs ut, varför alla krav för framkomlighet uppfyllas.

De nya bostadsområdena kan komma att behöva matarbusstrafik till Farsta strands pendeltågstation, vilket kan komma att kräva en större vändplats för bussar. Vid omformning av gator är det viktigt att välja träd som lämpar sig för gatumiljö, för att undvika växtlighet ut över gatan. Balkonger bör placeras på ett sådant sätt att de inte kommer i konflikt med kollektivtrafiken.

Reseknutpunkt

Det är positivt att staden vill förbättra Farsta centrum som bytespunkt mellan tunnelbana och buss och att bussterminalen flyttas från Kroppaplan till Larsbodavägen, då nuvarande bussterminal inte är tillfredställande. De skisser som tagits fram för bussterminalen kräver att vändmöjlighet finns i anslutning till terminalen. En cirkulationsplats vid Larsbodavägens korsning med Torsbygatan kan vara en möjlighet. Handel vid bytespunkten får inte placeras på ett sådant sätt att det hindrar kollektivtrafikresenärerna

Byggnationer över tunnelbanan eller tvärbanan kan vara en möjlighet till stadsutveckling och förändrad markanvändning men det är förknippat med många restriktioner och ofta mycket höga

kostnader. Det viktigt att byggnationer över SL:s anläggning inte äventyrar funktionen. I ett tidigt skede bör tekniska förutsättningar, påverkan på riksintresse, kapacitet, restriktioner för trafiken och störningar på omgivningen samt finansiering och genomförbarhet utredas.

Trafikförvaltningen kan utreda möjligheterna att öppna upp en till entré till tunnelbanan kopplat till bussterminalen, förutsatt att lösningen fungerar med en spärrkiosk precis som idag.

Gång- och cykel

I de nya områdena som byggs är det viktigt att gena, trygga, tillgängliga och trafiksäkra gc-vägar finns till stationer och hållplatser. Detta skulle kunna lyftas fram och förtydligas i programmet. Ett eventuellt gymnasium bör placeras på gångavstånd från tunnelbanan för att på så sätt öka tillgängligheten.

Störningar

Störningar från kollektivtrafiken, tex buller, stömljud och vibrationer men också utrop vid hållplatser bör beaktas och omnämnas i programmet. Vid busshållplatser förekommer lågfrekvent buller.

Finansiering

Finansiering för ombyggnad av de delar som rör kollektivtrafiken bör presenteras tidigt. Nya projekt kopplat till kollektivtrafik bör initialt gå igenom Länsplanen. Vid påverkan på SL:s kollektivtrafikanläggningar skall kontakt tas med Trafikförvaltningen i tidigt skede

Synpunkterna föranleder inga förändringar av programhandlingen, men visar på frågor som behöver hanteras i den fortsatta detaljplaneprocessen. Förtydliganden gällande gång- och cykeltrafik avses att göras i revideringen av programmet.

Utformingen av en ny bytespunkt i Farsta centrum kommer att formas i dialog med trafikförvaltningen i detaljplanearbetet. Även frågor som berör eventuella störningar från kollektivtrafiken, utformning av gatumiljön för att säkerställa framkomligheten med mera hanteras inom ramen för berörda detaljplaner. Frågan om finansiering hanteras mellan Trafikförvaltningen och staden genom Exploateringsnämnden

Staden ser mycket positivt på möjligheten att anlägga en busshållplats utmed Nynäsvägen i samband med en ombyggnad av trafikplats Larsboda. Frågan kommer dels att hanteras i samband med detaljplaner vid Karlsvik/Klockelund samt Telia och dels i övergripande diskussioner med Trafikverket.

Storstockholms Brandförsvär

Programområdet innehåller flera riskkällor som ligger i nära anslutning till programmets föreslagna utvecklingsområden, bland annat Nynäsvägen som är en primär transportled för farligt gods. SSBF bedömer att risknivån inom programområdet potentiellt är så pass hög att planprogrammets genomförande bör prövas med en miljöbedömning.

En riskbedömning för programmet Tyngdpunkt Farsta som innehåller en jämförelse mellan alternativa lösningar samt ett nollalternativ bör tas fram. Vissa verksamheter t.ex. förskolor utgör särskilt skyddsvärd bebyggelse ur ett riskperspektiv. Detta bör beaktas i riskbedömningen samt då SBK tar beslut i frågan om huruvida marken är lämplig ur ett olycksriskperspektiv.

Att säkerställa möjligheten till räddningsinsatser genom tillräcklig framkomlighet samt tillgång till brandvatten uppmärksammas.

Kontoret delar inte uppfattningen att en övergripande riskanalys och miljöbedömning behöver tas fram för hela programområdet. I enskilda detaljplaner kommer hantering av riskkällor, genom avstånd, markanvändning och eventuellt andra åtgärder att ske. Det bedöms kunna komma att påverka exploateringsgraden i vissa lägen, men inte programmets övergripande ambitioner. Placering av till exempel förskolor kan i vissa fall att behöva vara föremål för alternativstudier i förhållande till bland annat riskkällor. Detta bedöms dock kunna ske löpande i samband med detaljplanearbetet, då det faktiska behovet i stadsdelen är bättre känt.

Trafikverket

Programområdet påverkar och påverkas av väg 73, Nynäsvägen och Nynäsbanan, vilka är utpekade riksintresse och därmed ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra tillkomsten eller nyttjandet av anläggningen. God kapacitet i den genomgående huvudriktningen samt hög trafiksäkerhet bör eftersträvas. En djupare trafikanalys bör tas fram som analyserar konsekvenserna av exploateringen. Trafikverket avser att ta fram en övergripande stråkanalys för väg 73, med syfte att analysera de olika pågående samhällsbyggnadsprojekten utmed stråket och se dessa i ett sammanhang. Planeringsprocessen för statliga vägar inleds med en åtgärdsvalsstudie (ÅVS) – ett förberedande steg för val av åtgärder. De utredningar som tas fram under programarbetet, liksom en övergripande stråkanalys, kan utgöra en bra grund för en ÅVS. Fortsatt diskussion mellan Staden och Trafikverket måste hållas för att klargöra ansvar och genomförande av en eventuell ÅVS.

En uppdaterad analys av effekterna av föreslagna exploateringar samt åtgärder i gatunätet har gjorts efter programsamrådet. Analysen visar bland annat på positiva effekter av att omvandla Larsboda trafikplats till en fullständig trafikplats med av- och

påfartsramper söderut. Frågan kommer att utredas vidare i dialog med trafikverket inom ramen för påbörjade detaljplaner utmed väg 73.

Nynäsbanan

Nynäsbanan är av riksintresse för kommunikationer och ska skyddas mot åtgärder som kan försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningen. Det är viktigt att säkerställa åtkomsten för underhåll via befintliga grindar. 30 meter från järnvägen (räknat från spårmittpå på närmaste befintliga eller planerade spår) ska vara byggnadsfritt. Ett sådant avstånd ger utrymme för räddningsinsatser och det möjliggör viss utveckling av järnvägsanläggningen. Större avstånd kan bli aktuellt utifrån riskanalys och möjligheten att uppnå riktvärden för buller, vibrationer etc. Nynäsbanan och väg 73 är primärled för farligt gods varför en riskutredning bör tas fram. Även om rekommenderade skyddsavstånd kan hållas kan ändå särskilda krav behöva ställas på bebyggelsens utformning.

Frågan om risk, buller och åtkomst till Nynäsbanan beaktas, och kommer att studeras i detalj inom ramen för berörda berörda detaljplaner

Nynäsvägen

För att skapa handlingsfrihet och klara gällande riktvärden när det gäller tex buller bör avståndet mellan motorvägens beläggningsskant och kvartersgräns vara minst 25 meter och därtill ytterligare 10 meter mellan kvartersgräns och byggnad, dvs. totalt 35 meter. För motorvägsramper och länsvägar är motsvarande avstånd minst 15 + 10 meter. En bullerutredning med nuvarande och framtida (prognosår 2030) bullersituation bör tas fram för Nynäsvägen. Riksdagens riktvärden för trafikbuller vid nybyggnad av bostäder och annan störningskänslig bebyggelse såsom skolor, förskolor, äldreboende, hotell och kontor, ska följas. Trafikverket strävar efter att kriterier och riktvärden i miljökvalitetsmålet Frisk luft uppnås. I fortsatt planarbete måste frågan hanteras med detaljerade spridningsberäkningar för partiklar och kvävedioxid.

Frågan om buller, risk, vibrationer samt luftkvalitet utmed Nynäsvägen beaktas och kommer att studeras mer ingående inom ramen för berörda detaljplaner. I detta sammanhang behöver såväl nuvarande situation som framtida möjligheter för vägen beaktas. I pågående arbete med den kommande översiktsplanen studeras möjligheten att omvandla Nynäsvägen till ett så kallat Urbant stråk. Hur detta kan påverka förhållningssättet till bebyggelse, bulleravskärmning osv behöver utredas närmare under fortsatt planarbete.

Övrigt

Vad gäller vibrationer skall riktvärdet på 0,4 mm/s vägd RMS tillämpas vid nybyggnad av bebyggelse. Även stomljud bör beaktas.

Överskridanden av normer och riktvärden för buller och vibrationer kan leda till en försämrad regional tillgänglighet i form av restriktioner såsom nedsatt hastighet, begränsningar för tung trafik eller annan reglering av trafiken.

Ny bebyggelse bör planeras till kollektivtrafknära områden och följa Trafikförvaltningens riktlinjer gällande avstånd till närmsta station eller busshållplats. Kapaciteten i kollektivtrafiken bör säkerställas i samband med exploateringen. Det vore önskvärt att staden redogjorde för hur planerna kan komma att påverka även näringslivets transporter, och konsekvenser vad gäller exempelvis framkomlighet och buller.

Trafikverket anser att Swedavia, LFV och Försvarsmakten ska ges tillfälle att yttra sig om byggnader över 45 m i tätort och 20 m utanför tätbebyggt område

Synpunkterna noteras. Näringslivets transporter bedöms ha störst betydelse dels för Larsboda verksamhetsområde och ett kommande Livsmedelscentrum och dels Farsta centrum. Dessa frågor hanteras dels inom ramen för respektive delprojekt. Närheten till kollektivtrafik av hög kvalitet är en viktig utgångspunkt för lokaliseringen av bostäder i området. Samtidigt finns möjlighet att skapa förutsättningar för förbättring, till exempel genom utveckling av hållplatslägen, bytespunkt med mera. Denna fråga beaktas i samband med fortsatt detaljplanering i dialog med trafikförvaltningen (SLL)

Kommunala nämnder, bolag och förvaltningar

Stadsdelsnämnden

Stadsdelsnämnden delar det Övergripande målet om att det Behöver byggas cirka 8 000 nya bostäder såväl i det centrala Farstaområdet som i en nära anslutning till detta område. Det är viktigt att ta vara på den ursprungliga tanken som fanns när Farsta planerades för 60 år sedan med högre bebyggelse runt centrum och lägre, glesare placerade byggnader i de yttre delarna. Detta kan tillsammans med satsningen på sammanhållen grönstruktur utveckla dagens gröna Farsta till en hållbar, klimatsmart "Grön Tyngdpunkt". Omvandlingen bör vara en utveckling av dagens kvaliteter men med en tydligare social dimension och ett mera uttalat visionärt synsätt när det gäller miljö och klimatsmarta lösningar. Stadens övergripande vision (2040) bör förverkligas och återspegla sig i programmet.

Ambitionen är att programmet för Tyngdpunkt Farsta skall visa vägen för en långsiktigt hållbar stadsutveckling. Kontoret delar stadsdelsnämndens uppfattning att dessa frågor generellt och i synnerhet gröna och sociala ambitioner kan framställas tydligare i programmet.

Bebyggelse

Det finns ett stort bostadshov hos olika grupper, exempelvis unga utan bostad, funktionsnedsatta, äldre som behöver lägenheter med hiss, trångbodda barnfamiljer och nyanlända svenskar. Dessa kategoriers behov av bostäder behöver analyseras samt utvecklas inom ramen för Tyngdpunkt Farsta och leda till ett tydligare bostadsförsörjningsprogram. Fördelningen mellan olika upplåtelseformer bör studeras och konkretiseras med utgångspunkt från det socioekonomiska nuläget samt de bostadssökande.

Håll fast vid de ursprungliga tankar som fanns när Farsta planerades med högre bebyggelse runt centrum och lägre samt glest placerade byggnader i de yttre delarna. Det totala antalet bostäder i direkt anslutning till Farsta centrum bör omfördelas jämt mellan dagens stora parkeringsytor på Storforsplan, Munkforsplan samt Farstaplan.

Den låga bebyggelsen på Storforsplan ifrågasätts. Ett antal högre punkthus som anknyter till nuvarande hus mellan Storforsplan och Farstavägen skulle ge fler bostäder och lite större gröna och mer allmänna ytor än de halvprivata grönytor som skisserats hittills. Det bör göras en dygnetruntöppen gång- och cykelpassage i Farstaterassens bottenvåning.

I en skiss som presenterades för några år sedan liknade den tänkta byggnationen en lång mur mellan Magelungen och Magelungsvägen. En bebyggelse längs den aktuella sträckan med öppna gårdar närmast Farsta och högre hus närmare dagens höghusbebyggelse i södra Fagersjö skulle vara en bättre lösning.

I det fortsatta arbetet med samtliga nya bostadsområden som är planerade i närheten av Nynäsvägen, Magelungsvägen samt i viss utsträckning längs Farstavägen, Tunnelbanan och Järnvägen bör bullerfrågan analyseras och beaktas.

Frågan om upplåtelseformer och inriktning mot boende med olika behov hanteras på en övergripande nivå inom staden och styrs vis stadens markanvisningspolicies. Planprogrammets syfte är att ligga till grund för den långsiktiga fysiska planeringen i Farsta och ange riktlinjerna för en byggd struktur, vars innehåll kan komma att skifta efter behov och efterfrågan. Detta bör förtydligas i programmet.

Programmet visar en tätare struktur i centrum, men också en generellt tätare struktur i hela Farsta i relation till den befintliga. Det finns därför litet utrymme för en utpräglad låg eller gles bebyggelse, till exempel småhus, någonstans i området.

Grönstruktur/miljö

Stadsdelsnämnden ser positivt på den uttalade målsättningen att sammankoppla dagens parkområden på ett mer medvetets ätt. Frukträd, nötbärande träd samt bärbuskar i anslutning till parker och alla gröna stråk föreslås.

Antalet landskapsbroar/ gröna broar över Nynäsvägen bör utökas så att det blir lätt för både människor och djur att röra sig mellan de olika delarna av Farsta. Även över järnvägen behöver det byggas landskapsbroar på ett antal ställen så att järnvägen inte längre delar stadsdelen i två separata delar.

De nya ägarna till Teliaområdet har presenterat att de vill ha en höjd exploateringsgrad. Därmed kan exploateringsgraden i Larsboda Strandsområdet reduceras utan att rammålet om cirka 8 000 bostäder behöver förändras och området med ”Campingstugorna” bevaras och utvecklas till ett ännu mera öppet område.

Utred förslaget om bostäder vid Farsta IP ytterligare – ytan kan komma att behövas för idrottsändamål. Gör gångtunnlarna trevligare och tryggare, till exempel genom att göra en ekotunnel/växtunnel bredvid med glas mellan gångtunneln och ekotunneln.

De gröna ambitionerna bör vara en grund i det fortsatta arbetet och komma till uttryck i form av klimatsmarta hus med genomtänkta system för återvinning av allt från energi till matavfall. Programmet bör kompletteras med skrivningar om solceller, gröna tak, stadsodling, bostadsnära växthus m.m. Även mer klimatsmarta byggtekniker såsom trähus och naturresurssnåla byggnadsmaterial i den kommande byggprocessen bör beskrivas.

Kontoret delar uppfattningen att kopplingarna över Nynäsvägen av mycket stor betydelse för utvecklingen av Farsta i stort. Frågan om broar, dess läge, bredd och innehåll, kommer att studeras vidare inom detaljplanerna för Telia respektive Karlsviks strand (campingstugorna).

Programmet avses att justeras i enlighet med Stadsbyggnadsnämndens beslut den 11/6 rörande Karlsviks strand, som innebär att flertalet stugor bevaras, att en strandpark utvecklas samt

bostadsbebyggelse. Exploateringsgraden inom Teliaområdet studeras. Det slutliga antalet bostäder är beroende av bland annat möjlighet att lösa skola, förskola och andra allmänna funktioner.

Frågan om miljövänlig byggteknik, odlingsmöjligheter mm kan lyftas fram på ett generellt plan, men bedöms inte vara rimlig att hantera som styrande riktlinjer i programmet. Programmet avses att revideras med förtydliganden kring stadens generella ambitioner när det gäller ekologisk och social hållbarhet. Frågan hanteras vidare och konkretiseras i detaljplaneskedet, bland annat genom att hållbarhetsambitioner vägs in i markanvisningsförfarandet.

För området vid Farsta IP avses förutsättningarna för att långsiktigt säkerställa idrottens förutsättningar revideras programmet så att området runt idrottsplatsen markeras som utredningsområde där framtida behov av idrottsfunktioner prioriteras (se kommentar Idrottsförvaltningen)

Trafik

Trafikavsnittet som rör persontransporter och distribution behöver fördjupas och kompletteras främst avseende cykelbanor och gångtrafik. Underlaget som presenteras bedöms vara bristfälligt.

Den planerade kapacitetsökningen på tåg och tunnelbana befaras att fyllas av nya boende utmed linjerna. Det saknas en övergripande strategi för hur kollektivtrafiken i området skall kunna stärkas. Både lokal kollektivtrafikförsörjning och behovet av utvecklade tvärförbindelser, exempelvis spårväg, el- och trådbussar, måste studeras då tunnelbana och pendeltåg redan idag har kapacitetsproblem med nuvarande befolkningsmängd.

Snabbuss linje 188 föreslås förlängas från Sköndalsbro och betjäna även Ekebergabacken. Busshållplatser bör skapas utmed Nynäsvägen, vid Teliaområdet. Farsta strand måste utvecklas med bättre kopplingar mellan buss, tunnelbana och pendeltåg, till exempel en ny tunnelbaneuppgång med direkt koppling till pendeltåget.

Under de senaste åren har antalet parkerade bilar längs gator och inom bostadsområdena ökat markant. Fler hushåll har bil och fler hushåll har flera bilar, dessutom har det tillkommit fler bostäder inom området. Gatumarken är för attraktiv och värdefull för att användas som p-platser åt parkerade bilar och bör reserveras för åkande fordon samt för tillfällig angöring. Parkerade bilar bör i större utsträckning använda garage, p-hus eller hyrd p-plats.

Programmet avses att justeras med förtydliganden om gång- och cykelstråk. Frågan om ytterligare kollektivtrafikförbindelser, nya linjedragningar med mera hanteras av Trafikförvaltningen (SLL) och avses inte utredas ytterligare inom ramen för det aktuella programarbetet. I utformningen av bytespunkten i Farsta centrum tas höjd för utökad busstrafik. Förutsättningar för busstrafik, till exempel genom rätt gatuutformning säkerställs i berörda detaljplaner. Tanken att prioritera gatuutrymmet för rörlig trafik i förhållande till exempelvis gatuparkering ligger i linje med programmets ambitioner och avses att konkretiseras i detaljplaneskedet.

Service, skola, idrott kultur

Programmet saknar konkreta förslag och utvecklade resonemang kring skola, förskola, lokaler för äldreomsorg, förenings- och kulturverksamhet. Redan nu behöver kommande behov av samhällsservice och välfärd beaktas samt konkretiseras och resultera i att mark reserveras och långsiktiga investeringsbehov beräknas och säkras.

Nämnden konstaterar att ursprungligen fanns i Farsta inte bara ABC-funktioner utan också lokaler för kultur- och föreningsliv, samhällsservice som skolor, kvartersfritidsgårdar samt lokaler i gatuplan och fristående byggnader för barnomsorg. Sedan dess har mycket av detta försvunnit, särskilt kultur- och föreningslokaler.

Fortsatt samverkan mellan berörda nämnder, förvaltningar samt de kommunala bolagen krävs när det gäller nya förskolor, skolor, kultur-, fritids- och föreningslokaler, idrottsanläggningar, en kapacitetsutvecklad hälso- och närsjukvård samt äldreomsorg m.m.

Ett centralt placerat allaktivitetshus föreslås. En "Farsta Tower"-byggnad vid nuvarande T-baneentré skulle kunna innehålla hotell och konferens, kontor, äldreboende och lokaler för kultur- och föreningsverksamhet och annan ideell verksamhet. I allaktivitetshuset bör det även finnas en ändamålsenlig musikscen med bra akustik, en förortsopera som även skulle kunna användas för andra musikgenrer. Även Bio och bowling är exempel på nya verksamheter som bör få etableringsmöjligheter i Farsta centrum.

Programmet ger de övergripande ramarna för att inordna olika typer av samhällsservice inom programområdet. Några funktioner, till exempel grundskolor, ställer sådana krav på bland annat markutrymme att de är nödvändiga att reservera utrymme för redan i programskedet. Andra funktioner, såsom till exempel äldreomsorg

och föreningslokaler, kan enklare integreras i en generell bebyggelsestruktur och kan därmed hanteras i detaljplaneskedet i dialog med berörda förvaltningar. Flera verksamheter, till exempel bio och bowling, är beroende av privata intressenter. Den fysiska planeringens roll är att skapa rumsliga förutsättningar för och uttrycka en ambition att möjliggöra dessa verksamheter, men att precisera innehåll och läge sker lämpligen i dialog med berörda förvaltningar och aktörer i detaljplaneskedet. Kontoret delar uppfattningen att behovet av samhällsservice, kultur och övriga sociala funktioner behöver belysas bättre i programmet, men endast ett fåtal av dem behöver ges en specifik lokalisering i stadsdelen. Programmet avses att revideras med förtydliganden kring dessa frågor, dels övergripande inom programområdet och dels i Farsta centrum. Möjligheten att samla olika kulturverksamheter i ett kluster i centrum kommer att undersökas i detaljplaneskedet.

Näringsliv

I programmet beskrivs kortfattat och vagt de planer som finns på ett livsmedelscentrum i Larsboda. Stadsdelsnämnden förutsätter att det blir ett närmare samarbete med såväl Stadsbyggnadskontoret och dess nämnd samt övriga berörda nämnder och förvaltningar så att etablerandet av ett livsmedelskluster i Larsboda snarast blir ett av de första konkreta resultaten av det pågående Tyngdpunktsarbetet.

Öppenheten i centrum bör behållas och utvecklas. Variation och differentiering i utbud vad gäller handel och upplevelser ligger i allas intresse. Förstärk Farsta centrums särprägel med tex fortsatt torghandel, flera mindre fackhandelsföretagare, kultur- och fritidsutbud och de intressanta större kedjorna.

Inriktningsbeslut kring lokalisering av livsmedelscentrum i Larsboda togs o oktober i år i exploateringsnämnden och fastighetsnämnden, tillsammans med ställningstaganden kring bland annat trafiklösningar. Detta avses att förtydligas i en revidering av programhandlingen.

Utvecklingen av Farsta centrum sker i dialog med centrumägaren, Atrium Ljungberg och hanteras vidare i detaljplaneprocessen. Planeringsinriktningen är att bevara och stärka öppenheten i centrum och bygga vidare på centrums befintliga kvalitéer. Viktiga gångstråk genom centrum, även genom byggnader avses att tydliggöras i en reviderad programhandling.

Planeringsförutsättningar

Programmet saknar en redovisning av vilka upplåtelseformer som skall råda. Andelen hyresrätter i Farsta har minskat över tid.

Hysesrätter behövs för nyanlända, ungdomar och låginkomsttagare. Fördelningen mellan upplåtelseformer bör fastställas efter en socioekonomisk analys av såväl boende i Farsta som de bostadssökande. Ett första steg i en sådan rapport finns redan i Stadsledningskontorets ”Skillnadernas Stockholm”.

I rapporten konstateras att Farsta har lägre inkomster och förvärvsfrekvens, samt högre ohälsotal mm än stora delar av Stockholm. Stadsbyggnadsnämnden befarar att om en större andel bostadsrätter byggs kommer Farsta att gentrifieras samtidigt som utsatta grupper låses fast i segregerat boende.

Utan kännedom om lägenhetssammansättningen (storlekar) blir det svårt att bedöma behov och placering av barnomsorg, skolor, parklekar, fritidsgårdar, äldreomsorg osv. Programmet behöver kompletteras med en mera tydlig redovisning av detta.

Frågan om upplåtelseformer och inriktning mot boende med olika behov hanteras på en övergripande nivå inom staden och styrs vis stadens markanvisningspolicies. Planprogrammets syfte är att ligga till grund för den långsiktiga fysiska planeringen i Farsta och ange riktlinjerna för en byggd struktur, vars innehåll kan komma att skifta efter behov och efterfrågan. Detta bör förtydligas i programmet.

Behovet av förskoleplatser, fritidsgårdar med mera går på programnivå att göra en grov uppskattning om. Beroende på vilken typ av bostäder, bostadsstorlekar osv, som planeras kan behoven av olika typer av service öka eller minska. Det konkreta behovet preciseras med stöd av aktuella prognoser i dialog med stadsdelsförvaltning, utbildningsförvaltning med flera i detaljplaneskedet. Programförslagets övergripande struktur bedöms rymma de behov som kan uppstå.

Process och genomförande

Stadsdelsnämnden noterar att arbetet med tyngdpunkt Farsta har öppnats upp under året, med flera dragningar i nämnden och dialog under programsamrådet. Möjligheten till insyn och påverkan får emellertid inte sluta med programsamrådet. De kompletteringar som efterfrågas i detta yttrande bör föras ut i en uppdaterad version av programhandlingen (Tyngdpunkt Farsta 2.0) och vara föremål för presentationer, skriftliga synpunkter mm. Stadsdelsnämnden i Farsta och dess olika råd ska vara en aktiv part i det fortsatta arbetet med Tyngdpunkt Farsta, då det är det största sammanhållna samhällplaneringsprojekt som direkt berör Farsta sedan 1955 års generalplan. Stadsdelsnämnden arbetar aktivt med utökad medborgardemokrati. Som en förlängning av detta efterfrågas ett

närmare samarbete mellan berörda nämnder och förvaltningar för att utveckla ett mer lokalt anpassat program för Tyngdpunkt Farsta.

En överskådlig tidplan för hela programmet bör tas fram, med alla delprojekt och pågående aktiviteter. Det behöver tydliggöras hur det aktuella programmet påverkar och påverkas av Programmet för sambandet Högdalen-Farsta.

En fast lokal för fortsatt dialog under planering- och byggskedet efterfrågas.

Det uppdrag som Stadsbyggnadsnämnden gav till kontoret vid sitt sammanträde den 20 augusti angående arbetet med detaljplanen för området med de så kallade Campingstugorna vid Drevviken, med en utökad medborgardemokratisk process, bör ses som en utgångspunkt för den fortsatta utvecklingen också för Magelungen och Farsta Gård.

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande: Stadsbyggnadskontorets ambition är att verka för aktiv medborgardialog och god insyn i projektet. Kontorets bedömning är att de övergripande ambitionerna i samrådsförslaget kan ligga till grund även för den slutliga, reviderade versionen av förslaget. Det bedöms därför inte vara rimligt att åter föra en dialog kring programmet som helhet. Däremot föreslår kontoret en reviderad och mer konkretiserad version av programmet ställs ut. Eventuella synpunkter på denna handling kan sedan hanteras inom respektive detaljplaneprojekt.

Miljö- och hälsoskyddsnämnden

Miljö- och hälsoskyddsnämnden beslutar att tillstyrka förslaget till program under förutsättning att:

- a. Den publika byggnad som föreslås i anslutning till Ekparken ska inte ta befintlig parkmark i anspråk.
- b. Om campinghusområdet exploateras ska bebyggelsen begränsas till ett smalt band närmast Perstorpsvägen (mot Nynäsvägen) och utformas som en bullerskyddande skärm.
- c. Det ska göras en översiktlig dagvattenutredning för programmet.
- d. Det bör tas ett helhetsgrepp vad gäller modernisering av energiförsörjningen inom hela programområdet

Programmet är i stort sett mycket bra och ger goda förutsättningar för att utveckla Farsta till en miljövänlig och klimatsmart stadsdel med hälsosam boendemiljö. Miljöförvaltningen påpekar att stadens

miljöprogram är under revidering och att de mål som presenteras i samrådshandlingen kan komma att ändras.

Natur och park

Större delen av föreslagen exploatering på naturmark finns inom områden som redan tidigare föreslagits för bostadsbebyggelse. Övrig naturmark som berörs av programmet bedöms vara acceptabel att bebygga då de ligger centralt, inte omfattar särskilt värdefull mark och att hänsyn till naturvärden skall tas vid detaljplanering. Den naturmark som tas i anspråk längs stränderna ingår till stor del i stadens ekologiskt särskilt betydelsefulla områden (ESBO). Förvaltningen bedömer att intrång i dessa områden kommer ha negativ påverkan på de ekologiska värdena. De negativa effekterna kan mildras genom kompensationsåtgärder, men att stärka naturvärdena är inte realistiskt. Texten bör skrivas om så att den blir mer rättvisande, t.ex. att de ekologiska funktionerna skall behållas.

Tillgången på grönytor och lekparkar i de centrala delarna är låg. Den publika byggnad som föreslås i anslutning till Ekparken bör inte ta parkmark i anspråk.

Synpunkterna noteras.

Karlsviksstrand/campingstugorna

Bebyggelse i campinghusområdet bör begränsas. Området är klassat som en "livsmiljö för skyddsvärd arter" i stadens kartering av ekologiskt särskilt betydelsefulla områden (ESBO). Om området ska bebyggas bör bebyggelsen koncentreras till ett smalt band närmast Perstorpsvägen mot Nynäsvägen för att göra så litet intrång som möjligt i den värdefulla naturen. Intrånget bör minimeras genom att göra höga byggnader som rymmer många bostäder på liten yta. Bebyggelsen bör också utformas så att den fungerar som bulleravskärmning mot rekreationsområdet. Ekologiska kompensationsåtgärder för ianspråktagen naturmark bör vidtas.

Inom det så kallade Campingstugeområdet har inletts arbete med detaljplan, efter stadsbyggnadsnämndens beslut att godkänna start-PM tidigare i år. Inriktningen är att bygga tätt närmast Perstorpsvägen och i en del av naturmarken, men att freda större delen av den skogsbevuxna kullen från bebyggelse. Kontoret gör bedömningen att ett visst intrång i naturmarken kan motiveras genom att ett större och mer sammanhållet bostadsområde med mycket höga boendekvaliteter kan skapas. Med en mer omfattande bebyggelse i området skapas underlag för viss service i området, som till exempel bättre kollektivtrafik och en närbutik, men också nödvändiga investeringar i strandpark, broar över Nynäsvägen osv.

Dagvatten

Dagvattenfrågan inte har hanterats godtagbart i programarbetet. Det bör i enlighet med stadens dagvattenstrategi göras en översiktlig dagvattenutredning redan i programskedet och frågan hanteras genom hela planerings- och bygglovprocessen. Dagvattenutredningen skall bla. redovisa vilka ytor som bör avsättas för omhändertagande av dagvatten och vilka avrinningsytor som behöver mer rening än enbart infiltration/fördröjning. Det bör också konsekvensbedömas om föreslagen bebyggelse är lämpligt placerad ur avrinningssynpunkt, så att den inte riskerar att översvämmas vid kraftiga skyfall.

Arbete med att ta fram en övergripande dagvattenutredning inom programområdet i samverkan med Stockholm vatten har inletts efter programsamrådet.

Teknisk infrastruktur, uppvärmning mm

Frågor rörande uppvärmning, sopsugsanläggningar och system för avloppsvatten kommer ofta in alltför sent i planeringsprocessen. Det bör tas ett helhetsgrepp vad gäller modernisering av energiförsörjningen inom hela programområdet. För detta behöver bland annat studeras vilken typ av fjärrvärmesystem som ska användas i området samt hur uppvärmning samt varmvatten skall hanteras. Frågor om energilagring, bebyggelsestrukturens påverkan på uppvärmning och kylning samt solavskämning bör beaktas. Nyproducerade byggnader bör så långt som möjligt ska utformas så att de lämpar sig för installation av solceller eller solfångare. Man bör inte bygga bort möjligheten att installera solfångare i ett senare skede, även om man inte bedömer att det är intressant att installera när byggnaderna produceras. Solceller och solfångare går utmärkt att kombinera med gröna tak. För övrigt vill förvaltningen lyfta frågor kring modernisering av system för avloppsvatten, t.ex. separata rör för olika fraktioner och dimensionering för avfallskvarnar.

Planprogrammet hanterar den långsiktiga markanvändningen inom programområdet. Stadsbyggnadskontoret välkomnar en dialog med berörda förvaltningar och bolag kring frågor som rör de tekniska försörjningssystemen, till exempel energiförsörjningen, och dess påverkan på bebyggelsestruktur mm. Kontoret bedömer dock att det inte är rimligt att driva en samordning av dessa frågor inom ramen för det aktuella programarbetet. Frågorna hanteras i detaljplaneskedet, där samordning mellan pågående projekt sker där så är möjligt. Stadens övergripande målsättningar för hållbart byggande kan uttryckas generellt i programmet, men stadsbyggnadskontoret bedömer att tillämpningen av olika typer av tekniska lösningar liksom bebyggelsestrukturens förutsättningar när det gäller till exempel uppvärmning behöver studeras inom respektive projekt.

Trafikkontoret

De befintliga programmen, som sambandet Farsta Högdalen och Drevvikens strand, borde ha arbetats in mer konkret i detta program. Kopplingarna mot både Hökarängen och Sköndal bör utvecklas. Det är positivt att Nynäsvägen föreslås överbryggas i ett antal punkter. Den föreslagna gång- och cykelförbindelsen mot vid Idö 6/norra Teliaområdet bör även medge biltrafik och kanske även buss. Inga nya trafikseparerade länkar bör planeras i Farsta, om det inte är nödvändigt av uppenbara trafiksäkerhetsskäl. Med en lokal koppling mot Sköndal för alla trafikslag sprids trafiken över hela det lokala vägnätet och Farstas bebyggelse sammanlänkas bättre.

Magelungsvägen

Förslaget att omvandla Magelungsvägen från genomfartsled till stadsgata är en utmaning. Det bör framgå i programmet vilken delsträcka som avses. Det är viktigt att väga in alla samlade aspekter i fortsatt arbete då Magelungsvägen är omledningsväg för farligt gods och trafikeras av ett stort antal fordon per dygn.

De huvudgator som föreslås omvandlas i enlighet med programmet (Farstavägen, Nykroppagatan, Larsbodavägen) bedöms även efter föreslagna åtgärder ha en tillräcklig trafikkapacitet.

Synpunkterna noteras. Kopplingen till angränsande planprogram ses över inför revideringen av programmet. Nya broar mm studeras vidare i fortsatt planarbete.

Park

Att anlägga bebyggelse på grönytor (t.ex Kulturhuset i Ekparken eller förtätningar vid Larsboda Strand), är inte lika effektivt ur ett angörings- och tillgänglighetsperspektiv. Det är samhällsekonomiskt och miljömässigt lämpligt att försöka koncentrera bebyggelsen till befintlig infrastruktur.

I programmet nämns på flera ställen att det ska tillskapas nya parker och idrottsanläggningar/bollplaner. Det bör dock stå utveckling av befintliga parker och inget tillskott av parker. Det är positivt med en aktivitetspark, men programmet bör också sträva efter fler bollplaner. Det är viktigt att programmet utvecklar hur de centrala delarna av Farsta kan utvecklas för att bli grönare. Bevarandet av Ekparken är en viktig del av det.

Förslaget att restaurera och återskapa ängs- och hagmarker kräver att en skötselplan upprättas och att skötseln av dessa områden säkerställs för lång tid framöver. Det finns en avsevärd risk att åtgärden blir en engångsinsats utan en säkerställd organisation och resurser för att hålla hävdade marker öppna.

*Synpunkterna noteras**Gång- och cykeltrafik*

I avsnittet om trafik står att *gång- och cykelvägar ofta är gena och upplevs som trafiksäkra*. Trafikkontoret upplever inte att detta generellt stämmer. I programmet beskrivs att trafiksepareringen ger en känslan av trafiksäkerhet. Detta är dock snarare ett faktum. Av programmet bör framgå vilka överväganden som ligger till grund för förslaget att ta bort vissa gång- och cykeltunnlar. I de tunnlar som ändå ska vara kvar bör, utöver översyn av belysning och kringväxande vegetation, även möjligheter till utsmyckning ses över, då det kan bidra till ökad trivsel och möjligen minskat klotter. Det saknas redovisning av hur cykelbanor ska dras till och genom centrum och var cykelparkering/garage ska lokaliseras i centrum.

*Synpunkterna noteras**Skola - trafiksäkerhet*

Att Farsta gymnasium omvandlas till grundskola är inte lämpligt ur trafiksäkerhetssynpunkt. Trafikkontoret har mottagit flertalet synpunkter både från föräldrar och anställda på skolan och stadsdelsförvaltningen angående Magelungsvägen, som behöver korsas då barn rör sig till och från idrotten på Farsta IP. Trafikkontoret har ingen möjlighet att bygga hastighetsdämpande åtgärder i samband med signalreglering på Magelungsvägen. Dessutom ifrågasätts skolgårdens kvalitet för mindre barn, bland annat med hänsyn till ljudmiljön. Kontoret föreslår i stället att en skola planeras intill Farsta IP. Kontoret upplever att programmet redovisar få nya förskolor.

Beslutet att omvandla Farsta gymnasium till grundskola har fattats av utbildningsförvaltningen och ingår som en planeringsförutsättning för programmet.

Verksamheter

Ambitionen att undersöka möjligheten att kombinera lätt industri och lager med bostäder i ett läge med mindre intensivt markutnyttjande ifrågasätts. Denna typ av verksamheter genererar ofta tung trafik varför de inte bör samlokaliseras med bostäder.

Möjligheten att samlokalisera verksamheter och bostäder förutsätter att verksamheterna inte är störande. Det inbegriper även störande transporter.

Centrum

Trafikkontoret är tveksamt till om det går att skapa trygga och säkra stråk i centrum eftersom förslaget innebär att mer inomhusmiljö tillskapas, istället för endast satsa på nya lokaler i gatuplan längs de nya gatorna. Programförslaget tycks täppa till och försvåra flöden genom centrum, inte minst vid tunnelbanan/bussterminalen. Förutsättningarna för att skapa ett ljust och öppet stråk behöver studeras vidare.

Det är angeläget att utveckla en knutpunkt för kollektivtrafik och övriga trafikslag i Farsta centrum. Det bör finnas säker förvaring av cyklar, möjlighet att hämta- och lämna passagerare till kollektivtrafiken, taxiplatser, samt att resenärernas behov tillgodoses. Beskrivningen av centrumutformningen är svårtolkad och behöver förtydligas. Gång- och cykeltrafikanternas behov behöver tydliggöras på Farsta torg.

Med ny utformning och nya inslag kan Ekparken bli ett tillskott. Om kulturhuset behöver placeras här så måste det ske så bra möjligt, då den gröna lungan är av största vikt för centrum.

De otydliga gränsdragningarna i parkkvarteret befaras leda till oklarhet om vistelserätt och ansvar för markens, framtid, skötsel och underhåll. Sambandet mellan Ekparken och parkkvarteren behöver utvecklas vidare med omsorg.

Synpunkterna beaktas. Strukturella studier av centrum och omkringliggande gator föreslås att göras till en reviderad programhandling. Ambitionen är att öppna upp centrum med fler och bättre stråk för gående och cyklister. Utformningen av parkkvarteren studeras vidare inför detaljplanläggning.

Gator och stråk

Föreslagen gatusektion för Farstavägen är en bra utgångspunkt för kommande planering men trafikkontoret vill skicka med till fortsatt planering att gatusektionen kommer att behöva kunna justeras, till exempel med hänsyn till flöden, angöring och utrymme för uteserveringar.

Det saknas en beskrivning av Larsbodavägens utveckling, hur gatans sektion föreslås bli och hur ett nytt gång- och cykelstråk kan ledas förbi en ny- och omformad bussterminal vid Kroppaplan.

Gång- och cykelstråket förbi Sunneplan är välanvänt men inte separerat eller av tillräckligt hög standard. Detta är en genförbindelse för gående och cyklister som behöver utvecklas ur trafiksäkerhetshänseende och med god standard.

Magelungsvägen öster om Ågesta broväg har drygt dubbelt så många fordon som Magelungsvägen förbi Farsta IP. Trafikkontoret saknar därför ett förtydligande av möjligheter respektive skillnader i förutsättningen för Magelungsvägens ombyggnad. Ambitionen att minska Magelungsvägens barriäreffekt är önskvärd men svår och det behöver utredas ur flera olika aspekter.

Det regionala cykelpendlingsstråket som löper utmed Perstorpsvägen bör tas med i planeringen. Stråket behöver förbättras i sträckning och standard i enlighet med cykelplanens intentioner.

En trafikförsörjning till Larsboda och verksamheter i Teliaområdet borde ske via en ny lokalgata i anslutning till Nynäsvägen. På det viset kan Mårbackagatan användas som en lokalgata för i första hand persontrafik.

Synpunkterna noteras. Synpunkterna hanteras i fortsatt detaljplanearbete. Programmet uppdateras med Larsbodavägen samt förbättrat underlag för gång- och cykel med bland annat cykelpendlingsstråket. En ny lokalgata parallellt med Nynäsvägen studeras inom ramen för detaljplan för Teliaområdet.

Övrigt

Begrepp som urbana stråk, landskapsbroar, rationella garage, attraktiva cykelparkeringar mm. behöver specificeras tydligare, särskilt med fokus på vad de innebär i Farsta.

Synpunkten noteras

Kulturnämnden

Kulturnämnden godkänner i huvudsak förvaltningens yttrande med tillägget att Farsta stadsdelsnämnds beslut den 27/8 särskilt skall beaktas och att det fortsatta arbetet skall ske i nära samarbete med stadsdelen samt att närmare analysera området kring Farsta gård med hänsyn till kulturhistoriska värden och behovet av en eventuell idrottsplats

Kulturförvaltningen driver verksamheter i Farsta centrum, Fanfaren, med kulturskola och bibliotek.

Kulturmiljö och fornlämningar

Farsta har en intressant planeringshistoria och rymmer ett antal kulturhistoriskt intressanta miljöer och byggnader som är blå- respektive grönklassade av stadsmuseet. De mest kulturhistoriskt värdefulla miljöerna är centrum, Telia, Farsta gård och Drevvikens

strand. Det är ur ett kulturhistoriskt perspektiv viktigt att områdets ursprungliga planidé är tydligt avläsbar. De nya tilläggen skall vara urskiljbara och en tydlig årsring, men det får inte ske på bekostnad av områdets grundidéer. På- och tillbyggnader, samt omgestaltningar av det redan byggda skall undvikas. Planeringen för massbilism och trafiksepareringen, samt den tydliga ABC-strukturen blir inte lika tydligt avläsbar i planförslaget, men de förändringarna bedöms som rimliga.

Farsta, i synnerhet Magelungens strand, är rikt på fornlämningar. Flera planerade bebyggelseområden riskerar att komma i konflikt med fornlämningar. En kulturhistorisk förstudie är gjord 2013 utifrån aktuellt exploateringsförslag. Nya studier kan krävas om exploateringsområden tillkommer. Fornlämningar är skyddade enligt kulturmiljölagen. Frågan bör belysas tydligare i programmet. Länsstyrelsen kommer att besluta vilka områden som är möjliga att exploatera ur fornlämningssynpunkt och vilka arkeologiska åtgärder som krävs vid byggande i nära anslutning till fornlämningar. Planen bör utgå från de historiska lämningarna i landskapet och dessa kan med fördel lyftas fram med t.ex skyltning.

Innan planeringen av området vid campingstugorna går vidare bör en inventering av liknande områden i Söderort, för att kunna bedöma dess kulturhistoriska värde.

I en reviderad programhandling avses den kulturhistoriska konsekvensanalysen på uppdateras en övergripande nivå så att den omfattar hela det aktuella programområdet. Frågan om fornlämningar uppmärksammas.

Kulturliv

Programmet saknar en fördjupad bild av kulturlivet i Farsta och vilka förutsättningar som kan stärka stadslivet. En analys av aktörer, lokaler, platser mm för kulturliv bör tas fram, gärna i dialog med de aktiva kulturaktörerna. Programmets underlag bör kompletteras med en kulturlivsundersökning.

Flera samrådssynpunkter pekar på behovet av att bättre belysa dessa i programmet. Kontoret avser att studera hur detta kan ske i en fortsatt diskussion med bland annat kulturförvaltningen.

Synpunkter på enskilda platser:

Magelungens strand – höga kulturhistoriska värden och förekomst av fornlämningar. Befintlig vägsträckning inom området bör bevaras. Området är i delar inte lämpligt att exploatera.

Farsta gård – kulturhistoriskt intressant bebyggelse och förekomst av fornlämningar. Gården kräver större respektavstånd. Positivt att bevara mittaxeln mot gården.

Nordmarksvägen – ok, men tveksamt till bebyggelse mellan kv Bjurö och kv Marö.

Nykroppagatan – söder om kv Hammarö bör bebyggelsen inte överstiga lameller. I närheten finns en fast fornläming i form av en gammal gårdstomt, samt två övriga fornlämningar.

Farstavägen – Berget nordväst om Farstaplan bör lämnas orört.

Farsta centrum – Positivt med låg skala mot centrumbyggnaderna. Ett visst respektavstånd bör hållas mot dessa. Den monumentala kontorsbyggnaden bör behålla sin framträdande roll. Föreslagen bebyggelse i stationskvarteren är för hög och kompakt. Speciellt det höga huset är olämpligt. I stadskvarteren bör höjd och förhållande till centrumbyggnaderna ses över. Man bör kunna se centrum från Farstavägen.

Telia – Det kan finnas möjligheter till kompletteringar och omvandlingar i alla delar. Områdena är känsliga för förändringar och kulturhistoriska konsekvensanalyser behöver tas fram.

Larsboda verksamhetsområde – Det finns en fornborg som delvis förstörts. Det som finns kvar behöver skyddas, tex som parkområde.

Kv Perstorp – i områdets västra kant finns en fast fornläming.

Sunneplan – Barnsstugan som föreslås att rivas har ett kulturhistoriskt värde och bör bevaras.

Karlsviks strand – Perstorpsvägen har en äldre sträckning och bör behålla sitt läge. I väntan på bättre kunskapsunderlag kring campingstugornas kulturhistoriska värde är det inte acceptabelt att riva stugorna. I områdets sydvästra utkant finns en stensättningsliknande lämning, vars status Länsstyrelsen skall ta ställning till.

Synpunkterna visar att kulturhistoriska värden bör beaktas ytterligare på flera av platserna. De flesta av dessa frågor, till exempel eventuellt bevarande av barnstuga vid Sunneplan, bedöms kunna hanteras inom ramen för de olika detaljplanerna.

Exploateringsnämnden

Exploateringskontoret anför i sitt tjänsteutlåtande följande:

Förslaget kommer att tillföra Farsta flera kvalitéer som kompenserar att vissa gröna ytor bebyggs. Särskilt tydligt blir det i centrum där markparkeringar, bussteminal och breda kör-banor idag avskärmar centrum från resten av stadsdelen medan programmet väver ihop detta centrala område. De 8000 nya bostäderna förutsätter en förbättrad och utbyggd parkstruktur. Det föreslagna parkområdet vid Drevviken, där campingstugorna ligger, kommer att ha stor betydelse för hela Farsta. För att kunna bygga bra bostäder intill på ängen mellan kullen och Nynäsvägen, är den bästa lösningen att flytta Perstorpsvägen mot Nynäsvägen och anlägga bostadsområdet delvis på kullen. Det förutsätter att campingstugorna rivs för att möjliggöra en ny park och nya bostäder.

Vid Magelungens strand har det för femtio år sedan funnits ängar med fri sikt över sjön. Dessa har därefter vuxit igen men kan restaureras på någon plats vilket ger höga rekreativa värden, ökad biologisk mångfald och ett kulturhistoriskt värde genom att Farstas historia som ett varierat kulturlandskap lyfts fram.

För den tillkommande bebyggelsen kommer markparkering bara att kunna anordnas i undantagsfall. Det är viktigt att bilparkering anläggs under mark så att de boendes behov av bostadsgårdar och parker kan prioriteras.

Exploateringsnämnden godkänner exploateringskontorets yttrande, med följande tillägg:

En förutsättning för att lyckas med en hållbar utveckling är att programarbetar avstamp i och integrerar de värden som både finns och som kan utvecklas när fler ska bo i Farsta. Avgörande är att högkvalitativa offentliga platser, parker och stråk säkerställs.

Strategin att vända Farsta mot sjöarna förutsätter att allmänhetens tillgång till strandområdena säkras och utvecklas. Möjligheten att utveckla 10 km sammanhängande strandpromenad är mycket värdefullt och bör prioriteras. Utformningen av eventuell bebyggelse på kullen med campingstugor måste vidare studeras. Att hitta samverkan med lokala aktörer och ideella krafter är angeläget — både ur ett ekonomiskt och socialt perspektiv.

Tvärförbindelsema mellan Högdalen och Farsta bör stärkas men när nybebyggelse tillkommer i en utpekad grön kil är det av stor vikt att säkerställa ett långsiktigt bevarande av grönstrukturen som återstår. Den bebyggelse som föreslagits längs Magelungsvägen har en avstängande effekt för

biologisk mångfald. I fortsatta planprocessen ska en grön genomsläpplighet i nord-sydlig riktning bibehållas.

Synpunkterna beaktas och bedöms kunna hanteras inom berörda detaljplaner.

Fastighetskontoret

Fastighetskontoret planerar för Larsboda livsmedelscentrum, för de företagare som lämnar Slakthusområdet när staden utvecklar Söderstaden. Exploateringskontoret har tagit fram förslag på trafikåtgärder, som innebär att trafiken till livsmedelscentrum går via Ågesta Broväg och Mårbackagatan, via Teliaområdet. Om stadens vision är att skapa fler arbetsplatser i söderort bör trafiken till arbetsplatsområdet säkerställas och prioriteras.

Det är nödvändigt att de ytor som behövs för utveckling av Farsta IP säkerställs för framtiden om Farsta skall kunna vara ett idrottsnav. Det är inte lämpligt att flytta den provisoriska idrottshallen till ett annat läge i området, då byggnaden står på en gjuten platta och en flytt därför är kostsam.

Fastighetskontoret ser positivt på utveckling av strandbaden. I programmet föreslås att parkeringen vid Hökarängsbadet flyttas till ett mindre exponerat läge. Det är viktigt att tillgängligheten till badet fortsätter att vara god.

Fastighetskontoret ser positivt på att den föreslagna utvecklingen vid Farstaängens parklek och uppförande av bullerskydd längs Nynäsvägen.

Det är viktigt att Fastighetskontoret involveras tidigt om förvaltningen skall ansvara för uppförande eller inhyrning av förskolor.

Efter programsamrådet har inriktningsbeslut fattats i Fastighetsnämnden och Exploateringsnämnden. I detta beslut förordas angoring till Larsboda livsmedelscentrum via en parallellgata till Nynäsvägen. Stadsbyggnadskontoret ställer sig positiv till denna lösning, som kommer att studeras vidare inom ramen för detaljplan för Teliaområdet.

Kontoret föreslår att idrottens behov och funktioner runt Farsta IP studeras vidare inför programbearbetningen. Utformningen av parkytor vid Hökarängsbadet, inklusive parkeringen, hanteras i samband med detaljplaneläggning av angränsande bostadsområden.

Stadsbyggnadsnämndens råd för funktionshinderfrågor

På gångvägen i Dälden bör lutningarna ses över så att det inte överstiger 1:20. Vid omarbetandet av parkeringsytor bör behovet av parkering för funktionshindrade beaktas.

Frågorna kan hanteras i senare planeringsskede.

Idrottsförvaltningen

De planer på att delvis bebygga Farsta IP med bostäder som föreslås i programmet inte går att förena med visionen för Farsta som Stockholms idrottsnav. De platser som föreslås exploateras på idrottsmark behövs för att på sikt kunna utveckla Farsta IP med nya idrottsfunktioner och kunna möta den ökade befolkning som programmet innebär. Programförslaget skulle allvarligt begränsa möjligheten till att utveckla idrottsplatsen. Föreslagen bebyggelse skulle dessutom dela upp IP och skapa en barriär mellan dess funktioner.

Bostadsbebyggelse nära en idrottsplats är problematisk då verksamheten kan vara störande för boende, vilket skapar konflikter. Detta finns det många exempel på i Stockholm. I en framtid då idrottshallarna är uttjänta kan eventuellt en ny dubbelidrottshall förläggas som bullerbarriär mot Magelungsvägen, det förutsätter dock att platsen där idrottshallarna idag står kan användas för annat idrottsändamål.

Parkeringsplatserna på Farsta IP behövs. På helgerna är det mycket verksamheter med besökare från både Stockholmsområdet och andra delar av landet. Vid sådana aktiviteter är parkeringen full. Då Farsta ska fungera som ett idrottsnav innebär det att hålla större evenemang för barn och ungdomar, vilket bidrar till att skapa en positiv bild av Farsta.

Ambitionen i programmet att eftersträva en tydligare koppling till Drevviken är lovvärd, vilket kan öka och tillgänggöra det lokala närbelägna friluftslivet ytterligare. De trygga förbindelser samt aktiviteter längs gångstråk som föreslås är bra exempel på att skapa en stadsdel med hälsoprofil.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att frågan om att säkra idrottens framtida behov i Farsta bör studeras vidare inför en revidering av planprogrammet. Frågan om samordning av bostäder och idrottsverksamhet, liksom parkeringslösningar, avses att studeras

vidare i den fortsatta planprocessen i samråd med idrottsförvaltningen.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Övergripande planering

Den höga ambitionsnivå, som fick planerare och arkitekter från hela världen att besöka Farsta i början av 1960-talet, är ett arv att hantera idag. Den kvalitativa nivån för den konvertering av Farsta från ABC-stad till stadsmässig tyngdpunkt som nu föreslås får inte vara lägre än att den kan röna samma typ av internationellt intresse för stadsplanering av högsta klass som när Farsta en gång planerades. Skönhetsrådet känner oro för att dagens ambitionsnivå är för låg, framförallt ur ett socialt perspektiv. Den ursprungliga ABC-staden gestaltades med ett flertal förutsättningar för samhällsservice än de programmet inkluderar; här hanteras inte längre stadsplanering för kultur, mötesplatser, idrottshallar, äldreboenden osv. Detta är en stor brist i programmet. Stadens planeringsinitiativ måste se till ett vidare innehåll än handel, verksamhet och allmänna funktioner i den form programmet visar, alltså inte bara ta ansvar för förskolor och skolor. I ett större stadsutvecklingsperspektiv behöver Stockholms stad balansera tyngdpunkterna förlagda norr, väster och söder om staden. Stadsdelen behöver ett dragplåster i form av en stor arbetsplats, till exempel ett sjukhus.

I Vällingby finns ett gott exempel på ett gestaltningsmässigt förhållningssätt till stadsdelens centrum i en varsam renovering som lyft kvaliteter och förnyat strukturen för handeln. Det är viktigt att de stadplaneringsprinciper A, B och C som format strukturen fylls av nya, moderniserade former, för att vända utvecklingen av levande ytterstadsområden till sovstäder och det är ett ansvar för Stockholms stad.

Centrum

Rådet ifrågasätter det höga huset vid stationen. Rådet anser det helt riktigt att förtäta och utveckla centrum enligt flera karaktärer för att motverka monotoni. Skillnaderna mellan dessa karaktärer får dock inte uppfattas som framkommenderad variation utan snarare som olika identiteter inom centrumstrukturen. Rådet anser att den övergripande strukturen i stadskvarteret är möjlig att utveckla i en fortsatt planprocess men att det finns förutsättningar i stations- och parkkvarteren som på i viktiga punkter bör förändras.

Den skenbart luftiga strukturen i anses sökt för en centrumkåma, den glesa planformen finns på annan plats i stadsdelen och förtätning enligt det mönstret bör även fortsättningsvis förläggas utanför stadsdelskärnan som är brukligt för ABC-staden. Planmönstret i parkkvarteren är dessutom svårnavigerat och medför

otydligheter mellan privat och offentligt i ett område där många kommer att röra sig. En central park bör inrymmas i den delen av kvarteren som ligger närmast Farsta torg. I parkkvarteren föreslås en tätare stadsstruktur, varierat från stadskvarteret, men som också tydligare lämnar ett parkrum fritt i centrum.

Undantaget den överstora volymen vid Munkforsplan som bara tillför centrum en byggnad med oproportionerligt omfång och svårförklarlig höjd så ser rådet inte det som realistiskt att stationskvarteren får en högre exploateringsgrad än de andra. Att markera centrum med ett högt hus är onödigt; Farsta centrum har redan sex höga signaturbyggnader. En sjunde skulle försämra balansen mellan de befintliga utropstecknen och banalisera en väl genomtänkt komposition. Att bygga på parkeringsplatser ses som mycket positivt. De igenbyggda gångarna mellan centrumbyggnaderna bör rivas, åtminstone i undervåningen, så att gatorna kan leda till ett aktiverat torg. Farsta har ett unikt system för varmtransporter, det bör inte försämrats

Gator och stråk

Rådet ser mycket positivt på en bebyggelse längs de befintliga stora trafikstråken. De noder som förtätas bör dock också möta Farsta centrum med tydliga kopplingar varför rådet anser att de ska riktas tydligare mot torget som i sin tur måste öppnas från de länkbyggnader som på senare tid tillkommit. De stråk som idag är matargator måste bli intressantare för att ytterligare möjliggöra promenadstadens förutsättningar med varierade rörelsemönster och attraktiva miljöer för stadsliv.

Park och natur

De mycket attraktiva naturmiljöer som kantar staddelen bör tillgängliggöras och hållas öppna. De höga rekreativa värdena måste värnas. Bevarad naturmiljö, tillgängliggjord grönstruktur, utbyggda kollektiva trafikmönster som också inkluderar stadsdelens yttre delar är många aspekter av tillgänglighet som påverkar hur Farsta vänds mot sjöarna mer än med bebyggelse.

Att de grönytor som existerar förstärks genom att tillgängliggöra dem och aktivera dem är mycket positivt för promenadstaden. Den centrala torgytan behöver inte förstärkas som grönstruktur utan snarare aktiveras för att erbjuda en attraktiv och tillgänglig utemiljö genom centrum som motverkan till handelns introverta miljöer. Ett centralt parkrum i parkkvarteret och en tillgängliggjord bergspark längs Larsbodavägen i höjdpartiet öster om tunnelbaneperrongen skulle tillföra stadsdelen ytterligare kvaliteter.

Innehåll

Greppet för planeringen rör på goda grunder trafikföring, behovet parkeringsplatser, näringslivets förutsättningar, markanvändning och exploateringsgrader vilket ger en struktur som är

sammanhållen. Rådet anser dock att strategier för en förstärkt samhällsservice måste till samt nya förutsättningar för kultur, möten, äldreomsorg och arbetsplatser måste skapas utöver byggnader för grundskola och förskola. Strategin för Farstastråket bör också inbegripa att skapa fler urbana rum. Remissmaterialet är svårförståeligt i många avseenden. Materialet bör revideras så att det bara redovisar de strukturer och volymer som stadsbyggnadskontoret föreslår och tillkommande volymer särredovisas på ett läsbart sätt.

Skönhetsrådet ställer sig med ovanstående erinran positivt till det remitterade förslaget för tyngdpunkt Farsta. Rådet anser dock att det är fortsatt viktigt att förtätningen också görs med respekt för de befintliga kvaliteterna i stadsdelen. En lyckad förtätning kräver en stor förståelse för Farstas grundförutsättningar.

Kontoret delar rådets bedömning att frågor om bland annat kultur, idrott och arbetsplatser är en viktig del i utvecklingen av en tyngdpunkt. Frågorna avses att studeras vidare i dialog med berörda förvaltningar, för att kunna belysas bättre i programhandlingen. Synpunkterna pekar vidare på behovet av att ytterligare studera volymer, stråk och platser i centrum, både på en övergripande och en mer detaljerad nivå. Att anordna mer parkyta i centrum står delvis i konflikt med intresset att utnyttja det centrala läget med en hög exploatering och samtidigt hålla nere byggnadshöjderna i närheten av den befintliga centrumbebyggelsen. Kontoret bedömer därför att Farsta centrum i första hand bör kompletteras med mindre platser med tydligt offentlig karaktär. Hur detta kan ske för att stödja idén om Farstastråket kommer att studeras vidare. Utformningen av park- och naturområden utmed sjöarna avses att studeras vidare i fortsatt detaljplanarbete. Programhandlingen avses att uppdateras med ett förtydligat illustrationsmaterial.

Stockholms Stads parkerings AB

Väljer att inte lämna synpunkter på programmet.

Stockholm Business region AB

Generellt ser man positivt på programmets huvuddrag, med förtätning i centrum och längs områdets huvudgator.

Staden behöver ta hänsyn till befintliga verksamheter och deras transportbehov. Centrumägaren måste ha goda transportvägar för leveranser och befintliga företag måste kunna hantera olika typer av tung trafik till och från befintliga företagsområden.

Ca en tredjedel av Farsta centrum cirka 14,4 miljoner besökare kommer med bil. Denna kundgrupp en viktig parameter varför Farsta centrum fungerar så väl. Det är positivt att det byggs på

nuvarande parkeringsytor i centrum, men det måste ges goda förutsättningar för angöring med bil till handelsplatsen. Det är viktigt att centrera handel, mötesplatser och kontor till Farsta centrum, för att skapa en attraktiv boendemiljö med urbana kvalitéer.

Det är bekymmersamt att arbetet med att göra Larsboda till ett nytt livsmedelskluster drar ut på tiden. Otydligheten i frågan skapar en oro bland befintliga aktörer i Larsboda. De som avser flytta dit från Slakthusområdet blir samtidigt sannolikt uppvaktade av andra aktörer, med attraktiva erbjudanden. Staden måste visa tydlighet och handlingskraft i frågan. Den infrastruktur som måste till för att livsmedelsklustret ska fungera bör skyndsamt börja planläggas tillsammans med Trafikverket.

Staden bör ta ett större grepp kring utvecklingen av den del av "Teliaområdet" som gränsar mot Larsboda samt väg 73. Delar av området bör planeras som utvidgningsreservat för Larsboda företagsområde. När livsmedelsklustret etablerar sig i området kommer det behövas ytterligare byggbar mark för kringverksamheter men även för befintliga företag som önskar expandera.

Synpunkterna beaktas och kommer att studeras vidare i fortsatt planarbete. Kontoret konstaterar att förutsättningar för fler arbetsplatser i Farsta är en viktig del både i stadens övergripande målsättning om fler arbetsplatser i söderort och för att skapa en levande stadsmiljö i Farsta. Möjligheten att kunna säkerställa goda förutsättningar för en etablering och utökning av Livsmedelscentrum, kommer att beaktas särskilt och tydliggöras i en reviderad programhandling.

Övriga remissinstanser

Stockholm Vatten AB

Avfallshantering nämns mycket kortfattat; "sophantering kommer att tas upp i det fortsatta arbetet, sopsugsanläggningar kommer att diskuteras till exempel för Farsta centrum". Ett helhetsgrepp för hela programområdet bör tas i den fortsatta planeringen av avfallshanteringen. För en långsiktig och effektiv hållbar avfallshantering förordas maskinell hämtning av avfall med stationär sopsug som förstahandsval. Med fördel kan en sopsugsanläggning hantera flera avfallsfraktioner.

Avfallshanteringen ska planeras så att antalet avfallstransporter blir så få som möjligt. God trafiksäkerhet och god arbetsmiljö ska eftersträvas. Backning av avfallsfordon ska inte behöva förekomma.

Systemen för avfall ska vara tillgänglig för alla brukare. Möjlighet till fastighetsnära avlämning av förpackningar, tidningar och grovavfall rekommenderas. Möjlighet till utsortering av matavfall bör beredas plats för samtliga hushåll och verksamheter.

Planprogrammet hanterar den långsiktiga markanvändningen inom programområdet. Stadsbyggnadskontoret välkomnar en dialog med berörda förvaltningar och bolag kring frågor som rör de tekniska försörjningssystemen, till exempel avfallshanteringen, och dess påverkan på bebyggelsestruktur mm. Kontoret bedömer dock att det inte är rimligt att driva en samordning av dessa frågor inom ramen för det aktuella programarbetet. Frågorna hanteras i detaljplaneskedet, där samordning mellan pågående projekt sker där så är möjligt.

Samfundet S:t Erik

Sammanfattningsvis anser Samfundet S:t Erik att planen måste utvecklas genom:

Programmet för Tyngdpunkt Farsta har goda intentioner och ansatser, men är alltför översiktligt hållen i sina redovisningar. Detta innebär en stor risk för den att den nya stadskärnan kommer att bli fragmenterad då programområdet är uppdelat på ett stort antal pågående och kommande detaljplaner.

Farstas modernistiska arv med samkomponerade byggnader i landskap måste bevaras och förvaltas i den fortsatta stadsutvecklingen. Detta gäller inte minst Farsta centrum där hög bebyggelse i de planerade nya kvarteren inte respekterar den ursprungliga lägre och vilande karaktären. Fördjupade studier med målet att fastlägga strukturella planeringsunderlag måste utarbetas i det kommande arbetet för att motverka en fragmenterad och splittrad helhet.

Fördjupat program måste göras med avseende på: övergripande sammanhållande grönstruktur, ekologiska samband och svaga länkar (främst gällande områdets ekmiljöer), dagvattenhantering samt utvecklat stadsliv med fokus på kultur och utbildning.

Särskild hänsyn måste tas när Teliakomplexet och Farsta gård, två bebyggelsemiljöer med mycket höga arkitektoniska och kulturhistoriska värden, utvecklas.

Kontoret delar samfundets uppfattning att ett antal strukturella frågor behöver belysas ytterligare, i synnerhet i och i anslutning till

Farsta centrum. Några av dessa frågor kan lämpligen hanteras på programnivå genom ett fördjupat innehåll i den reviderade programhandlingen, till exempel volymer, stråk och mötesplatser i och runt centrum. Andra kan hanteras i detaljplaneskedet. Dagvattenfrågan avses att studeras på en övergripande nivå i programmet, för att sedan fördjupas i detaljplaneskedet.

Kontoret konstaterar att det kan finnas en risk för fragmentisering om enstaka detaljplaner arbetas fram fristående av varandra. En avvägning behöver göras om vilken nivå som krävs för att ge nödvändiga ramar för framtida planer utan att skapa onödiga låsningar. Det fortsatta arbetet med detaljplaner inom programområdet förutsätter att innehållet i detaljplanerna kontinuerligt prövas både mot programmets intentioner och aktuell planering i näraliggande områden.

FOC Farsta Fotboll

Föreningen kostaterar att andelen barn i Farsta är hög och antalet barn kommer att öka. I Söderortsvisionen uttrycks också att Farsta år 2030 skall utgöra navet för idrott och hälsa i Stockholm.

Man är kritisk till de planer som uttrycks i tyngdpunkt Farsta på att förtäta Farsta IP och parkeringen som hör till med bostäder.

Befintliga idrottsytor i Farsta kommer inte att räcka. Vart ska alla barn som idrottar inom olika idrotter ta vägen?

Att Farsta i dag i relation till övriga staden är väl försett med idrottsytor är förvånande då FOC och övriga föreningar i Farsta ständigt kämpar med att få tillräckligt med tider på idrottsplatserna och idrottshallarna i Farsta och Söderort. Om den tillfälliga idrottshallen som står på Farsta IP nu flyttas så kommer den ytan att behövas som fotbollsplan. Hela Farsta IP behövs med olika typer av idrottsytor. Om parkeringarna runt Farsta IP och Farsta Gård bebyggs med bostäder, vart ska då besökarna parkera? Det talas om att bygga ett parkeringshus under Farsta IP. Det skulle innebära att Farsta IP blir obrukbart under byggnadstiden. Vart ska idrotten ta vägen då?

FOC Farsta Fotboll räknar med att ha 800 barn i verksamheten år 2020 och minst 1200 barn år 2030. Även övriga idrottsföreningar växer. Det behöver då byggas fler planer. Att bygga bostäder där den tillfälliga idrottshallen nu står vore självsmål – den behövs som idrottsyta.

Viktigt att Västboda BP behålls. Hökarängens IP, grusplanen vid Sandåkraskolan och grusplanen vid Lidl i Fagersjö behöver få konstgräs, för att avlasta det totala behovet av fotbollsplaner i Farsta och Sköndal. Idrottshallen i Gubbängen kan med fördel byggas ut med fler idrottshallar. Att utveckla Farstaängen med en idrottshall låter utmärkt. Det blir då både bullerskydd och idrotten får fler ytor.

Det är också viktigt med ytor för spontanidrott av olika slag. Vi ser det därför positivt med aktivitetsparken vid Hästhagskolans grusplan. FOC Farsta Fotboll vill vara en viktig del i samhällsutvecklingen och integrationen i Farsta. Vi har redan nu stort tryck från flyktingförläggningen i Farsta Strand. Det flyttar redan nu in många barnfamiljer i Farsta med omnejd vilket har ökat efterfrågan på att få spela fotboll i Farsta. Vi väddar därför om fler idrottsytor och idrottshallar av olika slag och att ni tar med det i planeringen av utvecklingen av Farsta.

Kontoret konstaterar att idrottens framtida behov i Farsta behöver studeras vidare. (Se kommentarer under Idrottsförvaltningen mfl)

AB Fortum Värme

Hänsyn till fjärvärmeledningar, fjärrkyla-ledningar och undermarksanläggningar som finns inom området måste tas.

TeliaSonera Sverige Net Fastigheter AB (TSSNFAB)

TSSNFAB innehar telestation och tillhörande kanalisering och kablage på fastigheten Farsta 2:1. I planbeskrivningen sägs att ”bostadsbyggandet kommer att anpassas efter de större ledningar och anläggningar som finns i Farsta. I samråd med ledningsägarna har man kunnat konstatera att den föreslagna bebyggelsen kan anpassas till befintligt nät på ett godtagbart sätt både tekniskt och ekonomiskt”. TSSNFAB förutsätter att befintligt nät och naturligtvis tillhörande telestationer kan kvarstanna i befintligt läge och att detta är i överensstämmelse med planprogrammet. TSSNFAB förutsätter att inga kostnader i samband med åtgärder för planprogrammet belastas TSSNFAB samt att eventuella skador bekostas av exploatören/ kommunen.

Ellevio AB

En ny fördelningsstation planeras i området mellan Högdalen och Perstorp. Markanvisningsansökan kommer snart. För lokalnätets eldistribution innebär programmet en utökning av elnätet vid de planerade områdena. Preliminärt bedöms ca 15 nya elnätstationer att behövas inom området. Det är viktigt att denna fråga hanteras tidigt så att E-områden kan reserveras i detaljplan.

Synpunkterna beaktas i samband med detaljplanering.

Farsta Företagsgrupp

Farsta företagsgrupp välkomnar förslaget övergripande angreppssätt att omvandla Farsta till en modern stadsdel. Ambitionen att koppla ihop Farsta centrum, pendeltågsstationen, Teliaområdet och företagsområdet är positiv. Man ser positivt på att utveckla Livsmedelscentrum och välkomnar även andra andra initiativ av

företagsklustring. Förutsättningarna för att skapa fler arbetsplatser behöver prioriteras. Brist på kvalificerad arbetskraft är ett av de främsta tillväxthindren för företag. Man ser gärna att FoU-verksamhet förläggs i Farsta och att samarbetet mellan skola/akademi och industri/företag effektiviseras.

Programmet saknar en beskrivning av hur nya servicefunktioner, verksamheter mm skall inrymmas i Teliaområdet. Företagsgruppen skulle välkomna att tomten mellan Teliaområdet och Företagsområdet reserverades för företag/industri.

Företagsgruppen uttrycker oro att bullernormer och andra miljökrav kommer att göra att verksamheterna trycks undan om bostäder placeras för nära. En bland stad kan också handla om en blandning av olika näringsverksamheter. Man vill se hur bostäder kan planeras så att det inte kommer i konflikt med verksamheterna. Man efterlyser en analys av hur företagsverksamheten och kommande etableringar kommer att påverkas av bostadsbyggandet.

Kontoret konstaterar att lokalisering av bostäder i närheten av verksamheter behöver studeras särskilt. I flera fall kan en samlokalisering av bostäder och verksamheter bidra till en levande stadsmiljö, men utrymme för verksamheter med större omgivningspåverkan bidrar också till en blandad och mångfacetterad stad. Hur övergången mellan olika typer av markanvändning kan se ut behöver studeras vidare i fortsatt planarbete. Se vidare kommentar under Stockholm Business region.

Hökarängens friluftsförening

Föreningen vill öppna upp parken mer för allmänheten genom bland annat stenläggning av stigarna, ljussättning i området, utegym och odlingsmöjligheter för närboende. Till skrivelsen bifogas illustrationer och referensbilder för förslaget. Berget, där de unika trädgårdarna som genom decennier formats utefter bergets former, bevaras. En kulturhistorisk skatt i Farsta kan räddas.

I stället för att bygga på berget med stugor föreslås en något högre exploatering utanför området utmed Perstorpsvägen. Parken och trädgårdarna, ett Farsta Open Garden, kan bli en kvalitet för nya närboende.

Förslaget ger Farstas många nya invånare en stor park som berättar om ett Farsta i en gångens tid. En park med en förening som liksom tidigare år förser farstaborna med kulturevenemang och kurser i bl a biodling. En park som sköts och slyas av, av en förening som skött parken i 80 år. De rödlistade arter som lever i ekskogen kan räddas.

Programmet avses att revideras i enlighet med stadsbyggnadsnämndens beslut den 11 juni 2015 beträffande Karlsviks strand/campingstugorna.

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen ställer sig positiv till förslaget att bebygga de stora parkeringarna i centrum och att skapa fler kopplingar över Nynäsvägen. Man ser många vinster med programförslagets bebyggelseutveckling men konstaterar också att här finns delar som har negativ påverkan på bland annat spridningskorridorer.

Ny bebyggelse bör vara yteffektiv; småhus skall undvikas. För ny bebyggelse föreslås bland annat låga p-tal för bil (högst 0,2 per lägenhet), bilpoolsplatser, laddstolpar för elbil, upplysta cykelgarage, gröna och solbelysta bostadsgårdar, plats för stadsodling, solpaneler samt ekosystemtjänster. Ek, lind, sälg och gamla tallar bör sparas.

Naturskyddsföreningen ställer sig kritisk till bebyggelse längs Magelungens strand inom strandskyddat område och områden med höga naturvärden. Även området vid Farsta gård och vid kv Risselö innehåller värdefull natur som behöver värnas. Bebyggelsen bör vara yteffektiv. Teliaområdet är bra att exploatera och åtgärder för att överbrygga Nynäsvägen och minska störningarna bör eftersträvas. Nynäsvägen föreslås att sänkas ner i ett tråg och till stor del byggas över, bland annat med ekodukter. Kv Perstorp innehåller värdefull ekvegetation som skall värnas. Bebyggelse bör inte tillkomma vid Karlsviks strand om denna inverkar negativt på den ekologiska spridningszonen. Berget med campingstugor bör ej bebyggas då det innehåller värdefull vegetation. Koloniområdet vid Klockelund bör inte flyttas till nytt område vid Forsån då det finns risk för närsaltbelastning. Strax intill koloniområdet finns dessutom värdefull vegetation.

Naturskyddsföreningen anser att programmets konsekvenser behöver belysas ytterligare. En MKB borde ha tagits fram till programförslaget, då det innebär betydande miljöpåverkan. Detta motiveras bland annat av dess stora sammanlagda påverkan, påverkan på värdefulla naturmiljöer, känsliga strandzoner och vattenmiljöer. Det innehåller områden som påverkas av strandskydd samt riksintressena Nynäsbanan och Nynäsvägen. Det går inte i programmet att utläsa vad slutsatsen att programmet inte innebär betydande miljöpåverkan grundar sig på, vilket är en brist.

Programmet går emot en del skrivningar i Den gröna promenadstaden. Bland annat försämrar programförslaget

Stockholms ekologiska infrastruktur och det berör funktioner med regional betydelse. Delar av det som av staden klassat som särskilt betydelsefulla områden föreslås att bebyggas.

Naturskyddsföreningen anser att ingen bebyggelse skall tillkomma inom strandskyddat område. Stränderna utmed Magelungen och Drevviken är markerade som ekologiskt särskilt känsliga stränder (sk ESKO-områden). Programmet beskriver inte vad som kan motivera bebyggelse inom strandskyddat område.

Naturreservat i Fagersjöskogen och på Farstanäset bör bildas i enlighet med Länsstyrelsens program från 2003 "Aldrig långt till naturen".

Det är positivt att parkerna lyfts fram, bland annat Farstråket/Gröna linjen, men parkytorna behöver bli större. En större stadspark på minst 5 ha föreslås att anordnas i Farstas centrala delar. Det innebär att en del hårdgjord yta bör bli park. Även mikroparkerna behöver bli större.

Kollektivtrafiken behöver förbättras, med ökad turtäthet bland annat till Fagersjö och kvällstid. Den nya bussterminalen bör ge utrymme för ökad busstrafik. Det är rimligt att sänka antalet parkeringsplatser i centrum när de stora parkeringarna bebyggs. Cykelvägnätet kan bli betydligt bättre och orienterbarheten ökas redan idag genom bättre skyltning.

Kontoret bedömer att programförslagets avvägning mellan parkytor och bebyggda ytor överlag är rimlig. Att nyttja de centrumnära ytorna för bebyggelse stödjer bland annat hållbara resmönster. En översyn av volymerna i centrum avses göras i fortsatt planarbete, men med hänsyn till stadsmiljö och landskapsbild bedömer kontoret att det inte är lämpligt att avsevärt öka byggnadshöjden på föreslagen bebyggelse till förmån för mer friyta. Bebyggelsens höjd, utbredning och förhållande till strandzonerna längs Magelungen och Drevviken avses studeras vidare inom berörda detaljplaner. Kontoret delar Naturskyddsföreningens ambition att verka för goda förutsättningar för kollektivtrafik och cykel, samt låga parkeringstal. Frågorna hanteras i fortsatt detaljplanearbete.

Kontoret delar länsstyrelsens bedömning att programmet i sig inte kan antas medföra så stor miljöpåverkan att det motiverar en MKB. Däremot kan ingående delprojekt, beroende på hur de formas i det fortsatta arbetet, ställa krav på miljökonsekvensbeskrivning. Det kan till exempel bero på hur stor påverkan på kultur- och

naturmiljö som detaljplaneförslaget medför. Detta bedöms utifrån de aktuella detaljplaneförslagen.

Svenska Turistföreningen

Turistföreningen förutsätter att Stockholm står fast vid beslutet att bilda Naturreservat i Fagersjöskogen och Rågsveds friområde. Förslaget på exploatering längs Magelungsvägen behöver ses över så att inte planeringen av Tyngdpunkt Farsta innebär en konflikt med blivande naturreservat. Man pekar på att Magelungens strand har betydelse som grön kil, rymmer kulturhistoriska lämningar och fornminnen samt viktiga gång- och cykelstråk.

Frågan om naturreservat hanteras inte i programmet. Enligt kommunfullmäktiges budget för 2016 ingår inte Fagersjöskogen i de områden som är aktuella för naturreservatsbildning (Kyrkhamn, Årstaskogen/Årsta holmar, Älvsjöskogen och Rågsveds naturreservat). Föreslagen bebyggelse bedöms dock inte innebära ett hinder för eventuell framtida reservatsbildning i Fagersjöskogen.

Övriga synpunkter hanteras i detaljplanearbetet.

Atrium Ljungberg

Atrium Ljungberg ser positivt på en utveckling av Farsta Centrum som mötesplats med en ytterligare förstärkning av handelsutbud, arbetsplatser, samhällsservice och bostäder med förutsättningar för liv och aktiviteter under merparten av dygnets timmar. För en centrumkärna är fungerande försörjning och kommunikationer livsviktiga. Det ska vara enkel, bekvämt och välkomnande att angöra Farsta Centrum oavsett transportmedel. En viktig aspekt i kommande planering blir därför hur biltrafik och parkering ska fungera, samt hur kollektivtrafiken nyttjas på bästa sätt.

Nyttig och innovativ parkering – nyckeltal

- o 1800 parkeringsplatser för befintliga verksamheter
- o 15 platser per 1000 kvm BTA tillkommande arbetsplatser
- o 30 platser per 1000 kvm BTA tillkommande handel
- o God tillgång till cykelparkering
- o Bilpooler i lämplig omfattning

Planering och etappindelning av byggprojekten i syfte att minimera störningar för befintliga verksamheter, besökare och kringboende är viktigt.

*Synpunkterna hantera sinom detaljplan för Farsta centrum.
Framtida parkeringsbehov och möjligheter att tillgodose
parkeringsbehovet under hela utbyggnadstiden kommer att studeras
särskilt.*

Ämnesvisa synpunkter från sakägare, intresseföreningar och enskilda (nedan kallade boende) samt stadsbyggnadskontorets ställningstaganden

Nedan redovisas ämnesvis de synpunkter som inkom under
programsamrådet. Stadsbyggnadskontorets kommentarer och
ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

Allmänt om samrådet och planprocessen

Några av de boende upplever att samrådet har varit för dåligt
annonserat, med annonser i lokalpressen. Några boende önskar att
det ordnas en fast plats för kontinuerlig dialog under utvecklingen
av Tyngdpunkt Farsta. Illustrationerna i programmet behöver
förtydligas. Det framgår inte alltid vad som är befintlig respektive
tillkommande bebyggelse

*Stadsbyggnadskontorets ställningstagande: kontoret konstaterar att
förtydliganden behöver göras bland annat i illustrationsmaterial i
programmet. Stadsbyggnadskontoret ställer sig positiv till fortsatt
och fördjupad dialog kring Farstas utveckling. Då flera planprojekt
av varierande storlek kommer att drivas samtidigt ser kontoret
möjlighet att hålla en samordnad och kontinuerlig dialog med
Farstabor och övriga berörda, med utgångspunkt i de formella
detaljplanesamråden. Kontoret bedömer att det inte är rimligt att
ha en kontinuerligt bemannad utställning kring utvecklingen av
Farsta men vill undersöka möjligheten till en fast utställningsplats i
Farsta centrum.*

Allmänt om förslaget och utvecklingen

Många boende ställer sig positiva till programmets övergripande
intentioner, att förtäta Farsta med omfattande bebyggelse och
utveckla en tyngdpunkt med blandade funktioner. Samtidigt
framhävs Farstas gröna kvalitéer som en viktig del av Farstas
stadsbyggnadskaraktär och en anledning att man trivs i stadsdelen.
Några boende menar att det är viktigt att ta fasta på Farstas
ursprungliga modernistiska planeringsidé, med luft, grönska och
trafikseparering, men endast någon enstaka ställer sig kritisk till att
bygga på parkeringarna i centrum. Ett fåtal ifrågasätter varför det
skall byggas så mycket i Farsta och Stockholm generellt.

Bland många boende finns en oro inför förtätning vid det egna boendet och en oro inför ökad trafik med ökat buller och med sämre luft som följd. Utsikten från lägenheten byts ut från grönska och träd till en fasad med fönster vilket ökar insyn samt minskar dagsljus och solinfall i den egna lägenheten vilket innebär ett försämrat eget boende. Likaså är oron stor för hur kollektivtrafiken ska klara fler resande då trängseln redan är stor under rusningstrafiken.

Några boende, liksom ett antal remissinstanser, efterfrågar ett större helhetsgrepp när det gäller innehållet i programmet. Man saknar en tydlighet kring ambitionerna för fler arbetsplatser, utvecklad service, kultur och idrott. Sociala aspekter, olika boendetyper och barnperspektiv bör belysas bättre.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Inkomna synpunkter stödjer generellt vad som tidigare framkommit i dialog med Farstaborna, vid möten och i dialogpaviljongen:

- flera Farstabor välkomnar en utveckling med bebyggelse i stället för parkering runt centrum. Man vill se ett levande centrum med brett utbud.*
- man värnar Farstas gröna kvalitéer, framför allt områdena runt sjöarna men också den bostadsnära grönskan*
- man oroas över vad förtätningen kan innebära för ökad trafik, brister i kollektivtrafiken, förlust av gröna kvalitéer.*

Stadsbyggnadskontoret kan konstatera att en mycket stor del av föreslagen bebyggelse tillkommer på ytor där man generellt ställer sig positiv till bebyggelse – i Teliaområdet och centrum. Större motstånd finns i de områden som ligger utmed sjöarna och längs de huvudgator där förtätningar föreslås. Stadsbyggnadskontorets bedömning är dock att dessa synpunkter går att hantera genom avvägningar i detaljplaneprocessen. Omvandlingen av gatorna i Farsta är en viktig del i att koppla samman stadsdelen och skapa trygga gatumiljöer som är rika på intryck.

De synpunkter som framförs kring att bredda och fördjupa programmet när det gäller bland annat sociala frågor kan till viss del tillgodoses genom kompletteringar och förtydliganden i programhandlingen. Kontoret gör dock bedömningen att programförslaget i stort ger möjlighet att hantera dessa frågor inom den föreslagna fysiska strukturen. Snarare än att i programmet precisera läge och omfattning för olika servicefunktioner behöver en kontinuerlig dialog med berörda aktörer och förvaltningar föras under kommande planeringsarbete.

Arkitektur och gestaltning

Programförslaget är i stora stycken så generellt att få synpunkter har inkommit på byggnadernas gestaltning annat än i den mer utvecklade centrumbebyggelsen. Synpunkter på dessa och andra områden sammanfattas under områdesvisa synpunkter.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Kontoret konstaterar att frågan om arkitektur och gestaltning bör och kan hanteras i första hand under kommande detaljplaneprocesser. Frågan om bebyggelsens skala, i synnerhet runt centrum, behöver emellertid hanteras på en övergripande nivå även till en reviderad programhandling. Även generella förhållningssätt när det gäller bland annat bottenvåningar behöver förtydligas.

Bostadsbebyggelse

Några boende, liksom stadsdelsnämnden, efterfrågar en redogörelse av boendetyper. En del efterfrågar billiga hyresrätter, medan andra önskar fler bostadsrätter då man oroas över lägre social status i området.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Avsikten är att programmet för Tyngdpunkt Farsta skall kunna ligga till grund för utbyggnaden av stadsdelen fram till minst år 2030. Under denna period kan behov och efterfrågan skifta. Kontoret bedömer därför att programmet skall ha en generell och flexibel grundstruktur som kan fyllas med olika typer av bostäder.

Näringsliv

Några boende pekar på behovet av fler arbetsplatser i Farsta i enlighet med Söderortsvisionen.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Frågan om förutsättningarna för arbetsplatser i Farsta behöver belysas ytterligare i programmet. Möjligheten att säkerställa en framtida utveckling av Larsboda verksamhetsområde, med livsmedelscentrum, skall studeras i fortsatt planarbete.

Olägenheter för grannar

Flertalet av de inkomna synpunkterna där närboende oroas av tillkommande bebyggelse är koncentrerad till ett par av de föreslagna utbyggnadsområdena: Nykroppagatan samt centrum, i synnerhet de så kallade stationskvarteren. Även föreslagna förtätningar längs Larsbodavägen ifrågasätts. Man oroas över minskad grönska, sämre ljusförhållanden och att den nya bebyggelsen tränger sig på. Även ökad trafik, med buller och

avgaser, samt en förvärrad parkeringssituation befaras. Några är också oroad över själva utbyggnadsfasen, med störningar och risk för vibrationer

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Programförslaget innebär en mycket omfattande förtätning inom befintlig bebyggelse. Det innebär oundvikligen att intressekonflikter kan uppstå mellan bevarande av befintliga kvalitéer och möjligheten att skapa en för Farsta ny typ av stadsmiljö med delvis andra värden – en mer levande stadsmiljö, omhändertagna offentliga rum, bättre underlag för service osv. Detta är en grundförutsättning för programförslaget som helhet och inkomna synpunkter föranleder i stort inga förändringar av det föreslagna programmet. I de olika detaljplaneprojekten kommer värdefull vegetation, parkeringsbehov, utsikt och solljus mm studeras, för att sammantaget skapa en så bra helhetsmiljö som möjligt.

Parker och grönområden

Många boende, men också stadsdelsnämnden, pekar på att en av Farstas främsta kvalitéer är den rikliga tillgången på natur och parker. Exploatering ifrågasätts på i princip samtliga platser där denna kommer i konflikt med grönytor, såväl utmed sjöarna som i centrala Farsta. Särskilt höga naturvärden uppmärksammas inom det så kallade Campingstugeområdet och utmed Magelungens strand. Förslag har också inkommit på hur miljön skulle kunna förbättras på flera punkter längs vattnet, till exempel vid Farsta strand. Man önskar bättre promenader, badmöjligheter och vistelseytor vid vattnet, samtidigt som naturmiljön värdesätts.

Många påpekar också värdena i den bostadsnära grönskan, främst längs Nykroppagatan och längs Larsbodavägen vid centrum. En större park, som skulle kunna fungera som stadspark, efterfrågas i centrum.

Synpunkterna bekräftar bilden av att rekreationsområdena utmed sjöarna är av mycket stor betydelse för boende i Farsta. Kontoret bedömer att föreslagna exploateringar längs sjöarna kommer att kunna bidra till att öka tillgängligheten till och värdet av strandzonerna. Avgränsningen mellan park och bebyggelse kommer att konkretiseras i detaljplanearbetet. I samband med de olika exploateringsprojekten kommer insatser att kunna göras för att ytterligare öka kvalitén på park- och naturområden.

När det gäller den bostadsnära grönskan bedömer stadsbyggnadskontoret att det främst handlar om områden som man inte uppehåller sig i, men som man rör sig igenom eller har utsikt

mot, och som därmed har betydelse för upplevelsen av Farsta som ett grönt och luftigt område. Dessa värden behöver beaktas i fortsatt planarbete.

Gator och trafik

Biltrafik

Många boende oroas över ökad biltrafik och några uttrycker en oro över att programförslaget kommer att begränsa tillgängligheten till gatuparkering, tex längs Nykroppagatan.

Gång- och cykeltrafik

Ta inte bort gång- och cykeltunnlarna under de trafikerade vägarna. För cyklister gäller det att säkerställa trygga cykelställ vid de stora målpunkterna men även på de cyklingsbara lokalgatorna och cykelstråken där det finns affärer eller andra serviceinrättningar och det finns behov att ställa ifrån sig cykeln på tryggt sätt. Säkra cykelleder och promenadstråk bör ingå i programmet.

Det är bra om gång- och cykelbanor på lämpliga ställen inte följer bilvägar. Det skapar mindre buller och avgaser för gående och cyklister och risken att ett barn tar ett plötsligt steg ut i gata försvinner. Gång- och cykelvägen från Hästthagskolan till Farsta centrum och gång- och cykelvägen från Farsta centrum vid Nordea till korsningen Larsbodavägen/Farstavägen bör vara kvar och den ljusreglerade korsningen bör ha en cykelöverfart över Farstavägen i korsningen. Den gång- och cykelförbindelse, som föreslås gå över Nynäsvägen vid Färnebogatan och Telias B-hus, bör i stället bör gå under Nynäsvägen och Perstorpsvägen. Då fås en mjuk nedförsbacke till strandpromenaden och badet. Den föreslagna cykelbanan på jämna nummersidan av Larsbodavägen bör gå som kantstensbana, inte som i förslaget ett par meter till höger om körbanan. Risken är för stor att motorfordonsförare inte ser cyklister i korsningarna exempelvis med Torsbygatan och Dejegatan.

Nykroppagatan bör göras två meter smalare för att minska fordonshastigheten genom en ny cykelbana i kanten av det norra körfältet. Den norra trottoaren behålls. En cykelbana åt andra hållet görs på den södra trottoaren. Promenadallén söder om gatan bevaras då, likaså ekarna norr om gatan.

Kollektivtrafik

Flera boende är oroad över att kollektivtrafiken inte kommer att räckas till. Det saknas en övergripande strategi för hur det kollektiva resandet skall säkras. En kraftig utbyggnad av kollektivtrafiken krävs. En spårväg genom Farsta föreslås. Att resa kollektivt ska vara enkelt. Farsta strand bör utvecklas till en större knutpunkt.

Skapa ett resecentrum av pendeltågsstationen, T-banan och busstrafiken i Farsta strand. En till uppgång från tunnelbanan bör öppnas för att få bra koppling till pendeltåget och bussarna.

Farsta centrum har bra kommunikationer, men bussar och tunnelbana har redan hög nyttjandegrad och fler avgångar kommer behövas. Tvärförbindelser måste prioriteras. Det behövs snabbare bussskoppling för buss 165 och 167 mellan Farsta och Fagersjö.

Verkliga förbättringar krävs av den kapacitetsstarka kollektivtrafiken, bl.a. en ny pendeltågsstation vid Farsta centrum när Citybanan öppnar 2017. Någon föreslår att ett nytt bussgarage skall placeras under mark.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Synpunkterna föranleder inga förändringar av programhandlingen, men visar på frågor som behöver hanteras i den fortsatta detaljplaneprocessen. Förtydliganden gällande gång- och cykeltrafik avses att göras i revideringen av programmet. Kopplingar över respektive under Nynäsvägen studeras i samband med berörda detaljplaner.

Frågan om att ta bort gångtunnlarna behöver studeras vidare utifrån varje enskilt projekt. I de fall där de kan utgöra gena och trygga förbindelser finns inget egenintresse i att ta bort dem, men i vissa fall kan de komma i konflikt med till exempel möjligheten att på ett lämpligt sätt bebygga ett område eller gestalta en inbjudande gatumiljö.

Önskemål om att skapa bättre tvärförbindelser är beroende av Trafikförvaltningen (SLL), men kan understödjas av det större befolkningsunderlag som programmet ger utrymme för. I arbetet med en ny bytespunkt avses möjligheten till ytterligare en tunnelbaneentré att studeras.

Förslaget om en pendeltågsstation vid Farsta C är intressant, men har inte bedömts vara möjlig att hantera inom det aktuella programförslaget. Programmet utgör i sig inget hinder för en framtida flytt, men frågan kräver noggranna studier och avvägningar mellan för- och nackdelar för centrum respektive Farsta strand.

Områdesvisa synpunkter

Nedan redovisas ämnesvis några av de områden som tilldragit sig störst uppmärksamhet under programsamrådet hos boende och intresseorganisationer i Farsta. Stadsbyggnadskontorets

kommentarer och ställningstagande redovisas i kursiv stil efter varje ämne.

Campingstugorna

Riv campingstugorna

Riv campingstugorna vid Hökarängsbadet. Ytan känns inte tillgänglig för alla idag. Bygg bostäder där, utöka stranden för allmänheten. Stockholm växer och då kan vi inte ha små kolonistugor kvar där. Farsta gårdsområdet är en viktig och tillgänglig samlingspunkt för alla. Bra att campingstugorna vid Drevviken rivs och bostäder byggs, stugorna tar bara plats.

Riv inte campingstugorna/kolonistugorna.

Massiva protester mot förslaget att riva de ca 80 campingstugorna vid Hökarängsbadet till förmån för bostäder. Campingstugorna och strandpromenaden är unika i sitt slag och hugga ner en stor del av skogen som är ovanlig blandskog så här högt uppe i Sverige. Detta område tilläts arbetarklassens för rekreation. Stugor och tomter har anpassats efter den naturliga miljön. Området har en viktig miljöbevarande funktion för att de speciella biotoper som finns där inte bara främjar Ekskogens natur utan även andra närliggande områden runt Drevviken. I skogen finns utrotningshotade arter av både insekter och ovanliga växter och svamp, rödlistade fjärilar och solitärbin samt oxtungsvamp. Ekskogen är ett fantastiskt område för dagisbarn/skolbarn att mulla i. Man kan ha dagiskollo/helgkollo på gräsmattan vid Hökarängens Friluftsförenings café och man kan grilla i deras grillbod. Bygg i närområdet i stället. Stadsbyggnadsnämnden har beslutat att kontoret ska pröva alternativa utformningar som möjliggör att en betydande del av campingstugorna kan stå kvar eller flyttas inom området.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Stadsbyggnadskontoret konstaterar att området vid Campingstugorna är en uppskattad miljö – både av det stora flertal som vill bevara stugorna och de som förordar en rivning för att kunna skapa en mer offentlig miljö längs vattnet. Under programsamrådet har stadsbyggnadsnämnden fattat beslut om att detaljplanearbete skall inledas i området, med inriktningen att bevara flertalet stugor samt att bygga bostäder och utveckla strandpromenaden. Programmet föreslås att revideras med detta innehåll. Natur- och kulturvärden, buller och risker från Nynäsvägen samt utformningen av trafikplats Larsboda föreslås att studeras vidare i detaljplaneskedet. I samband med detta skall även möjligheten att anordna en busshållplats utmed Nynäsvägen undersökas.

Nykroppagatan

Bygg inte på Nykroppagatan

Närboende protester mot bebyggelsen på Nykroppagatan. Boende på Ölmegatan med rum mot Nykroppagatan får ökad biltrafik, högre ljudnivå, sämre luft, förstörda träd, sämre grönområde, ökad insyn, sämre ljusförhållanden samt ökade parkeringsproblem.

Möjligen går det att bygga ett punkthus vid T-korset

Nykroppagatan/Farstavägen. Detta tillsammans med låg radhusbebyggelse efter Nykroppagatan kanske kunde fylla behovet för det lägenhetstal som efterfrågas. Farsta är och kommer förhoppningsvis förbli ett grönt ytterstadsområde. Karaktäristiken bör inte förstöras med en stadsmässig utformning av hus med entréer dikt an en trottoar.

Många närboende är upprörda över planerna att bygga långa bostadshus på Nykroppagatans norra körfält. Gatan, genomfartsgatan från Magelungsvägen till Farsta centrum, ska flyttas söderut och merparten av den vackra promenadallén ska ersättas med asfalt. Det finns flera skäl att ifrågasätta Familjebostädernas och stadens planer för "Nykroppastråket". Om Nykroppagatan skulle flyttas söderut måste många friska och skyddsvärda stora träd (även eken) fällas. Bara en smal gräsremsa med några få träd blir kvar. Mellan Brf Lurös gula hus och bron ut mot Magelungsvägen föreslås bostadshus. Att fälla många skyddsvärda ekar och tallar är oacceptabelt.

Trafiken på Nykroppagatan blir mer än dubbelt så tät. Kanske trafikökning kan undvikas om det inte byggs parkeringsplatser till alla nya lägenheter. Gatan ska flyttas närmare ett hundratal sovrumsfönster i det långa gula huset på Ölmevägen. Trafikbullret kommer att öka väsentligt. Redan nu överskrider bullret från Nykroppagatan gränsvärdet. Om gångtunneln under Nykroppagatan försvinner vore det säkrare att helt blockera gatan för genomfart västerifrån genom att bygga det föreslagna 4-våningshuset på gatans båda körbanor utan att flytta gatan. Då går det att köra från Magelungsvägen till Värmlandsvägen och från östra delen av Nykroppagatan till Forshagagatan. All övrig biltrafik leds om mot rondellen och Farstavägen via Magelungsvägen.

Enligt en enkätundersökning våren 2015 tycker nio av tio boende att det är ett dåligt förslag att bygga hus på Nykroppagatan.

Skälen:

Ökande trafik, mer buller och sämre luft.

Förstörda grönområden, förlust av den omtyckta gång- och cykelvägen.

Ökad insyn och sämre ljusförhållanden för boende nära de nya husen.

Ökade parkeringsproblem.

Byggplanerna för Nykroppagatan skulle medföra försämrade boende- och gångtrafikantmiljöer samt påverka klimatet negativt. Låt Farsta förbli en naturnära förort. Värna om det gröna, mycket uppskattade promenadstråket söder om Nykroppagatan.

Tänkbara alternativ till det föreslagna Nykroppastråket:

1. att Nykroppagatan inte flyttas och inte bebyggs på körfältet. Gatan görs istället två meter smalare för att minska fordonshastigheten genom en ny cykelbana i kanten av det norra körfältet. Den norra trottoaren behålls. En cykelbana åt andra hållet görs på den södra trottoaren. Promenadallén söder om gatan bevaras då, likaså ekarna norr om gatan.
2. att Familjebostäder istället för att bygga på gatan bygger ytterligare 3-4 våningar ovanpå sina befintliga vita hus norr om Nykroppagatan.
3. att det byggs ett 'Farsta torn' (18-20 våningar) på den trekantiga grasmattan intill T-korsningen Farstavägen/Nykroppagatan istället för de vinklade långa husen i förslaget.
4. att Nykroppagatan blockeras *helt* för genomfart och all motorfordons- och busstrafik leds om via Magelungsvägen.
5. att om det måste byggas hus på Nykroppagatan vid bron mot Magelungsvägen, så ska det ske på ställen där inte stora träd behöver fällas.

Stadsbyggnadskontoret bör redovisa en aktuell miljö- och hälsokonsekvensutredning vad gäller Nykroppagatan och uppdaterade trafiksäkerhetsprognoser behövs (buller- och avgasnivåer dag- och nattetid samt vibrationer).

Behovet att hitta byggbar mark får inte gå ut över trafiksäkerhet. För korsningen Nykroppagatan/Magelungsvägen anger förslaget "trafikplats som utreds". Det är viktigt att denna korsning utformas på ett trafiksäkert sätt.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Detaljplan för Nykroppagatan påbörjades med start-PM 2013.

Kontoret bedömer att inkomna synpunkter under programsamrådet inte föranleder några förändringar i inriktningen att planlägga för bostäder längs gatan, men att synpunkterna pekar på viktiga frågor att beakta i det fortsatta planarbetet. Gatusektion och bebyggelse behöver studeras vidare med inriktningen att så långt som möjligt värna de gröna inslagen längs gatan. Volymer, till exempel

föreslagen högre bebyggelse vid Nykroppavägens korsning med Farstavägen, kommer att studeras vidare i fortsatt planarbete. Förslaget att helt stänga av Nykroppagatan för genomgående trafik bedömer kontoret vara orealistisk att genomföra, då detta totalt sett befaras leda till onödigt runtkörning och större belastning på andra vägar. Inför och efter programsamrådet har trafikanalys genomförts, för att undersöka hur den föreslagna bebyggelsen och föreslagna förändringar i trafikstrukturen kommer att påverka olika delar av programområdet, till exempel avseende köbildning. Förändringarna för Nykroppavägen bedöms vara acceptabla. Inom ramen för pågående detaljplanearbete har en parkeringsutredning påbörjats, bland annat för att undersöka behovet av gatuparkering i området. Slutsatserna av denna kommer att ligga till grund för utformningen av gatan

Centrum (generellt)

Utformningen av Farsta centrum behöver en bred, öppen och genomgripande diskussion innan beslut fattas om dess framtida utveckling. Programmets förslag strävar efter att stärka dess funktion som ett externt centrum, som ett centrum för i första hand besökare utifrån, med bil eller tunnelbana, vilket riskerar att skapa ett centrum med allt mindre liv.

Positivt med utveckling av Farsta centrum.

Viktigt för Farsta centrum är orienterbarhet, gator och torg ska vara lätta att hitta till. Viktigt är också levande bottenvåningar. De flesta bilderna i programmet visar husvolym och grönska, men ur fotgängarperspektiv betyder bottenvåningen allt. Viktigt är också tydliga skillnader mellan privat och allmänt. Bryt upp "baksidan" av centrumet. Väggarna utåt är idag avvisande med få dörrar och skyltfönster. Från parkeringsplatserna ser det ödsligt och ovänligt ut. Placera större verksamheter - bibliotek, stora matbutiker, bussterminaler - så att långa, slutna väggar undviks. Farsta centrum har möjlighet att stödja höga koncentrationer av både arbetsplatser, handel, och bostäder. Låt inte Atrium Ljungberg AB få lov att bygga och hantera mer "affärsyta". Deras förvaltning av Farsta centrum verkar inte effektiv med många tomma lokaler.

Parkeringen på Storforsplan som kallas "Parkkvarteren" kommer likna en småstad med trevlig bebyggelse. "Stadskvarteren" som ska byggas på Farstaplan, får också en passande bebyggelse för de redan boende runt byggområdet.

Den nya bostadsbebyggelsen som planeras i de angränsande områdena till Farsta centrum kunde vara högre, förläggas längs med

gator, samt utgöras av slutna kvarter. Med Stockholms nuvarande och framtida bostadsbrist så känns det oansvarigt att använda sig av så låg exploatering som på visst håll planeras i programmet. Höga hus kan gärna göras i "Vancouverstil", där enskilda punkthus är en del av större huskroppar med lägre våningstal.

Bygg inte i Farsta centrum – bygg utanför

Bygg inte på parkeringsplatserna i Farsta centrum. De är de enda fria ytorna i och runt centrum. Det blir byggbuller i många år då alla parkeringsplatser i centrum ska bebyggas och fler ska ta sig till och från Farsta centrum, T-banan och alla olika busslinjer. Det pratas även om att placera sopsugsanläggningar i Farsta centrum. Bygg utanför Farsta centrum, men inte i. Det finns massor av ytor i Fagersjö som ligger nära Farsta centrum.

Fler busslinjer i framtiden ska också passera här och folk som kör in och ut från parkeringarna under hela dygnet. Farsta centrum ligger redan inklämt mellan vägar och flerfamiljshus. Det är inte genomtänkt att utöka mängden trafik in och ut från centrum genom att bygga både i själva centrumet och runt om i hela Farsta stadsdel och sen tro att det går att bevara en hållbar boendemiljö. Lägg sen till de utökade öppettiderna som planeras för exempelvis restaurangverksamheterna och allt det medför.

Mer energi och planering kan läggas på kopplingen mellan Farsta centrum och Farsta strand. Området lämpar sig utmärkt för större arbetsplatser, till exempel för stadens förvaltning. Hästhagsstråket skulle kunna planeras så att det utgjorde ett kontinuerligt högt exploaterat område med stadskänsla som knöt ihop Farsta centrum med Farsta strands pendeltågsstation. Farsta strandstråk är i ännu högre grad en missad möjlighet att skapa kontinuerlig bebyggelse mellan Farsta centrum och Farsta strand och att skapa ett större område med stadskänsla.

In- och utfart till både garage och olika busslinjer till och från Farsta centrum får inte placeras endast ett fåtal meter från de närboende. Hela karaktären och boendemiljön blir totalt förstörd och skapar en kraftigt ökad hälsorisk på grund av buller och luftföroreningar. Förtätningen runt Farsta centrum blir för hög.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Stadsbyggnadskontoret kan konstatera att många Farstabor generellt ställer sig positiva till bebyggelse i centrum, men att synpunkter finns på innehåll och delar av förslaget. I synnerhet bebyggelsen i de så kallade Stationskvarteren ifrågasätts av närboende, som anser att bebyggelsen är för hög och omfattande.

En ny bytespunkt för kollektivtrafik kommer att innebära att Farsta centrum utmed Larsbodsvägen blir en trafikerad och välbesökt plats i stadsdelen. Kontoret bedömer att det ligger i linje med att skapa en levande och trygg stadsmiljö och bedömer att påverkan på omkringliggande bostäder kan lösas på ett acceptabelt sätt.

Trafik

Att barnen skulle kunna gå till skolan utan att korsa bilvägar var en av innovationerna när Farsta centrum skapades. En grön parkstad skulle göra Farsta centrum mycket mer attraktivt. Det vore bättre med ett Parkkvarter som bjuder in till Farsta centrum. Hur är det tänkt med parkering, trafiken i korsningen och gångväg till centrum. Farsta centrum måste få bättre tvärförbindelser. Verkliga förbättringar krävs av den kapacitetsstarka kollektivtrafiken, bl.a. en ny pendeltågsstation vid Farsta centrum när Citybanan öppnar 2017 varvid pendeltågskapaciteten ökar. Bygg bussgarage under mark och spar grönskan som Farsta har. In- och utfart till både garage och olika busslinjer till och från Farsta centrum får inte placeras endast ett fåtal meter från de närboende. Hela karaktären och boendemiljön blir totalt förstörd och skapar en kraftigt ökad hälsorisk på grund av buller och luftföroreningar.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Kontoret konstaterar att många Farstabor uppskattar den trafiksäkerhet, inte minst för barn, som uppnås genom planskilda korsningar. På ett antal platser, till exempel i anslutning till den föreslagna bussterminalen, är gångtunnlarna svåra att förena med ny bebyggelse och läge på gator. Frågan kommer att behöva studeras vidare inom ramen för aktuella detaljplaner.

Stationskvarteren/Munkforsplan

Stationskvarteren får för många hus, för höga hus, för tätt bebyggt och de kommer för nära befintliga bostadshus. Det blir en bullrig miljö. Ökad trafik på Larsbodavägen både under och efter bygget. Bussarnas in- och utfart planeras att ligga nedanför på Larsbodavägen/Munk-forsplan. Det blir tätare trängsel i T-bana och bussar samt mer biltrafik. Det blir försämrad utsikt för många boende på Säflegatan på grund av byggplanerna på Munkforsplan och andra sidan T-banespåret. Boendemiljön försämras både vad gäller buller, ökad risk för luftföroreningar och dåligt ljusinsläpp. Det blir byggbuller i många år då alla parkeringsplatser i centrum ska bebyggas och fler ska ta sig till och från Farsta centrum, T-banan och alla olika busslinjer.

Stationskvarteren spränger bort en naturbeklädd bergsknalle och tar bort ett grönstråk. Området ska byggas samman med T-banan och parkeringen på Munkforsplan. Hela området ska fyllas med höga hus och avslutas med en superkoloss. T-bana, buss/ bilväg och skolgård skapar mycket ljud i sig här och området borde ges en omtänksammare boendemiljö, än som nu göra området bullerstört med höghus som utsikt.

Att bebygga Munkforsplan med så höga byggnader och så brett känns inte genomtänkt. Det vore bättre med ett Parkkvarter som bjuder in till Farsta centrum. Den lägre skalan på bebyggelsen på de andra två stora parkeringsplatserna gäller inte för Munkforsplan/Stations-området. Här ska Farstaterassen skymmas av ett minimanhattan och det gröna stråket i centrum ska jämnas med marken. Bygg gärna på parkeringsplatsen Munkforsplan, men inte så höga hus och låt det lilla grönområdet vara kvar på andra sidan spåren.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Programförslagets övergripande idé att med olika exploateringsgrad och karaktär skapa variation mellan centrums olika delområden bedömer kontoret vara god. Stationskvarterens läge, i direkt anslutning till tunnelbanestationen, motiverer generellt en hög exploatering. Volymer, höjder, sol och ljusförhållanden mm kommer att studeras vidare i detaljplaneskedet. Den högre byggnad som föreslagits i programsamrådet avses studeras vidare, både avseende höjd och läge. Kontoret bedömer att det grönområde som ligger norr om spåren främst fungerar som ett stråk att röra sig förbi och att ha utsikt mot, men att det har lågt värde som vistelseyta. Detta centrala läge nyttjas bättre för bebyggelse. Hur Larsbodavägen skall gestaltas för att utgöra ett positivt inslag i stadsbilden och en trivsam miljö att röra sig längs skall studeras vidare i fortsatt planarbete.

Telia

Teliaområdet blir bra. Bygg högre. Teliaområdet borde fyllas med nya arbetsplatser. En stor del av bostadsbyggandet sker på bekostnad av arbetsplatser. Den tekniska förvaltningen bör flyttas till Telias fyra höghus. Använd Telias byggnader till Tekniskt nämndhus.

Telias hus vid Färnebogatan/Vitsandsgatan kan efter en inre ombyggnad passa som ungdoms/studentlägenheter. Här finns en restaurang, en hörsal för 170 personer och en liten bio. Telias hus

vid Mårbackagatan 11 kan efter en inre ombyggnad bli äldreboende och/eller sjukhem. Här finns en restaurang, en idrottshall och garage. Samtliga hus i båda dessa områden är i källarplan förenade med breda gångar. Här finns även gott om förrådsutrymmen. På övriga ytor i området kan det byggas bostäder eller kanske ett sjukhus.

Hur blir trafiksituationen längs Mårbackagatan och Ågesta broväg? Här blir de boende inklämda. 3000 bostäder intill på Telia, sen Livsmedelscentrum bara en liten bit längre bort.

Den gång- och cykelförbindelse, som föreslås gå över Nynäsvägen vid Färnebogatan och Telias B-hus, bör i stället bör gå under Nynäsvägen och Perstorpsvägen. Då fås en mjuk nedförsbacke till strandpromenaden och badet.

Området söder om Mårbackagatan och Telia-området (nedanför Persbergsbacken m.m.) längs Mårbackavägen bör utredas för bebyggelse.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Stadsbyggnadskontoret konstaterar att flera, både boende och remissinstanser, efterfrågar fler arbetsplatser i Farsta. Frågan hanteras på en övergripande nivå i revideringen av programhandlingen, genom att möjligheten att säkerställa fler ytor för arbetsplatser avses att undersökas. Möjligheten att skapa förutsättningar för arbetsplatser och att på olika sätt nyttja befintlig, kulturhistoriskt intressant bebyggelse inom Teliaområdet föreslås att studeras i samband med detaljplanearbetet. Trafiksituationen längs Mårbackagatan har studerats översiktligt inför inriktningsbeslut om Livsmedelscentrum i Larsboda verksamhetsområde i november i år. I inriktningsbeslutet förordas en lösning där angöring till Larsboda sker via en ny lokalgata längs Nynäsvägen. Denna lösning kommer att studeras vidare i arbetet med detaljplan för Teliaområdet. Läge och nivå för planskild korsning mellan Telia och Drevviken kommer att studeras vidare inom aktuella detaljplaner. I samband med en revidering av programhandlingen avses möjliga bebyggelseytor mellan Telia och Farsta strand att studeras, för att stärka kopplingen däremellan.

Magelungens strand

Det viktigaste i Farsta strand är att bevara strandlinjen längs Magelungen med tillhörande skog. Övergödningen och igenväxningen av sjön Magelungen behöver åtgärdas. Rensa Magelungen innan Farsta byggs ut. Bygg inga hus nära

Magelungen, utan återställ vattenytorna och utveckla parken till något som kan likna Djurgården. Gör strandnära promenader runt hela Farstanäset och hela Magelungen. Dessa bör kombineras med särskilda målpunkter som bryggor och fågeltorn.

En restaurering av Magelungen och Fagersjövikens bör genomföras snarast. Medel har avsatts men åtgärderna har hittills inte kommit igång. Magelungen bör separeras från Tyngdpunkt Farsta och restaureringen starta omgående helt oberoende av programforslaget. Tveksamt till urbaniseringen av stränderna vid Magelungen. De viktiga gröna kilarna bör förstärkas och inte försvagas.

All exploatering av området mellan Magelungsvägen och strandlinjen vid Magelungen måste ske med stor försiktighet. Slopa inte strandskyddet. De bostäder som eventuellt byggs i området Magelungens strand måste klara ökad trafik och bullerproblem från Magelungsvägen, ha genomsläpplighet för dagvatten och inte inkräkta på ekologiskt särskilt känsliga strandområden. Strandpromenaden längs Magelungen är så mycket mer än bara en strandpromenad, bygg sparsamt här. Se gärna till att de finns utrymme för "kommersiella lokaler" i bottenplan så att det kan poppa upp restauranger med sjöutsikt.

Tillgängligheten vid strandbadet bör förbättras. Det förutsätter en del restaureringsåtgärder i strandlinjen och sjön. Det kan inte vara någon bärande princip att stråk och naturområden kan göras om till stadspark. Sådana förändringar bör göras med stor försiktighet så att man inte förstör värdefulla biotoper eller uppskattade rekreationsvärden i en mer ursprunglig natur.

Promenadvägar utefter strandkanten är redan väl tillgodosedda nya stråk bör hållas en bit från strandlinjen. Strandområdena är klassade som ekologiskt särskilt känsliga områden. Kontakt med sjön för fiske, fågelskådning, spontanbad kan ske genom mindre naturstigar på utvalda platser.

Stockholms stad bör stå fast vid gjorda åtaganden att bilda naturreservat av Fagersjöskogen. Exploatering längs Magelungen, mellan Farsta idrottsplats och Fagersjö, måste ses över så att inte planeringen för Tyngdpunkt Farsta kolliderar med åtagandet om kommande naturreservat. Det behövs ett positivt besked att planering av Fagersjöskogen naturreservat påbörjas och att planeringen av Tyngdpunkt Farsta anpassar sig efter detta.

Bygg inte vid Magelungen och Drevviken. Strandområdena utmed Magelungen och Drevviken med promenadstråk är viktiga

rekreationsområden. De delar som berörs av ett slopat strandskydd bör delges stadsdelsnämnden och allmänheten i ett tidigt stadium och med full transparens genom ytterligare samråd. Det finns en stor outnyttjad potential mellan Magelungen och Drevviken. Det är allas rekreationsområde och det skulle vara mycket bra om man kunde cykla och promenera hela vägen mellan sjöarna.

Viktigt är att spara så mycket som möjligt av skogsmarken vid sjön Magelungen. Detta för skolors möjlighet att bekanta sig med både odlade och vilda växter och träd. Det har varit gamla trädgårdar på en del av ytan. Byggs radhus här blir de smala grönområdena emellan husen är svårare att nå.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Magelungens strand ingår i programmet för sambandet mellan Högdalen och Farsta, som godkändes i stadsbyggnadsnämnden 2012. Kontoret kan konstatera att området uppskattas som rekreationsområde av Farstaborna, men att goda möjligheter finns att ytterligare öka rekreationsvärdet i området, kopplat till de föreslagna exploateringarna. Synpunkter inkomna under programsamrådet, bland annat hanteringen av naturområden och utformning av strandområdena kommer att hanteras i detaljplanearbetet.

När det gäller vattenkvalitén i Magelungen är det en övergripande fråga, som inte bara berör planprogram och detaljplaner. Dagvattensituationen, brister och möjliga åtgärder, avses att utredas i fortsatt programarbete och efterföljande detaljplaner. Detta kan bidra till minskad belastning på sjön, men för att uppnå god kvalitet på vattnet behövs sannolikt åtgärder även i befintliga miljöer och system.

Larsbodavägen

Ett antal synpunkter har inkommit från närboende på att exploatera längs Larsbodavägen vid Sjöflegatan. Byggnaderna upplevs komma för nära och ta bort utsikt och grönska.

Stadsbyggnadskontorets kommentar

Stadsbyggnadskontoret avser att studera förutsättningarna för bebyggelse på platsen inför revideringen av programmet. I detta sammanhang behöver även Larsbodavägens sektion samt kopplingar mot Teliaområdet vägas in i bedömningen.

Inkomna synpunkter

Nedan redovisas en sammanfattning av inkomna synpunkter. För yttrandena i sin helhet hänvisas till planakten för projektet, dnr

2012-09102. Planakten för ärendet finns tillgänglig i Tekniska Nämndhuset på Fleminggatan 4.

Övriga, ej sakägare Bostadsrättsföreningar

Brf Farsta Gård nr 1, gm Ingemar Thörnqvist, Farstaängsvägen 5, 123 46 Farsta, Tynningö 1

Föreningen ser positivt på att parkeringsplatsen vid Farsta gård bebyggs. Hushöjden måste begränsas till högst 3 vån närmast föreningens fastighet och avståndet till föreningens fasad måste bli tillräckligt stort, så att utblickar från lägenheterna tryggas. Nyréns idéskiss med en rund byggnadskropp är ett bra alternativ att utveckla. Det finns ett värde med en bulleravskärmande bebyggelse närmast Magelungsvägen under förutsättning att risken för bullerstörningar i dessa bostäder kan elimineras. Tillgängligheten till föreningens egen parkering får inte försämras.

Magelungsvägen beräknas få en ökad biltrafik, från 19 000 till 22 000 f/d i höjd med föreningens fastighet vilket innebär mer buller och luftföroreningar. Hastighetsbegränsa till 40 km/tim och den fysiska gatuutformningen ska få bilisterna att hålla denna hastighet.

Bebyggelse i skogspartiet öster om gångvägen mot Farsta strandbad förutsätter att skogen i slänten mot gångvägen bevaras intakt.

Brf Lurö och Arbetsgrupp Nykroppagatan, gm Michael Ribbenhag, Ölmevägen 20, 12332 Farsta och Inga Swanberg, Ölmevägen 18, 12332 Farsta

Bygg inte på Nykroppagatan

Nykroppagatan, genomfartsgatan från Magelungsvägen till Farsta centrum, ska flyttas söderut och merparten av den vackra promenadallén ska ersättas med asfalt. Många boende nära Nykroppagatan är upprörda över planerna att bygga långa bostadshus på gatans norra körfält. Det finns flera skäl att ifrågasätta Familjebostädernas och stadens planer för "Nykroppastråket". Om Nykroppagatan skulle flyttas söderut måste många friska och skyddsvärda stora träd (även eken) fällas. Bara en smal gräsremsa med några få träd blir kvar. Mellan Brf Lurös gula hus och bron ut mot Magelungsvägen föreslås bostadshus. Detta medför att många skyddsvärda ekar och tallar måste fällas, vilket är oacceptabelt.

Trafiken på Nykroppagatan blir mer än dubbelt så tät. Kanske trafikökning kan undvikas om det inte byggs parkeringsplatser till alla nya lägenheter. Gatan ska flyttas närmare ett hundratal

sovrumsfönster i det långa gula huset på Ölmevägen. Trafikbullret kommer att öka väsentligt. Redan nu överskrider bullret från Nykroppagatan gränsvärdet. Om gångtunneln under Nykroppagatan måste bort, så vore det säkrare att helt blockera gatan för genomfart västerifrån genom att bygga det föreslagna 4-våningshuset på gatans båda körbanor utan att flytta gatan. Då går det att köra från Magelungsvägen till Värmlandsvägen och från östra delen av Nykroppagatan till Forshagagatan. All övrig biltrafik leds om mot rondellen och Farstavägen via Magelungsvägen.

Enligt en enkätundersökning våren 2015 tycker nio av tio boende att det är ett dåligt förslag att bygga hus på Nykroppagatan.

Skälen:

- Ökande trafik, mer buller och sämre luft.
- Förstörda grönområden, förlust av den omtyckta gång- och cykelvägen.
- Ökad insyn och sämre ljusförhållanden för boende nära de nya husen.
- Ökade parkeringsproblem.

Byggplanerna för Nykroppagatan skulle medföra försämrade boende- och gångtrafikantmiljöer samt påverka klimatet negativt. Låt Farsta förbli en naturnära förort med gröna omgivningar runt husen och låt oss fortsätta njuta av grönskan. Värna om det gröna, mycket uppskattade promenadstråket söder om Nykroppagatan.

Föreningen efterlyser en aktuell utredning från SL över *tunnelbanans framtida kapacitet* från Farsta. I dag är det ståplats från Hökarängen under rusningstrafik. Längre ut längs pendeltågsnätet finns det bättre mark att bygga på för dem som behöver bostad i Stockholm.

Arbetsgrupp Nykroppagatan vill framföra tänkbara alternativ till det föreslagna Nykroppastråket:

- att Nykroppagatan inte flyttas och inte bebyggs på körfältet. Gatan görs istället två meter smalare för att minska fordonshastigheten genom en ny cykelbana i kanten av det norra körfältet. Den norra trottoaren behålls. En cykelbana åt andra hållet görs på den södra trottoaren. Parkeringsavgifter införs. Den fina promenadallén söder om gatan bevaras då, likaså ekarna norr om Nykroppagatan.
- att Familjebostäder istället för att bygga på gatan bygger ytterligare 3-4 våningar ovanpå sina befintliga vita hus norr om Nykroppagatan. Då bevaras den södra promenadallén med alla stora träd. Fler träd planteras på

gräsremsan norr om Nykroppagatan, t.ex. fler ekar ("spridningskorridor").

- att det byggs ett 'Farsta torn' på den trekantiga gräsmattan intill T-korsningen Farstavägen/Nykroppagatan istället för de vinklade långa husen i förslaget. Föreningen föreslår ett högt hus (18-20 våningar) med många små lägenheter och ett fåtal garageplatser under mark samt butiker i gatuplanet. Ekarna och andra stora träd i backen bevaras.
- att Nykroppagatan blockeras helt för genomfart. Gångtunneln ersätts med ett nytt hus vid Värmlandsvägen/Forshagagatan och all motorfordons- och busstrafik leds om helt, bl.a. via Magelungsvägen.
- att om det måste byggas hus på Nykroppagatan vid bron mot Magelungsvägen, så ska det ske på ställen där inte stora träd behöver fällas.
- att Stadsbyggnadskontoret redovisar en aktuell miljö- och hälsokonsekvensutredning om Tyngdpunkt Farsta, särskilt vad gäller Nykroppagatan.
- Bygg ytterligare ett parkeringshus nära Magelungsvägen för besökare till simhallen.
- Bygg bort eller förbättra den oklara miljön vid minitorget bakom ICA-hallen.
- Bygg in i det nya huset vid gaveln utanför Arbetsförmedlingen en offentlig rulltrappa/hiss, som alltid är öppen.
- Ersätt Rödkinda förskola med ett högt hus (8-10 våningar) och fina förskolelokaler i botten. Gör en fin södervänd grönskande gård med klätterträd att leka på.
- Bygg på höjden i stället, t ex längs Magelungsvägen.
- Ta efter Hökarängssatsningen gjorts mer attraktivt genom medverkan av de boende.

Brf Revskär, gm Erik Blennberger, Larsbodavägen 59, 123 41 Farsta

Planerna bör kompletteras med en konstpark i direkt närhet till centrumområdet. Föreningens mark ligger i direkt anslutning till centrum och omfattar också en del av den park som ritades av landskapsarkitekt Walter Bauer i slutet av 1950-talet. Stockholms vackraste park utanför innerstaden. Husen blev K-märkta i mars 2010. Föreningen har aktivt jobbat för flera konstverk i området.

Parken är synnerligen lämplig som konstpark. Den ligger i direkt anslutning till Farsta centrum, syns direkt från tunnelbanan och från en gata mot Centrum (Färnebogatan), utgörs av en vacker dalgång med väl avvägd växtlighet, stora grönytor och lämplig storlek samt

utgör ett mycket trafikerat gång- och cykelstråk. Det finns nu snart fyra förstklassiga skulpturer på plats i eller nära denna park. Parken skulle kunna heta Farsta konstpark – Bauerparken. Walter Bauer var en av 1900- talets främsta svenska landskapsarkitekter och förtjänar att förekomma i namnet. Kontakt bör tas med de närliggande bostadsrättsföreningarna så att också deras mark kan användas för konstinstallationer. Hela parken är dock en helt öppen offentlig miljö, det är bara på kartan man ser att marken tillhör fler huvudmän än Stockholms stad.

**BRF Torsö 5, Aksel von Sydow, Molkomsbacken 23, 123 42
Farsta, Torsö4 och 5**

Utifrån nuvarande förslag emotsätter sig styrelsen i BRF Torsö 5 all bebyggelse i området mellan Molkomsbacken och Farstavägen. Skulle beslut om sådan bebyggelse fattas kommer sådant beslut sannolikt att överklagas.

Den slänt med grönt som sträcker sig mellan Farstavägen och Molkomsbacken – alltså mellan Farstavägen och fastigheterna Torsö 4 och 5 är ett mycket trångt område och i området ligger en bensinmack. Den nya bebyggelsen skulle hamna mycket nära inpå Torsö 4 och 5.

Föreningens hus är byggt i suterräng. I husets nedre två plan finns enrumslägenheter med utsikt bara ned mot Farstavägen. Denna utsikt utgörs idag av grönska. Den föreslagna bebyggelsen skulle kraftigt förändra utsikt och levnadsstandard för dem som bor i dessa lägenheter. I övriga lägenheter finns fönster åt båda hållen – både mot Farstavägen och mot Molkomsbacken. Utsikten mot Molkomsbacken utgörs av en tråkig och sliten stadsmiljö, med höga hus av miljonprogramstyp, mycket parkeringar och mycket liten grönska. Utsikten mot Farstavägen utgör således en tröst för boende i fastigheterna Torsö 4 och 5 och de boende har sina balkonger mot Farstavägen, utsikt mot grönska och utan insyn.

Redan idag, är buller från vägen och centrum märkbart. Skulle området bebyggas, särskilt med hänsyn till ytterligare utbyggnad av bebyggelsen i centrum, medför detta ökad trafik och ökat buller.

Skulle området i sluttningen ned mot Farstavägen bebyggas riskerar markförhållandena att förändras så att huset skadas allvarligt. Frågan om förändring av utsikt, buller och markförhållanden utredas mycket mer noggrant.

Emotser kontinuerligt ytterligare information om planernas utveckling – särskilt om fattade beslut vad berör området mellan Molkomsbacken och Farstavägen.

BRF Vindö gm Anders Dovervik, Torsbygatan 20, 12341 Farsta

Söker förtydligande vad gäller bussterminal och bebyggelse längs Larsbodavägen. Anledningen är att viktiga kopplingar till centrum byggs bort enligt förslaget. För att föreningen ska kunna ta ställning och yttra sig behövs en mer detaljerad bild.

Brf Vindö, gm Bo Fernholm, Torsbygatan 22

Brf Vindö berörs av bebyggelsen som planeras på grönområdet som ligger mellan Larsbodavägen och tunnelbanan. Bevara och utveckla grönområdet som parkområde/lekområde, gärna med äventyrs lek. Det skulle bli en fin plats för barn och anslut till det gröna stråk som passerar genom centrum. Den föreslagna bebyggelsen kan byggas över tunnelbanan. Föreningen motsätter sig att de befintliga tunnlarna under Larsbodavägen tas bort. För valfrihet är det självklart att det även ska finnas övergångsställen i markplanet. Att barnen skulle kunna gå till skolan utan att korsa bilvägar var en av innovationerna när Farsta centrum skapades. Trafiken på Larsbodavägen kan komma att öka. Nya hus kan ta höjd för ljudstörningar genom bättre ljudisolering, befintlig bebyggelse har inte samma möjlighet. På Larsbodavägen parkerar många bilister, både besökare till föreningen och pendlare. Föreningen önskar fortsatt möjlighet till tillfällig närparkering. Bygg inte det föreslagna höghuset som skulle skugga föreningens gård. Väljs en annan placering, förslagsvis Farstaplan.

Föreningar och intresseorganisationer**Farsta Fagersjö Socialdemokrater, gm Daniel Haro**

Under projekteringsstadiet och byggskedet ska Farsta ha en lokal/utrymme där en kontinuerlig dialog kan föras och möjlighet att tycka till för Farstaborna.

Bebyggelsen

Farsta behöver ett allaktivitetshus, bio och bowling som ger möjlighet för människor att mötas och som stärker civilsamhället, folkhälsan, kulturlivet, föreningslivet och idrotten. Bygg ett Farsta Tower för hotell och konferens, kontor, äldreboende och lokaler för föreningsverksamhet. Bygg billiga hyresrätter och ett nytt närsjukhus mellan Storforsplan och Farstavägen. Det behöver göras en analys av hur behovet av idrottsanläggningar kommer att förändras med en växande befolkning.

Grönstruktur

Alla nya byggnader ska ha gröna tak. Sjöarna måste restaureras och prioritera tillgängligheten närmast sjöarna. Hög och tät bebyggelse nära centrum och glesare och lägre i periferin med gröna inslag

mellan husen. Vänd Farsta mot vattnet. Utöka antalet landskapsbroar/gröna broar över Nynäsvägen så att det blir lätt för både människor och djur att röra sig mellan de olika delarna av Farsta. Bygg även landskapsbroar över järnvägen. Gångtunnlar ska inte tas bort, de måste göras tryggare och trevligare. Bredda gångtunneln och gör en ekotunnel/växttunnel bredvid som är väl belyst. Då stärks också det biologiska stråket.

Trafik

Gatuutrymmet bör reserveras för åkande fordon samt angöring. Parkerade bilare bör använda garage, p-hus eller hyrd p-plats. För cyklisterna gäller det att säkerställa trygga cykelställ vid de stora målpunkterna men även på de cyklingsbara lokalgatorna och cykelstråken där det finns affärer eller andra serviceinrättningar och det finns behov att ställa ifrån sig cykeln på tryggt sätt. Det måste till en konskvensanalys av trafikökningarna som blir på gator, vägar, korsningar samt in- och utfarter.

Kollektivtrafik:

Det saknas en övergripande strategi för hur det kollektiva resandet skall säkras. En kraftig utbyggnad av kollektivtrafiken krävs. Det är nu framtidens stad planläggs. En spårväg kan snirkla sig fram genom de olika stadsdelarna så att Farsta knyts samman. Framtidens Farstabos val för att välja att resa kollektivt ska styras av det är det lättaste och bekvämaste sättet att resa. Farsta strand bör utvecklas till en större knutpunkt.

Näringsliv

Programmet beskriver att det ökade befolkningsunderlaget kommer att ge ett avgörande tillskott av arbetsplatser och generera tillväxten i sysselsättningen. Men var finns de grundproducerande företagen som är den egentliga motorn i näringslivets näringskedja? Attraktiva förutsättningar för industriverksamhet och annan företagande krävs. Om Larsbodas Livsmedelscentrum ska bli verklighet, måste planerna genast effektueras. Företagarna inom Slakthusområdet måste fångas upp. Den tekniska förvaltningen bör flyttas till Telias fyra höghus.

Skola och förskola

Fler grundskolor och ett nytt Farsta gymnasium måste till. En plan för 10 år måste göras (löpande framåt) för förskolor och grundskolor. Mark måste reserveras för ändamålet.

Farsta Strands Socialdemokratiska Förening, gm Nanna Wikholm

Återigen ställs vi inför en rad förslag där markanvisning redan skett och där medborgare och lokala föreningar får komma med för sent i processen.

1. Gör utbyggnaden utifrån stadsdelarnas kvaliteter - Även vissa små dungar av träd kan ha stort värde för boende och promenerande. Kunskapen om detta finns lokalt.
2. Varje eventuell plats för exploatering behöver tittas på och värdesättas med kunskap och noggrannhet.
3. Skapa ett resecentrum av pendeltågsstationen, T-banan och busstrafiken i Farsta strand. En till uppgång från tunnelbanan bör öppnas för att få bra koppling till pendeltåget och bussarna.
4. Utred om det går att däcka över T-banespåret vid Farsta strand och bygga bostäder ovanpå.
5. Satsa på arbetsplatser i Farstaområdet.
6. Bygg ovanpå taket till Konsumbyggnaden/Farsta strands T-bana. Kanske av äldreboende eller studentlägenheter.
7. De föreslagna förtätningarna vid Nordmarksvägen behöver arbetas om för en bättre helhet: En längre exploatering hela vägen förbi Forsängens parklek bör vara möjligt. Att bygga längs gatan/parkeringarna utmed Nordmarksvägens mitt avvisas. Det skulle försvåra för transporter och tillgänglighet när parkeringsplatser bebyggs och det riskerar att möta stora lokala protester. Förskolan "Skogslyan" vid Nordmarksvägens ände borde byggas ut och utökas för att ta emot flera barn.
8. Området söder om Mårbackagatan och Telia-området (nedanför Persbergsbacken m.m.) längs Mårbackavägen bör utredas för bebyggelse.
9. Övergödningen och igenväxningen av sjön Magelungen behöver åtgärdas.
10. Sjöarna och stranden ska vara tillgängliga för alla att uppleva. Exploatera inte nedanför Ullerudsbacken. Farsta Gårdsvägens sträckning bör också utgöra en nedre gränslinje vid exploatering nedanför Magelungsvägen mot Fagersjö. Farsta strandskogen, söder om Ullerudsbacken, med sin Naturstig och sin skötsel som ädellövskog (Farsta Strands Naturvärn har Skötselavtal sedan 1991) ska bevaras.
11. Genomför en konsekvensanalys av väg 73 när det gäller buller och hur avfarterna ska lösa en ökning av 8000 bostäder. Analysen ska även titta på den ökande trafiken från Handen och Nynäshamn.
12. Bättre trafiklösning för korsningen Ågesta broväg och Magelungsvägen krävs. :
13. Ett större grepp för vägarna vore att dra om Magelungsvägen över pendeltåget för att kunna bygga mera. Detta har varit aktuellt tidigare.

14. Ett bokträd står inom en av de föreslagna byggnationerna, det nedanför Ullerudsbacken i slänten. Se till att trädet blir bevarat och att livsrum lämnas åt trädet.
15. Merparten av lägenheterna inom Tyngdpunkt Farsta ska vara hyresrätter.

Föreningen Fagersjö Trädgårdsstad, gm Christer Ädelqvist ordförande.

"Skapa urbana stråk": Det framgår inte hur Magelungsvägen som "urbant stråk" ska klara den ökade trafikbelastning med 8000 nya invånare i Farsta.

"Vänd Farsta motsjöarna": En nödvändig restaurering av Magelungen och Fagersjöviken bör genomföras snarast. Medel har avsatts men åtgärderna har hittills inte kommit igång. Magelungen bör separeras från Tyngdpunkt Farsta och restaureringen startaromgående helt oberoende av programförslaget. Föreningen är tveksam till urbaniseringen av stränderna vid Magelungen. De viktiga gröna kilarna bör förstärkas och inte försvagas.

"Farstastråket": Värna naturvärden och ekosystemen i Fagersjöviken och visa återhållsamhet när det gäller att rörlägga sammanhängande strandpromenader. Dessa bör kombineras med särskilda målpunkter som bryggor och fågeltorn. Strandskyddet bör behållas.

Bilder på nedskräpning och sopberg.

Föreningen Stor-Stockholms Koloniträdgårdar, gm Lennart Pöppel

Föreningen Stor-Stockholms Koloniträdgårdar - finner det anmärkningsvärt att detta ärende inte delgetts föreningen direkt. Föreningen önskar framöver alla handlingar som berör koloniträdgårdsverksamheten i Stockholm för att inhämta den samlade koloniträdgårdsrörelsens synpunkter. Programförslaget saknar näst intill helt en beskrivning av befintlig koloniträdgårdsverksamhet liksom av framtida sådan i det aktuella planområdet.

Vad gäller Farsta gårds och Forsåns koloniföreningar förutsätts att planförslaget inte inkräktar på deras markområden. Även det flyttade koloniområdet Larsboda bör ingå tydligare i planeringen för det nya Strandstråket och bli ett viktigt komplement till detta.

Hökarängens friluftsförenings område vid Karlsvik
Stadsbyggnadsnämnden har beslutat att kontoret ska pröva alternativa utformningar som möjliggör att en betydande del av campingstugorna kan stå kvar eller flyttas inom området.
Föreningen Stor-Stockholms Koloniträdgårdar förväntar sig att

detta beslut innebär att tidigare beslut om uppsägningar av dessa stugägare dras tillbaka och att staden snarast inleder förhandlingar om hur området skall utformas och upplåtas i framtiden. Trots detta kvarstod i det nya förslaget att stugorna skulle rivas utan kompensation samtidigt som ett mindre antal stadsvillor med upp till ca 150 lägenheter skulle byggas på berget. Denna byggnation fordrade att en större väg måste sprängas fram som en slinga över berget.

Hökarängens friluftsförening har presenterat ett alternativt förslag i vilket stugorna kunde behållas samtidigt som områdets tillgänglighet för allmänheten skulle förbättras. Antalet nya bostäder i områdets närhet skulle trots detta kunna utökas. Både de kulturhistoriska värdena och naturvärdena kan bevaras samtidigt som området görs bättre tillgängligt för allmänheten.

Föreningen Stor-Stockholms Koloniträdgårdar anser att Hökarängens friluftsförenings förslag ska ligga till grund för det fortsatta arbetet med planerna för naturparken i området Karlsvik i enlighet med det ovan anförda beslutet i stadsbyggnadsnämnden.

Koloniträdgårdsverksamhet i det framtida Farsta

Utveckla och stärk farstabornas tillgång till trädgårdar och odlingsområden. Med en allt större efterfrågan av mark för egna trädgårdar och odlingar inom tätortsområdena (odlingslotter, fritidsträdgårdar, koloniträdgårdar och stadsodling) anser föreningen att staden i samband med all planering av nya bostadsområden måste avsätta lämpliga markområden för sådan upplåtelse. Det kan behöva utarbetas en policy för detta.

Lokala hyresgästföreningen LH Utö (Säfflegatan 1-9), Margareta Holmberg, Säfflegatan 4, 123 44 Farsta, 4 namn

Upprop, 101 underskrifter.

Med denna byggplan föreslås för många hus, för höga hus, för tätt byggt och de ligger för nära föreningens bostadshus. Det blir en bullrigare miljö.

1. Ökad trafik på Larsbodavägen både under och efter bygget.

Bussarnas in-och utfart planeras att ligga här nedanför på Larsbodavägen/Munkforsplan. Tätare trängsel i kommunikationerna (T-bana, bussar) samt mer biltrafik. Försämrade utsikt för många av oss boende på Säfflegatan på grund av byggplanerna på Munkforsplan och andra sidan T-banespåret. Detta område kallas för Stationskvarteren/ Stationsområdet.

2. Boendemiljön för oss boende försämras både vad gäller buller, ökad risk för luftföroreningar och dåligt ljusinsläpp för många av oss här på Säfflegatan.

3. Vi kommer få ett byggbuller i många år då alla parkeringsplatser i centrum ska bebyggas och fler ska ta sig till och från Farsta centrum, T-banan och alla olika busslinjer.

Nätverket YIMBY, gm Martin Kolk, Love Almqvistsväg 8, 11253 Stockholm

YIMBY är mycket positiva till att Farsta ska utvecklas. Större planer som tar ett helhetsgrepp på ett område är en bra strategi när Stockholm växer. YIMBY ser möjligheter till fler arbetsplatser och bostäder än vad som förekommer i planen. Södra Stockholm lider relativt brist på arbetsplatser, och få områden är lika lämpliga som Farsta.

Om centrumet kan tillföras både arbetsplatser och bostäder via höga hus så skulle centrumet kännas mer som en levande stadskärna, än som ett förortshandelscentrum. Fler arbetsplatser skulle kunna byggas både i centrum och i områdena inom promenadavstånd till kollektivtrafikstationer. Farsta centrum har möjlighet att stödja höga koncentrationer av både arbetsplatser, handel, och bostäder.

Mer energi och planering kan läggas på kopplingen mellan Farsta centrum och Farsta strand. Området lämpar sig utmärkt för större arbetsplatser, till exempel för stadens förvaltning. Hästhagsstråket skulle kunna planeras så att det utgjorde ett kontinuerligt högt exploaterat område med stadskänsla som knöt ihop Farsta centrum med Farsta strands pendeltågsstation. Farsta strandstråk är i ännu högre grad en missad möjlighet att skapa kontinuerlig bebyggelse mellan Farsta centrum och Farsta strand och skapa ett större område med stadskänsla.

Den nya bostadsbebyggelsen som planeras i de angränsande områdena till Farsta centrum, kunde vara högre, förläggas längs med gator, samt utgöras av slutna kvarter. Med Stockholms nuvarande och framtida bostadsbrist så känns det oansvarigt att använda sig av så låg exploatering som på visst håll planeras i programmet. Höga hus kan gärna göras i "Vancouverstil", där enskilda punkthus är en del av större huskroppar med lägre våningstal.

Magelungens Vänner c/o Philip Wahren, Drivhusvägen 29, 12048 Enskede gård

Magelungens Vänner är en paraplyförening för ett antal föreningar runt Magelungen. All exploatering av området mellan Magelungsvägen och strandlinjen vid Magelungen måste ske med stor försiktighet. Slopa inte strandskyddet. De bostäder som

eventuellt byggs i området Magelungens strand måste klara ökad trafik och bullerproblem från Magelungsvägen, ha genomsläpplighet för dagvatten och inte inkräkta på ekologiskt särskilt känsliga strandområden.

Tillgängligheten vid strandbadet bör förbättras. Det förutsätter en del restaureringsåtgärder i strandlinjen och sjön. Det kan inte vara någon bärande princip att stråk och naturområden kan göras om till stadspark. Sådana förändringar bör göras med stor försiktighet så att man inte förstör värdefulla biotoper eller uppskattade rekreationsvärden i en mer ursprunglig natur.

Promenadvägar utefter strandkanten är redan väl tillgodosedda och man bör därför vid anläggande av nya stråk hålla sig en bit från den känsliga strandlinjen. Strandområdena är klassade som ekologiskt särskilt känsliga områden. Kontakt med sjön för fiske, fågelskådning, spontanbad kan ske genom mindre naturstigar på utvalda platser.

Svenska turistföreningen, STF Stockholm lokalavdelning, c/o Ing-Britt Källman, Claras Gränd 1B, 141 35 Huddinge

STF Stockholm förutsätter att Stockholms stad står fast vid gjorda åtaganden att bilda naturreservat av Fagersjöskogen. Av detta följer att förslaget på exploatering längs Magelungen, mellan Farsta idrottsplats och Fagersjö, måste ses över så att inte planeringen för Tyngdpunkt Farsta kolliderar med åtagandet om kommande naturreservat. Föreningen inväntar nu ett positivt besked att planering av Fagersjöskogen naturreservat påbörjas och att planeringen av Tyngdpunkt Farsta anpassar sig efter detta.

Bestämmelser om strandskydd finns längs Magelungen. Strandskogen här fungerar även som en viktig grön kil norrut in mot Stockholm. Flera kulturhistoriska lämningar och fornminnen finns längs strandområdet. Dessutom finns en för rekreation och friluftslivet mycket viktig öst-västlig gång- och cykelförbindelse.

Vänsterpartiet Farsta, gm Mia Lundquist

Hyresrätter

Det är viktigt att huvuddelen av de bostäder som byggs är billiga hyresrätter som stockholmarna har råd med: såväl unga, studenter, barnfamiljer, äldre, nyanlända svenskar som arbetslösa. Även kollektivhus bör inkluderas i planen. Det är nödvändigt att de socioekonomiskt mest utsatta områden får särskilda upprustningsresurser, vilket bör säkerställas i en fördjupad översiktsplan och preciseras i efterföljande detaljplaner.

Natur- och rekreationsområden

De natur- och rekreationsområden som finns idag och kommer behövas i ännu större utsträckning med en växande befolkning. Strandområdena utmed Magelungen och Drevviken med promenadstråk är viktiga rekreationsområden. De delar som berörs av ett slopat strandskydd bör delges stadsdelsnämnden och allmänheten i ett tidigt stadium och med full transparens genom ytterligare samråd. Detsamma gäller Farsta gård, där programförslaget menar att miljön kan skyddas trots att en omfattande byggnation. Behovet av fritids- och idrottsanläggningar kommer att öka då befolkningen växer.

Kollektivtrafik

Kollektivtrafiken måste vara det prioriterade transportmedlet. Farsta centrum har bra kommunikationer, men bussar och tunnelbana har redan hög nyttjandegrad och fler avgångar kommer behövas. Sådana analyser bör ingå redan i detaljplanen. Tvärförbindelser som enbart trafikeras av bussar måste prioriteras. Därutöver bör säkra cykelleder och promenadstråk ingå i programmet.

Lokal service, kultur- och föreningsliv

Programmet behöver en mer konkret beskrivning av vilka skol-, förskole-, kultur- och föreningslokaler och byggnader som behöver tillföras samt var de ska vara placerade i såväl bostadsområdena som centrumområdet.

En grön och hållbar förort

En förort där medborgarna kan leva meningsfulla och hälsosamma liv kräver grönområden, rekreationsområden, idrottsplatser och möjlighet till fritidsodling, fruktträd och bärbuskar, stadsodling och gemensamma växthus. Nya bostäder och andra byggnader bör byggas som klimatsmarta hus med kompletta återvinningsmöjligheter, gröna tak och solceller.

Enskilda, namn adress

Ulf Ahnskog, Nykroppagatan 22, 123 32 Farsta

Fastigheterna på Nykroppagatan 8 till 44 blir mer eller mindre för- och inbyggda av nya hus vilket ger stora förändringar vad det gäller ljus och insyn i lägenheterna. Det är viktigt att få med boende i processen. Från Familjebostäders sida är det helt tyst. Är det klokt att göra gatan smalare och flytta husen närmare gatan när trafiken kommer öka rejält med alla nya bostäder i Farsta. Nykroppagatan är en av huvudgatorna in i Farsta från Magelungsvägen. Som gatan är utformad idag är den så öppen och grönskande.

Nils-Erik Ahlstrand, Flintbacken 8, 118 42 Stockholm

Det känns fel att bebygga ett naturområde med bostäder. Låt allmänheten göra som nu, ströva fritt.

Eva Avellan-Hultman Larsbodavägen 76, Farsta

Bygg höga hus, så att man kan spara fler grönområden. En viktig sak i Farsta har varit att det funnits arbetsplatser såsom Televerket och Folksam som nu försvinner. Farstas alla gångtunnlar är viktiga. Att kunna låta ett barn gå till en kamrat i Farsta utan oro, det är fantastiskt. Nu får inte tunneln under Larsbodavägen täppas igen. Tunnlar är bättre än gator med biltrafik, och det gäller för vuxna också. På broar är blåsig och bullret från vägen hörs längre tid. Viktigt är också att spara så mycket som möjligt av skogsmarken vid sjön Magelungen. Detta för skolors möjlighet att bekanta sig med både odlade och vilda växter och träd. Det har varit gamla trädgårdar på en del av ytan. Byggs radhus här blir de smala grönområdena emellan husen är svårare att nå.

Erik Almlöf, Östmarksgatan 47, 123 12 Farsta

Gillar idén att bygga på de stora parkeringarna runt centrum. Det behövs snabbare buskoppling för buss 165 och 167 mellan Farsta och Fagersjö. Går det att skapa en bilväg mellan Kroppaplan och Farstavägen eller via det underjordiska garaget?

Ingrid Anghammar, Ölmevägen 14, 123 32 Farsta

Nykroppagatan intill Familjebostäder/Molkomsbacken:
Hur är inventering av befintliga träd gjord? Kan "behövlig" nedtagning av alla gamla ekar och övrig växtlighet anses rimma med naturvård. Hur är ljusfaktorn beräknad, för nu befintlig bebyggelse? Ett höghusskyskrapa vid korsningen Farstavägen - Nykroppagatan kunde vara en pendang till Farstabebyggelsen i övrigt. Detta tillsammans med låg radhusbebyggelse efter Nykroppagatan kanske kunde fylla behovet för det lägenhetstal som efterfrågas. Farsta är och kommer förhoppningsvis förbli ett grönt ytterstadsområde. Karaktäristiken bör inte förstöras med en stadsmässig utformning av hus med entréer dikt an en trottoar. Föreslag på höghus på Nykroppagatan 2. (Bosco Verticale, i Milano, arkitekt Stefano Boeri.) En utmärkt pendang till övriga Farsta.

George Bolcsfoldi, Farstavägen 102, 12332 Farsta

Farsta har en genomtänkt planering och tidstypisk arkitektur. Hela stadsdelen borde vara kulturskyddad. Programförslaget skulle ge mer trängsel och skugga, mindre luft och grönt, ökat buller och avgaser samt ingrepp i naturen. De positiva egenskaper som Farsta har skulle försvinna. Buller, avgaser och brist på solljus har negativa hälsoeffekter. En så omfattande förtätning och nästan fördubbling av antalet bostäder kommer att ha en mycket stor

påverkan, med storskalig och långvarig byggverksamhet. Informationen har inte varit tillräcklig i förhållande till planens omfattning. En stående utställning om förslaget i en lokal i Farsta bör finnas innan en omfattande undersökning om Farstabornas åsikter genomförs. Bebyggelsen i centrum har minst negativa effekter, medan området vid Magelungen helt bör fredas från bebyggelse.

Jörgen Hammarberg

Instämmer med George Bolcsfoldis synpunkter ovan (sid. xx) som publicerats i Mitt i Söderort Farsta den 11 augusti 2015.

Ulf Doeser, Rudtörervägen 6, 123 54 Farsta

Bygg inte framför Farsta gård. Kommer att förstöra helhetsintrycket och miljön. Ny bebyggelse framför Farsta gård kommer att avskärma området och det kommer att kännas privat.

Ann Christine Ekdahl Lind och Jan Lind, Larsbodavägen 50, 123 41 Farsta

Programförslaget är kontraproduktivt; i verkligheten kommer stadens felaktigt lokaliserade och ensidiga bostadshysteri att döda Farsta.

Samrådsförslaget måste omarbetas med följande.

1. Stockholms översiktsplan och dess utopiska tyngdpunktsidéer måste ändras så att planeringen av bostäder, arbetsplatser och kommunikationer hänger ihop. Alla kan inte gå eller cykla till avlägsna arbetsplatser.
2. Betydligt bättre förutsättningar måste till för framtida arbetsplatsetableringar i Farsta, vilket innebär att föreslagna ytor för bostäder måste kraftigt reduceras.
3. Verkliga förbättringar krävs av den kapacitetsstarka kollektivtrafiken, bl.a. en ny pendeltågsstation vid Farsta centrum när Citybanan öppnar 2017 varvid pendeltågskapaciteten ökar.
4. Föreslagen bebyggelse runt kvarteret Kråkskär vid Larsbodavägen är för påträngande och måste tas bort.

Per Elm, Farstavägen 104, 123 32 Farsta

Telias hus vid Färnebogatan/Vitsandsgatan kan efter en inre ombyggnad passa som ungdoms/studentlägenheter. Här finns en restaurang, en hörsal för 170 personer och en liten bio. Telias hus vid Mårbackagatan 11 kan efter en inre ombyggnad bli äldreboende och/eller sjukhem. Här finns en restaurang, en idrottshall och garage. Samtliga hus i båda dessa områden är i källarplan förenade med breda gångar. Här finns även gott om förrådsutrymmen. På övriga ytor i området kan det byggas bostäder eller kanske ett sjukhus.

Martin Englund, Ekshäradsgatan 122, 12346 Farsta

Stadsdelens kommer nästan fördubblas. Satsningen på mötesplatser är därför alldeles för liten. Grönstruktur vid stadsdelens stränder räcker inte. Det behövs en ny park i centrumläge där folk kan mötas och uppehålla sig. Satsa på en stadspark enligt stadens parkprogram den gröna promenadstaden. Parkstaden känns fel för Farsta. Märklig typologi för platsen. Förslag är att halva området bli park och halva området får högre exploatering så att samma antal bostäder kan byggas.

Lars Flodén, Ölmevägen 8, 123 32 Farsta

Protesterar mot bebyggelsen på Nykroppagatan. För boende på Ölmevägen med rum mot Nykroppagatan får ökad biltrafik, högre ljudnivå, sämre luft, förstörda träd, sämre grönområde, ökad insyn, sämre ljusförhållanden samt ökade parkeringsproblem. Möjligen går det att bygga ett punkthus vid T-korset Nykroppagatan/Farstavägen.

Ruth Forsberg, Skrakgränd 3, 123 49 Farsta

Innan Farsta byggs ut, rensa Magelungen. Fagersjö anges på gamla kartor som en badplats, men det är länge sedan. På den tiden fanns tågstationen i Fagersjö och bara villor i området. Havsörnstorget har ersatts av 4 höghus även om busshållplatsen finns kvar.

Per Friberg och Jennie Högberg, Ölmevägen 6, 123 12 Farsta

Trafiken har ökat kraftigt på Nykroppagatan de senaste 10-15 åren och det är anmärkningsvärt att ingen trafikmätning har gjorts. Enligt Trafikutredning del 2 kommer trafiken närapå att fördubblas med 5200 nya bostäder på Nykroppagatan – hur blir det då med 8000? Ökad trafik ger buller och avgaser och därmed följande hälsoproblem. Därutöver innebär förslaget att träd behöver tas bort. Skall förslaget genomföras bör Nykroppagatan stängas för genomfartstrafik. Är det möjligt att bygga ett punkthus i 18-20 våningar vid korsningen Farstavägen/Nykroppagatan?

Per-Erik Isaksson, Larsbodavägen 70, 123 41 Farsta

Bebyggelsen vid Larsbodavägen 70 bör skrotas då den bebyggelsen får negativ inverkan på befintlig bebyggelse vad gäller dagsljus och utsikt. Att ”klämma” in bostäder är inte bra för redan boende i området. Fina alléer med ek- och lönnträd försvinner, hus som tillhör en helt annan tidsålder smälls upp mitt i 50-talsområdet.

Jan Olof Jonson, Östmarksgatan 50, 12342 Farsta

Stockholm bör betraktas som en stor region. Bostadsbristen behöver inte bara hanteras inom Stockholms stad. I en växande storstadsregion bör människors behov av rekreation beakta på nära håll. Bygg bostäder längs Nynäsvägen på Farstaängen för att skydda denna från buller. Husen i Enskede är en fin inramning till

Nynäsvägen. Bygg inga hus nära Magelungen, utan återställ vattenytorna och utveckla parken till något som kan likna Djurgården. Söderort har redan en hög befolkningstäthet. En stor del av bostadsbyggandet sker på bekostnad av fler arbetsplatser. Teliaområdet borde fyllas med nya arbetsplatser.

Kristina Karlsson, Sjöflegatan 4, 123 44 Farsta

Tag inte bort gång- och cykeltunnlar! De minskar risken för oskyddade trafikanter. Låt bussterminalen ligga kvar. . Ordna med bättre ljussättning för att öka trygghetskänslan. Det är redan trångt på tunnelbanan. Bygg inte de stora höga kolosser till hus som planerats. Det skapar anonymitet. Låt de små grönområdena vara kvar. De lövträd som växer där är stora och renar vår luft. De äldre och handikappade har inte möjlighet att gå till större anlagda parker. Det är det närbelägna grönområdet som ger vederkvickelse.

Kristina Kemmlert, Farstavägen 7, 123 46 Farsta

Ta bort det stora skymmande huset, Tuben, en och stor bit av SLs hus. Tunnelbanan isoleras och torget syns inte från perrongen.

Lilian Kronow, gm Lizz Kronow, Drottningholmsvägen 7, 11242 Stockholm

Protesterar mot förslag att hugga ner stora delar av skogen och riva campingstugorna i området, att bebyggelsen är planerad i rekreatiomsområdet och i nära anknytning till Hökarängsbadet och strandpromenaden.

Det pågår en inventering av den ekologiska mångfalden i skogen bland de rivningshotade stugorna och rödlistade arter har hittats bl.a. oxtungsvamp och solitärbin. Solitärbina hittar man lättast vid den solbelysta bergväggen som finns längst med Perstorpsvägen.

Skogen är mycket speciell då den har många solbelysta gläntor som har tillkommit genom att man har slyat av skogen i 80 års tid och de större ädelträna har fått möjlighet till att växa sig stora. Det finns även många döda ekar och andra träd som drar till sig vedlevande arter. Skogen inhyser även kopparsnok, paddor och grodor, hasselmus och nötskrika. Bäver har setts intill strandpromenaden. Att bebygga området betyder att utbredningsområden minskar för många hotade arter runt sjön. Drevviken och naturområdet blir förlitet för att hotade arter ska kunna överleva på båda sidor om sjön. Skogen behöver finnas kvar på alla sidor om sjön.

Lizz Kronow, Drottningholmsvägen 7, 11242 Stockholm

Stuga 59, 3, 21 och 43. Två skrivelser samt foton.

Protesterar mot rivningen av Hökarängsbadet. Representanter från socialdemokraterna har lovat att om de kom till makten skulle de

rädda våra stugor. Även muntliga avtal gäller. Ett unikt bergsområde som de rika nu tar från det mindre folket.

Marianne Ljunggren, Rottnerosbacken 209, 123 48 Farsta
Önskar parkeringsförbud på ena sidan av Pepparvägen hela året. Akta grönområden bättre. Se till att det finns förskolor och skolor från början.

Rolf Lund och Helen Alborghetti, Säfflegatan 4, 123 44 Farsta
Munkforsplan

Motsätter sig "stationskvarteren" som spränger bort en naturbeklädd bergsknalle och tar bort ett grönstråk. Området ska vidare byggas samman med T-banan och parkeringen på Munkforsplan. Hela området ska fyllas med höga hus och avslutas med en superkoloss. T-bana, buss/ bilväg och skolgård skapar mycket ljud i sig här och området borde ges en omtänksamare boendemiljö, än som nu göra området bullerstört med höghus som utsikt.

Farsta centrums andra två parkeringsplatser kommer få en betydligt trevligare bebyggelse. Parkeringen på Storforsplan som kallas "Parkkvarteren" kommer likna en småstad. "Stadskvarteren" som ska byggas på Farsta centrums tredje parkeringsplats (Farstaplan), får också en mer passande bebyggelse för de redan boende runt byggområdet.

Tillvägagångssättet

Missnöjda med den information som delgetts boende i Farsta, endast genom lokaltidningarna. Ändå står det i handlingarna på flera ställen läsa att det krävs en nära dialog med Farstaborna. När väl inbjudan till programsamråd kom var det genom en liten notis i lokaltidningen. Själva byggplanen visades först inne på kulturhuset i Stockholm och inte här ute i Farsta som borde varit det självklara. Tiden för att skicka in sina synpunkter har till största delen förlagts under semesterperioden. Märkligt att Familjebostäder som är mångas hyresvärd är med i ett projekt som försämrar boendemiljön för de som redan bor i deras nuvarande ägda hus i Farsta.

Ljus och ljud

Det saknas en genomtänkt planering för ljusinsläpp och akustiken i den redan befintliga boendemiljön och hur effekterna kommer bli beträffande ljus och ljudnivåerna under ett bygge av denna storlek. En ordentlig analys av effekterna för de boende i punkthusen på Säfflegatan, Grumsgatan och resterande hus utmed Larsbodavägen saknas i projektet. Hur och var placeras fläktsystemen på alla nya hus och hur påverkar dessa de boende ljudmässigt. Dessa ljud kan höras rejält och färdas lång väg beroende på hur vinden blåser. Det pratas även om att placera sopsugsanläggningar i Farsta centrum.

Boendemiljön vid Larsbodavägen

Ett stort antal lägenheter ligger utmed kanten på Larsbodavägen, endast ett fåtal meter från vägen vilket gör det ytterst olämpligt att placera ett så stort byggprojekt på vägens motsatta sida, praktiskt taget kant i kant med vägen. Larsbodavägen är en liten väg med endast en fil i vardera färdriktningen. Det blir mycket sämre bullermässigt än i dagsläge. Exploateringen är den största och den mest obarmhärtiga för de närboende i nuvarande form. Risken finns också att många bilister kan se Larsbodavägen som en genväg/alternativ väg att ta. Detta kommer i slutändan också öka trafiken och bullernivån ytterligare.

Bussarnas in- och utfarter kommer att ligga rakt utanför/nedanför sov-och vardagsrumsfönster (Säfflegatan och Grumsgatan). Här ska bussarna bromsa in för att köra in eller ut ur centrum via Larsbodavägen. Fler busslinjer i framtiden ska också passera här och folk som kör in och ut från parkeringarna under hela dygnet. Farsta centrum ligger redan inklämt mellan vägar och flerfamiljshus. Det är inte genomtänkt att utöka mängden trafik in och ut från centrum genom att bygga både i själva centrumet och runt om i hela Farsta stadsdel och sen tro att det går att bevara en hållbar boendemiljö. Lägg sen till de utökade öppettiderna som planeras för exempelvis restaurangverksamheterna och allt det medför.

En exploatering av denna storlek får inte placeras endast ett fåtal meter från närboende och ta bort ljusinsläpp och luft samt rota/förstöra utsikten för de boende vars lägenheters samtliga rum och fönster, sovrum som vardagsrum ligger endast några få meter från det tilltänkta bygget. In- och utfart till både garage och olika busslinjer till och från Farsta centrum får rimligtvis inte placeras endast ett fåtal meter från de närboende. Hela karaktären och boendemiljön blir totalt förstörd och skapar en kraftigt ökad hälsorisk på grund av buller och luftföroreningar. Buller i alla former, luftföroreningar och för lite luft och ljus är skadligt för hälsan gör oss sjuka, deprimerade, aggressiva, ger tinnitus och förkortar livet. Vi önskar oss inte ett nytt Stockholm. Bilagda illustrationer.

Lindkvist, Snöflingebacken 9, 12948 Hägersten

Trist att det inte tas hänsyn till de kulturhistoriskt intressanta masonitstugorna på Drevvikens strand. Att kommunen, utan lösning för de privata ägarna, ännu en gång satsar på rivning och exploatering av stugområdet är katastrofalt. Dessutom har tidigare beslutsunderlag varit felaktiga, då nämndemännen haft

uppfattningen att stugorna ägdes av kommunen. Skriv långa arrendekontrakt med Hökarängens Friluftsförening.

Robert och Lena Nyberg, Sjöflegatan 4, 123 44 Farsta

Det har inte beaktats hur det blir för de boende på Sjöflegatan vars fönster vetter mot det som i planen kallas Stationsområdet. Alltså avseende "bevarad natur", ljusinsläp, buller, avgaser och trafikmiljö. En utredning "för att se effekten av den tillkommande trafikallstringen" i korsningen Sjöflegatan/Larsbodavägen måste visas. All in och utfart för busstrafiken är ju tänkt att ske där. Den lägre skalan på bebyggelsen på de andra två stora parkeringsplatserna gäller inte för Munkforsplan/Stationsområdet. Här ska Farstaterassen skymmas av ett minimanhattan och det gröna stråket i centrum ska jämnas med marken. Bifogat två teckningar, före och efter.

Anette Petersson och Lennart Savås, Brunsbogsbacken 78, 123 71 Farsta

Ingrid Petersson, Färnebogan 64, 123 42 Farsta

Motsätter sig att de 84 kolonistugor ("campingstugor") som tillhör Hökarängens Friluftsförening HFF skall tas bort för att bereda plats för ett mindre antal permanentbostäder och en strandpark. Enligt arrendeavtalen är stugorna enskild egendom. Idag handlar det om ett väl etablerat sommarstugeområde. Varje stuga har framdragat sommarvatten. Gemensamma byggnader har kyl och frys. Regelbunden sophämtning är ombesörjd. De juridiska förhållandena kring en rivning av stugorna är inte klarlagda. Området där stugorna ligger är unikt vad gäller orörd natur. Att offra en del av stugområdet för så pass få bostäder medför en oproportionerligt stor negativ miljöpåverkan. Det planerade bostadsområdet kommer delvis bli synligt från Hökarängsbadet. Detta minskar den naturupplevelse som så självklart hör samman med ett friluftsbad. Betong och asfalt kryper allt närmare badet.

En del av stugområdet ska bli en strandpark och även där ska stugorna tas bort. Inom stugområdet gäller dock allemansrätten. Inga staket eller inhägnader förekommer och området är därmed fullt tillgängligt för allmänheten. Man kan säga att området redan idag fungerar som en strandpark.

Annika Pålsson, Dejegan 9, 123 41 Farsta

Riv campingstugorna vid Hökarängsbadet. Ytan känns inte tillgänglig för alla idag. Bygg bostäder där, utöka stranden för allmänheten. Stockholm växer och då kan vi inte ha små kolonistugor kvar där. Farsta gårdsområdet är en viktig och tillgänglig samlingspunkt för alla.

Marianne Skogberg, Filipstadsbacken 68, 12343 Fartsta

Motsätter sig ödeläggelse av området med campingstugorna, ett rekreativt område förskonad från el. En bit av det socialdemokratiska folkhemmets historia i form av 80 små stugor i otämd natur. Ett område värt att bevara. Området borde kulturmarkeras.

Ulla Svahn, Ölmevägen 6, 123 12 Farsta

Att bygga längs Nykroppagatan kommer att ha en negativ inverkan på miljön längs gatan och orsaka störande trafik. Gatan är en bred genomfartsgata men har också ett grönt promenadstråk. Flera träd skulle behöva fällas om förslaget genomförs. Förslaget är brutalt för de närboende. Arbetsgruppen Nykroppagatans alternativa förslag är bra. Bygg på de tomma ytorna i centrum och platser där man inte stör befintliga bostäder för mycket. Komplettera med annat än kommersiell verksamhet i centrum, till exempel barn- och ungdomsverksamhet, kultur och utbildning. Bygg ett kulturhus! En biograf på baksidan av ICA skulle liva upp den tråkiga entrén vid Karlandaplan. Satsa på ett nytt gymnasium i Farsta. Utveckla idén om den grönskande förorten i ABC-staden.

Nils Sylwan, Brännkyrkagatan 36, 118 22 Stockholm

Deltagit i programarbetet som projektledare fram till början av året och är kritisk till hur programmet har tagits fram och anser att det finns goda skäl att fundera på vad staden gör med sina formulerade visioner i verkligheten.

- Det finns anledning att ta upp Farsta tyngdpunkts målsättningar och organisation eftersom det finns ett så stort glapp mellan dessa och resultatet - programmet.
- Utformningen av Farsta centrum behöver en bred, öppen och genomgripande diskussion innan beslut fattas om dess framtida utveckling.
- För det tredje finns det en mängd mer eller mindre viktiga eller detaljerade synpunkter som en tidigare projektledare inte kan underlätta att lyfta fram i ljuset.

Farsta centrum

Programmets förslag strävar efter att stärka dess funktion som ett externt centrum, som ett centrum för i första hand besökare utifrån, med bil eller tunnelbana, vilket riskerar att skapa ett centrum med allt mindre liv. I det omfattande och påkostade arbetet med centrum har framkommit många bättre idéer och förslag som kan tas till vara för att fördjupa arbetet med centrum - ett helt nytt förslag bör utarbetas.

I programmets förslag försvåras flöden genom centrum och nya otrygga baksidor skapas genom att belamra torgen och förlägga en bussterminal så att gång- och cykelförbindelser förhindras. Olika nivåer vid tunnelbanestationen minskar gatulivet. De små fristående husen på Storforsplan hör inte hemma i en stad och än mindre i ett stadscentrum. Överbyggnaden över tunnelbanan är kostsam och grotesk. En viktig fråga för programmet är att se till att det blir lokaler i bottenvåningar i lämplig utsträckning både i och runt centrum för att locka till och möjliggöra olika typer av verksamheter. Detta måste styras i programskedet och märkas ut på en karta, annars är risken mycket stor att det inte blir några lokaler alls då de flesta exploatörer gärna undviker lokaler. Behovet av förskolor, skolor och gymnasier bör redovisas i siffror och på karta med lämpliga tomtstorlekar. Visar det sig att allt inte behöver bebyggas, kan dess ytor användas för annat, som till exempel bostäder.

Mål och organisation

Tyngdpunkt Farsta kan utvecklas till något bra och unikt, men det förutsätter ett större allvar i stadens satsning. Då Farsta en gång planerades fanns resurser för att genomföra förslagen. Tunnelbana, skolor, förskolor, gator, bostäder, arbetsplatser, centrum, kultur, idrottsplatser - allt fanns tydligt planerat och genomfördes med kraft och tillräckliga resurser. Det pågående tyngdpunktsarbetet saknar detta perspektiv.

Processen

Processen med att utveckla tyngdpunkt Farsta bör få en nystart för att utveckla Farsta enligt de ursprungliga intentionerna, förslagen från bland annat Farsta Large. Det betyder att alla kommunens nämnder och förvaltningar får i uppdrag, att genomförandefrågor budgeteras, att en affärsplan upprättas och att en ledningsgrupp tillsätts med mandat att leda detta övergripande arbete, där programmet snarast tillhör genomförandefrågorna. Farsta riskerar annars bli ett förtätningsprojekt med stor potential för misslyckade lösningar. Det förutsätter ytterligare samråd men det behöver inte bli ett tidsmässigt hinder för fortsatta exploateringar. Peka ut exploateringar som kan påbörjas medan det övergripande programarbetet fortsätter.

Programarbetet borde ha styrts från den nivå och med det mandat som krävs enligt Farsta Large. Istället har ansvaret flyttats till lägsta möjliga nivå, projektgruppen, som alltså inte kan lastas för de bristande ambitioner som programmet delvis ger uttryck för i förhållande till Farsta Large och stadsbyggnadsnämndens Start PM, eftersom det stöd som krävts har saknats. Projektet har reducerats till att göra ett planprogram inom stadsbyggnadskontoret tillsammans med exploateringskontoret. Något öronmärkt i budgeten saknas, affärsplan har inte utvecklats. Det här har

lett till, exempelvis att någon idrottssatsning inte har varit möjlig, att idrottsytorna kommer att minska, att idrottsgymnasiet är nedlagt, att ingen satsning framåt görs på gymnasieelever i Farsta, att Telia med 3500 arbetsplatser flyttas till Solna utan att staden reagerar, att någon egentlig genomförandestrategi då det gäller kommunala investeringar saknas.

**Tommy Söderström & Inga Swanberg, Ölmevägen 18, 123 32
Farsta**

Instämmer med Brf Lurö (se ovan) och önskar komplettera med fler synpunkter. Bygg inte på Nykroppagatan och flytta inte gatan. Värna om en hållbar ekologisk miljö och befolkningens hälsa. Bevara och värna om det gröna, mycket uppskattade promenadstråket söder om Nykroppagatan. Samverka över de politiska blockgränserna i de stora frågorna om Farstas framtid.

Tillägg till brf Lurö:s 12 synpunkter (sid xx):

- Behåll de gamla stora träden längs Nykroppagatan och plantera även nya ekar norr om gatan så att Nykroppastråket fortsätter vara ett attraktivt grönt promenadstråk!
- Det är mycket angeläget att de "gröna" ambitionerna med mycket växtlighet inte bara syns i planeringsdokumenten utan även genomförs i verkligheten. Värna om klimatet och den biologiska mångfalden!
- Gör en uppdaterad utredning över trafiktätheten på Nykroppagatan med prognoser över buller- och avgasnivåer i de närliggande bostäderna dag- och nattetid. Kartlägg och gör prognoser för både dBA och dBC-buller - det "tysta" bullret som orsakar hjärtinfarkt.
- Aktuella trafiksäkerhetsprognoser behövs också för Nykroppagatan med den beräknade trafikökningen som underlag.
- Magelungsvägen är en stor trafikled. Därför är bostadsbebyggelse tveksamt där. Bättre med kontorslokaler i höga, väl bullerskyddade hus längs Magelungsvägen. Bygg även två parkeringshus, vid Farsta IP och vid simhallen.
- Däcka över Nynäsvägen mellan Trafikplats Farsta (där Farstavägen börjar) och Trafikplats Larsboda utan bebyggelse med promenadvänlig parkmiljö ovanpå.
- Led om buss 165 via Magelungsvägen och inrätta en ny liten lokalbusslinje via Larsbodavägen söderut - Farstavägen mot nordväst - Nykroppagatan västerut - Forshagagatan - Molkomsbacken - Färnebogatan och Larsbodavägen.
- Bygg klimatsmarta höga hus på de stora p-platserna i centrum, även höghus på Storforsplan, gärna ekologiska byggnadsmaterial. Rimliga priser, ingen onödig lyx.
- Bygg inte så tätt mellan husen. Behåll de stora träden. Plantera många nya träd och annan grönska emellan.

- Bygg student- och seniorbostäder med låga priser och låga avgifter
- Pga. befolkningens socioekonomiska fördelning i Farsta bör andelen nya bostadsrätter vara högre än andelen hyresrätter, men blandade upplåtelseformer behövs inom varje bostadsområde.
- Underjordsparkering bör erbjudas boende till rimliga kostnader och gäster till högre avgift. Ta ut parkeringsavgifter överallt där gatuparkering tillåts.
- Villa- och radhusägare i ytterkanterna av Farsta bör tillåtas och uppmuntras att bygga en extra våning ovanpå sina hus.
- Bygg gärna många bostadshus som sammanbinder Fagersjö med Farsta söder om Magelungsvägen, men gör även en fin strandpromenadväg, öppen för alla.
- Gärna nya högskoleavdelningar i Farsta, t.ex. inom Karolinska Institutet eller Stockholms universitet, knutna till profilen hälsa.
- Bygg ingen stor idrottsanläggning i Farsta - ingen ny idrottshall. Men främja spontanidrott för barn, ungdomar och vuxna på många ställen i Farsta.
- Gör strandnära promenader runt hela Farstanäset och hela Magelungen.
- Skapa lokaler för förenings-, kultur- och folkbildningsverksamhet och ett allaktivitetshus för alla (även pensionärer) med skapande aktiviteter, gärna inriktade på reparation och återanvändning. Ett "Möjligheternas hus" även i Farsta. Integrationsfrämjande insatser. Gärna en föreningsdriven biograf.
- Låt Farsta förbli en grön förort med mycket natur och grönska mellan husen.

Pirko Talja, Ulleredsbacken 74, 123 73 Farsta strand

Protesterar mot rivningen av stugorna och förstörelsen av naturskogen i området. Människor mår bra av samhörigheten med naturen och området bör sparas för mental hälsa och prioriteras för barn. Varenda ek på området har sin egen näringskedja. Detta är en liten bit av paradiset på jorden som inte ska bebyggas med betong och asfalt.

Lena Tjörnhammar, Storforsplan 5, 123 47 Farsta

Förtätningen runt Farsta centrum blir för hög. Värna miljön runt Farsta Gård. Området behövs till rekreation, aktiviteter och idrott. Flytta den "provisoriska idrottshallen" närmare Magelungsvägen. Området vid sjön kan då användas till annat ex minigolfbana, större utegym och/eller lekplats. Behåll strandskyddet vid Magelungen. Bygg 3 höghus istället på Storforsplan, liknande de som finns.

Passar in bättre och ger mer luft och ljus mellan husen. För tätt planerat på Farstaplan. Små innergårdar ger mörka lägenheter och små uteplatser. Att göra Magelungsvägen som är en genomfartsväg till en stadsgata är obegripligt. I programförslaget är alla bilder är bilfria. Det verkar som om ”bilarna” inte finns. Många ”tänkta” hus byggs ju längs med genomfartsvägarna.

Carina Vestman, Ekebergabacken 44, 12363 Farsta

Anser att Farsta förstörs med bostäder som vanliga människor inte kan bo i. Husen passar inte in och grönytor förstörs.

Gudrun von Zweigbergk, Ölmevägen 10, 123 32 Farsta (två inlagor)

Det är bra att det byggs bostäder i Farsta. Följande är särskilt viktigt:

- 1) Spara och utveckla så mycket som möjligt av den grönska som finns. Fäll inga ekar.
- 2) Bygg klimatsmart med genomtänkt avfallshantering (sopsortering, kompostering, återvinning) och energieffektiva hus (solceller, god isolering, bergvärme).
- 3) Bygg höga hus där så är möjligt.
- 4) Villalikhande hus på Storforsplan verkar vara dåligt utnyttjande av den centrumnära marken.
- 5) Bygg ekonomiskt, kvalitet utan onödig lyx, för olika behov (ungdomar, studenter, barnfamiljer, pensionärer, funktionshandikappade).
- 6) Utgå inte från att alla ska ha egen/egna bilar. Tvärtom bygg för dem som använder kollektiva transportmedel, cyklar eller går.
- 7) Bygg ut kollektiva transportmedel och bättre cykel-, gång- och elbilsstråk. Det är en förutsättning för minskad biltrafik och parkerings- och garagebehov.
- 8) Med den lovvärda visionen om Farsta som attraktivt boende för den som vill ha tillgång till ’kultur-, idrotts- och hälsosamma aktiviteter’ måste det garanteras vid markanvisningar att byggbolagen tar sin del av ansvaret. Annars måste det ligga på kommunen att bygga och driva sådan verksamhet.
- 9) Låt inte Atrium Ljungberg AB få lov att bygga och hantera mer ”affärsyta”. Deras förvaltning av Farsta centrum verkar inte effektiv med många tomma lokaler.
- 10) Håll fast vid den ursprungliga ABC-tankens att det ska finnas lokaler för kultur- och föreningsliv ute bland bostäderna. Men byt ut ABC-tankens om behovet av bilen mot dagens behov av integration istället för segregation. Satsa mera kulturellt än kommersiellt. Det ger också arbetstillfällen liksom en satsning på bättre kollektivtrafik.

- 11) Överbrygga "Nynäsklyftan" med fler gröna gångstråk eller kanske t o m en överdäckning för mindre trafikbuller och -avgaser och annat utsläpp och mer yta med grönska för lek- och idrott.
- 12) Glöm inte att planera för barnens behov. Skog och naturmark den bästa lekplatsen. Alltför tillrättalagda lekplatser är i längden ointressanta.
- 13) Bygg ett högt hus på Sunneplan med bostäder, aktivitetslokaler och samhällsservice.
- 14) Bygg inte lamellhus på Nykroppagatan, hellre ett riktigt högt hus (pendang till Teliatornet) på trekanten vid rondellen. Det sparar de stora lövträden.
- 15) Spräng inte där nuvarande bostadshus kan skadas av sprickbildningar. Det är vanskligt att spränga i ett sprickdalslandskap.
- 16) Utred nuvarande trafikflöde och klimatkonsekvenser. Bedöm hur nära trafikinfarkt Stockholms innerstad är om folk i nya bostadsområden inte kan lita på kollektiva transportmedel eller har alternativet att cykla utan måste ta bil till jobbet.
- 17) Utred orsaken till all nuvarande gatuparkering under olika tider på dygnet och under året. Och hur parkeringsavgifter skulle kunna minska bilanvändandet som nu i princip är gratis.

Tanken att låta biltrafiken få stå tillbaka för kollektiv-, gång- och cykeltrafik är lovvärd liksom planen att spara så mycket grönska som möjligt, värna miljön och se till barnens behov. Det är angeläget att grönskan och naturen längs Nykroppagatans södra del sparas. Sprängningarna för ICA Kvantums hus skakade om huset Ölmevägen 10. Det blev sprickor i huset. Är det verkligen möjligt att bygga på Familjebostäders hus längs Nykroppagatan med 1-2 våningar. Om trafiken på Nykroppagatan kommer att öka till mer än det dubbla och dessutom komma närmare fastigheten kommer det att påverka huset vad gäller vibrationer, buller och luft. Hur kan det kompenseras?

Eila Wörn, Ågesta broväg 71, 123 50 Farsta

Bra med förtätning och mer bostäder. Bra att campingstugorna vid Drevviken rivs och bostäder byggs. Bra att bussterminalen flyttas till Larsbodavägen.

Gudrun von Zweigbergk, Ölmevägen 10, 123 32 Farsta

Grönskan och naturen längs Nykroppagatans södra del skall sparas så mycket som möjligt.

Sprängningarna för ICA Kvantums hus skakade om huset på Ölmevägen 10. Det blev sprickor i huset. Det rinner en källa under huset. Vad kan hända med den?

Inkluderar programmet mark som bostadsrättsföreningar arrenderar när det gäller samutnyttjande av bostadskvarters gårdar? Är det verkligen möjligt att bygga på Familjebostädens hus längs Nykroppagatan med 1-2 våningar? Om trafiken på Nykroppagatan kommer att öka från ca 3500 passager/ dygn till mer än det dubbla och dessutom komma närmare fastigheten så kommer det att påverka densamma både vad gäller vibrationer, buller och luft. Hur kan det kompenseras?

Enskilda, ofullständiga uppgifter

Anton Abrahamsson

Riv campingstugorna, det behövs fler lägenheter och stugorna tar bara plats.

Lars Arenander

Medborgarförslag har tidigare lämnats till stadsdelsnämnden med följande innehåll:

- Utveckla området runt Farsta gård med en Vikingaby
- Ett högt terrasshus (15-20) våningar på parkeringen vid Farsta IP, med olika typer av modern miljöteknik, bland annat eluttag för bilar, solceller och värmepumpar, samt goda möjligheter till terrassodling.
- Åtgärda översvämningarna på Hästhagens bollplan
- Bygg ett 25 våningar högt hus i centrum, med bostäder och blandade verksamheter samt garage i flera plan under mark.
- Hinder för cyklar vid Västboda bollplans entré samt mellan Farsta kyrka och bron vid Farstaängen, på grund av kollisionen.
- Räcke vid Runes trappa från Farsta centrum mot Molkomsbacken.
- Badmintonhall vid Farstanäsvägen i kurvan, med parkering övernattningslägenhet, terrass och restaurang. Längst ner hall sedan parkering. Huset skulle kunna vara 15 vån.
- Husbåtsstad vid Farstanäsvägen från högra brofästet och bort genom viken.

Lisa Berg, Mårbackagatan/Ågesta broväg , två inlagor

– Det planeras en hel del bebyggelse längs Magelungens strand, inklusive intill Farsta gård. Till Farsta gård promeneras det för den omgivande naturens skull och för att fika/äta eller delta i aktiviteter. Utsikten blir bostadskomplex och ljudet blir trafikbuller. Så det blir

kanske att lägga ner fiket. Hur det står till med förståndet hos de som bestämmer. Bygg studentbostäder av Teliakontoret.

– Chockbebyggelse i Farsta, nu handlar det bara om att proppa in så mycket folk det bara går, som om de boende vore lagervaror allihop medan glesbygden tynar bort. Hur blir trafiksituationen längs Mårbackagatan och Ågesta broväg? Här blir de boende inklämda. 3000 bostäder intill på Telia, sen Livsmedelscentrum bara en liten bit längre bort. Dessutom bebyggelse på stränderna. Bebyggelse överallt, inget skonas längre. Inget kvar av skogsdungar eller lugn någonstans.

Birgitta Eriksson,

Protesterar mot förslaget att riva camping/kolonistugorna. Kolonisterna arrenderar marken men äger stugorna. Att beslagta stugorna för att riva dessa, är ju helt förkastligt. Dessutom är den fauna som finns värdefull att bevara. Hållbarhet är ju ett begrepp som måste införlivas i verkligheten. Det finns ekar och en del rödlistade djurarter som måste skyddas. Föreningen har via styrelsen presenterat ett förslag där det framgick att det går att förena nybyggnation med bevarande av området, samt utveckla området för rekreation. Att utveckla nybyggnation i samklang med befintlig natur, kultur och byggnader behövs idag mer än någonsin.

Kalle Ericsson

_ Bevara småstadskänslan och bygg tätt centralt, men inte för högt! Inget nytt Kista tack. De trevligaste kvarteren i Europa är tätt byggda med relativt låga byggnader.

_ Behåll Farstas själ så mycket som går - vårt gröna och vår mångfald

_ Våga i arkitekturen! flörta gärna med Farstas 50/60 tals stil och stick gärna ut lite

_ Låt barn, sport och kultur stå högt i prioritet

_ Blandat är bra! En biograf borde kunna gå runt i en så välbefolkad förort med bra kommunikationer

_ Farstas gångtunnlar är alldeles fantastiska, ta inte bort dem. Att kunna promenera omkring i sin stadsdel utan att behöva korsa stora gator är en underbar känsla speciellt praktiskt är det med barn och djur.

_ Strandpromenaden längs Magelungen är så mkt mer än bara en strandpromenad, bygg sparsamt här. Se gärna till att de finns utrymme för "kommersiella lokaler" i bottenplan så att det kan poppa upp restauranger med sjöutsikt.

Jan och Elisabeth Ginsburg

Ett bra förslag som bör antas. Men plötsligt dyker det upp oroväckande förslag från lokalpolitiker, höghus i skyskrapsformat. En grön parkstad skulle göra Farsta centrum mycket mer attraktivt.

Kerstin Holmberg, Farsta strand

Det viktigaste i Farsta strand är att bevara strandlinjen längs Magelungen med tillhörande skog. Bygg ovanpå konsumhuset i Farsta strand, och däck över T-banan där den går i dagen.

Inte bra är limpan” som lagts utmed Nordmarksvägens mittdel som förstör stadsplan och luftrum samt inte bra är de två längorna längs med Ågesta broväg, mellan Ullerudsbackens slut och Ekshäradsgatan. Att ta bort den grönbård som finns längs den hårt trafikerade leden vore starkt negativt för upplevelsen under promenader. Träden, bergssluttningarna och hasselbuskarna här förser med intryck, skönhet, fågelliv under alla årstider. De små grönstrukturerna är oerhört viktiga för mental och fysisk hälsa och livskvalitet. Spara de sista dungarna av träd och berg som visar vår historia och skänker vår vardag mening, skönhet och syre.

Lennart Hultman, Larsbodavägen

Inte glad över den enorma förtätning, som programförslaget skissar. Den föreslagna förändringen av Hästhagsskolans bollplan är inte bra. Bollplanen är bra som den är. Man ser ofta grupper av barn som spelar boll där. Inga tunnlar bör tas bort. De är inte otrygga. Programförslaget tar bort nästan alla gång- och cykeltunnlar.

Det är bra om gång- och cykelbanor på lämpliga ställen inte följer bilvägar. Det skapar mindre buller och avgaser för gående och cyklister och risken att ett barn tar ett plötsligt steg ut i gata försvinner. Gång- och cykelvägen från Hästhagsskolan till Farsta centrum och gång- och cykelvägen från Farsta centrum vid Nordea till korsningen Larsbodavägen x Farstavägen bör vara kvar och den ljusreglerade korsningen bör ha en cykelöverfart över Farstavägen i korsningen. Den gång- och cykelförbindelse, som föreslås gå över Nynäsvägen vid Färnebogatan och Telias B-hus, bör i stället bör gå under Nynäsvägen och Perstorpsvägen. Då fås en mjuk nedförsbacke till strandpromenaden och badet. Den föreslagna cykelbanan på jämna nummersidan av Larsbodavägen bör gå som kantstensbana, inte som i förslaget ett par meter till höger om körbanan. Risken är för stor att motorfordonsförare inte ser cyklister i korsningarna exempelvis med Torsbygatan och Dejagatan.

Ur trafiksäkerhetssynpunkt bör cirkulationsplatsen Farstavägen x Magelungsvägen vara kvar. Behovet att hitta byggbar mark får inte gå ut över trafiksäkerhet. För korsningen Nykroppagatan/Magelungsvägen anger förslaget "trafikplats som

utreds". Det är viktigt att denna korsning utformas på ett trafiksäkert sätt. En minskning av antalet parkeringsplatser på gatumark är OK som på Larsbodavägen. Men det bör finnas gästparkeringsplatser och möjlighet för bilister att släppa av och på passagerare och för att läsa karta.

Roland Ingelin

Tyvärr så kommer Farsta att tappa sin unika stil som idag finns. Det är inget annat än skandal att förstöra Farsta för all framtid.

Henrik Jeansson

Minna Sokura

År 2010 togs beslutet att riva stugorna i tron att de ägdes av stadsbyggnadskontoret. En felskrivning i beslutsunderlaget som är ödesstigande för samtliga stugägare när säkerheten för deras lån förstörs utan att staden betalar ut någon ersättning. Politikerna trodde att det var stadens egna hus som skulle rivas. Kristina Alvendal, dåvarande ordförande i stadsbyggnadsnämnden, har bett skriftligt om ursäkt. Strax därefter avgick hon och upprättelsen stannade då vid ursäkten.

De tidsbegränsade kontrakt som skickades ut 2012 kan likställas med ett rivningskontrakt. Avflyttning skulle då ske den 1 september 2015 och exploateringskontoret erbjuder sig att riva stugorna gratis. Någon utredning av vad det är för byggnader som står på marken samt vilka tillstånd som ägarna tidigare fått har inte genomförts. Någon utredning gällande miljön är inte heller gjord. Stugorna är numer sommarhus med två rum och veranda. Medlemmar har fått tillstånd att sätta träpanel på stugorna, dra vatten till varje stuga och att bygga ett trädgårdsförråd. Det är olämpligt att staden utnyttjar att stugorna fortfarande har arrendekontrakt från 30-talet då bebyggelsen på området såg annorlunda ut. Stugorna har 12 kvm stora byggrätter och övernattningsförbud inte. Staden har nu varit tvungen att skriva kontrakten som bostadsarrenden.

Skogen runt stugorna har ett ekosystem som bör bevaras, en förnygringszon för ädellövskog. Här finns äldre ekar, hassel, alm, asp, björk och äldre tallar och en jätteask ca 300 år gammal. Djurlivet är mångfaldigt med grodor, kopparorm, örnar, hasselmöss, fasaner, harar, rådjur och älgar. Bäver har setts simmandes vid strandpromenaden och både gröngöling samt nötskrikan har syns till dagligen. Fynd av oxtungsvamp, som är rödlistad, har gjorts och det finns arter av rödlistade fjärilar och solitärbin i skogen.

Framtidens parkområde ska ges möjlighet till vistelse i naturmiljö omgiven av de forna campingstugor som omger det kulturella i området. Parkstråket i det skogsbevarade området bör bevaras och

förstärkas, det är också en ekologisk biologisk spridningskorridor som binder samman Drevvikens naturreservat (Huddinge) med ett rikt växt- och djurliv med ekskogens naturvärden vid Larsboda i Farsta tillhörande sjön Drevviken.

Bilaga: Hökarängens Frilufsförening, En levande ekskog och förening med arbetarhistorisk bakgrund.

Magnus Jansson

Protesterar mot att hugga ner stora delar av skogen och riva campingstugorna i området och att bebyggelsen är planerad i rekreatiomsområdet och i nära anknytning till Hökarängsbadet och strandpromenaden. Rödlistade arter, bl.a. oxtungsvamp, betyder att det är skyddsvärd natur i området. Området har flertalet solitärbin och mer än hälften av solitärbinna är rödlistade och hotade och ingår i åtgärdsprogrammen av artskydd. Solitärbinna hittar man lättast vid den solbelysta bergväggen som finns längst med Perstorpsvägen.

Det har gjorts en översyn av ekologisk mångfald av Stockholms stad i området, men den är mycket bristfälligt gjord när kunniga biologer och entomologer har granskat den och den kan inte ligga till grund för de byggplaner som finns för området just nu. Det finns många döda ekar och andra träd som drar till sig vedlevande arter. Skogen inhyser även kopparsnok, paddor och grodor, hasselmus, nötskrika. Bäver har setts alldeles intill strandpromenaden.

Att bebygga området betyder att minskning av utbredningsområden för många hotade arter runt sjön Drevviken och naturområdet. För att Drevvikens naturreservat Huddinge ska bevara sin mångfald behöver skogen finnas kvar på alla sidor om sjön.

Ingrid Jerrås, två inlagor

- Tycker det ska vara natur kvar i Farsta även nära centrum. Planera inte så höga hus på Munkforsplan eller höga hus på andra sidan tunnelbanan där det är en stor skogsdunge. Vid tunnelbanan planeras det att lindarna ska tas bort och allt det gröna som finns där nu kommer tydligen försvinna och det kommer bli fult och sterilt och tråkigt där vid tunnelbanan. Bygg gärna på parkeringsplatserna men inte för höga hus och gärna med några träd och buskar. Teliaområdet verkar bli bra. Bygg inte nära Magelungen, fint med vild natur där. Byggtiden med buller kommer bli påfrestande. Det kommer bli fler bilar och annan trängsel.
- Om det kommer byggas mycket hus vid centrum behövs det träd, buskar och blommor så det blir trevligare att promenera där.

Kari Marie Kristensen

Bevara Ekskogen för kommande generationer. Rädda denna fristad för barnen och alla djurarter som trivs i den, älg, rådjur, räv och

otaliga fågelarter. Riv inte campingstugorna till förmån för bostäder. Ekskogen är ett fantastiskt område för dagisbarn/skolbarn att mulla i. Man kan ha dagiskollo/helgkollo på gräsmattan vid Hökarängens Friluftsförenings café och man kan grilla i föreningens grillbod.

Titti Lettfält Granbom, Hökarängens Friluftsförening, två inlagor

Koloniområdet

Det är angeläget att alla stugor får vara kvar men med en viss omdisposition i utkanterna. Koloniområdet är en kulturskatt. Parken blir inte nu endast en anonym stadspark, det blir istället ett område med en historia, en själ och en trevlig atmosfär. Framtidens parkstråk - ett ekosystem som bör bevaras. Här finns ädellövskog som är ovanligt så här långt norrut.

Här finns äldre ekar, hassel, alm, asp, björk och äldre tallar och en jätteask ca 300 år gammal. Djurlivet är mångfaldigt med grodor, kopparorm, örnar, hasselmöss, fasaner, harar, rådjur och älgar. Bäver har setts simmandes vid strandpromenaden och både gröngöling samt nötskrikan har synts till dagligen. Fynd av oxtungsvamp, som är rödlistad, har gjorts och det finns arter av rödlistade fjärilar och solitärbin i skogen.

Framtidens parkområde ska ges möjlighet till vistelse i naturmiljö omgiven av de forna campingstugor som omger det kulturella i området. Parkstråket i det skogsbevarade området bör bevaras och förstärkas, det är också en ekologisk biologisk spridningskorridor som binder samman Drevvikens naturreservat (Huddinge) med ett rikt växt- och djurliv med ekskogens naturvärden vid Larsboda i Farsta tillhörande sjön Drevviken.

Munkforsplan

Att bebygga Munkforsplan med så höga byggnader och så brett känns inte genomtänkt. Bostäder och utveckling är bra för Farsta men utvecklingen bör inte bli så att det stör boende runt omkring. Det vore bättre med ett Parkkvarter som bjuder in till Farsta centrum.

All grönska tas bort då den lilla bergsknallen sprängs bort. Varför inte bygga småhus upp mot Grumsgatan och Säfflegatan istället för att exploatera så mycket upp mot vägen. Hur är det tänkt med parkering, trafiken i korsningen och gångväg till centrum. Farsta centrum måste även få bättre tvärförbindelser. Bygg bussgarage under mark och spar grönskan som Farsta har.

Annika Lidman

Mycket ser bra ut men då Farsta kommer likna mer en liten stad är de insprängda grönområdena och parkerna för snålt tilltagna. En "stad" ska ha en större stadsparksliknande yta ganska centralt belägen så ta halva den östra delen av Farstaplan i anspråk till detta. Då skulle Farstaängen och den gröna Dälden samt den lilla parken framför kyrkan bindas ihop med stadsparken och bli en fantastisk ingång till Farsta.

Det grönområde som kallas Ekparken är just bara ett stråk, vackert, men inte med tillräckligt rumslik känsla för att stanna vid. I en stadspark skulle man stanna och träffas. Om befolkningen nästan fördubblas så räcker inte strandpromenaderna som rekreationsområde. Då skulle en stadspark bli ett fint komplement.

Rondellen i korsningen Magelungsvägen, Farstavägen, Ekshäradsgatan är en lyckad och vacker ingång till Farsta. Den byggdes om för ca 15 år sedan och hänger fint ihop med de gröna mittstråk som löper längs med hela Farstavägen. Den bör inte bytas ut mot en korsning och hus.

Lasse Lööv

Språket används tendentiöst. Genomgående används positivt värdeladdade ord för att beskriva effekterna av exploateringen. I beskrivningen av det befintliga Farsta används däremot ofta negativt värdeladdade ord. En misstanke uppstår att programmet försöker skyla över de stora förändringar, och till viss del försämringar av boendemiljön som förslaget innebär. Farsta är en luftig och grönskande förort. Genomförs programmet fullt ut kommer mycket av de positiva värden som är förknippade med Farsta att gå förlorade. Att förtäta genom att bygga på parkeringsplatser och flytta bilarna under jord är ok. Men att bygga på de rester av naturlig grönska som finns kvar är verkligen förödande. Att dessutom påstå att man "utvecklar" och "ökar kvaliteten" på grönområdena är bara lurendrejeri.

Karin Mikaelsson, Ölmevägen, två skrivelsen

Det får inte byggas fler hyresrätter. Farsta har redan hög kriminalitet och det bör inte spås på med fler hyresrätter. Dessutom finns fler hyresrätter än bostadsrätter varför bostadsrätter bör prioriteras.

Kerstin Mossed

Positivt med utveckling av Farsta centrum. Viktigt är:

- 1) Orienterbarhet. Gator och torg ska vara lätta att hitta till.
- 2) Levande bottenvåningar. De flesta bilderna i programmet visar husvolymer och grönska, men ur fotgängarperspektiv betyder bottenvåningen allt.

- 3) Tydliga skillnader mellan privat och allmänt.
- 4) Bryt upp "baksidan" av centrumet. Väggar utåt är idag avvisande med få dörrar och skyltfönster. Från parkeringsplatserna får man ingen känsla för att det är ett riktigt trevligt och levande centrum, tvärtom ser det ödsligt och ovänligt ut. Det är onödigt.
- 5) Placera större verksamheter - bibliotek, stora matbutiker, bussterminaler mm - så att långa, slutna väggar undviks.

Annika Ohlsén

Deltagit Stockholms naturskyddsförenings intressanta vandringar och rekommenderar föreningen som samarbetspartner i stadsplaneringen.

Svante Rask

Planera inte att bygga på parkeringsplatserna i Farsta centrum. De är de enda fria ytorna i och runt centrum. Det finns massor av ytor i Fagersjö som ligger nära Farsta centrum

Lucia Ruzino, Farsta strand

Den föreslagna planen för stugområdet vid Drevviken är bra. Stugorna blockerar tillgången till stranden. Det är ett tätbefolkat område, det krävs mer bostäder, och det är igenvuxet och oframkomligt som det är nu. Det finns en stor outnyttjad potential mellan Magelungen och Drevviken. Det skulle vara mycket bra om man kunde cykla och promenera hela vägen mellan sjöarna.

Det saknas bra bad och badbryggor vid Farsta strand. Det vore trevligt om det fanns en park vid vattnet, med kafé, restaurang, plats för grill och picknick, sol, bad och spel, dusch och toaletter. På båda sidorna Forsån skulle man kunna anlägga en fin park med både sandstrand, klippbad och bryggor. Sandstranden, på ena sidan av Forsån skulle kunna förlängas fram till klipporna. Platsen passar utmärkt för en park. På sommaren borde det vara plats för bad och picknick – inte som idag en plats för fåglar. Barnen här behöver ett bad på närmare håll, och hela området skulle må bra av att ha en ordentlig park, ett rekreationsområde med lite kulturliv, som sommarteater, t ex.

Koloniområdet där kan bara nyttjas av ett fåtal. Platsen upplevs idag som avsides och gömd, med ogenomträngligt buskage. Området längs Forsån är outnyttjat, med vass längs pendeltågsspåret. Det är sunkmark och luktar ruttet. Spara de gröna områdena, men öppna upp.

Sara Sebelius, Hökarängens friluftsförening

Omforma och öppna upp en park som kan bli farstabornas och föreningens tillsammans. En park som har sin utgångspunkt i naturens formationer. Att förstärka, mänskliggöra och infoga såväl

konstverk som en mångfald av botaniska små trädgårdar i utbildningssyfte. Om 1% av byggkostnaderna för lägenheterna runt parken, ska gå till konst, skulle konsten kunna placeras ut i parken. Så tillgängliggörs även parken för de boende i lägenheterna. Deras konst leder in i en sagovärld av små trädgårdar på olika teman. Från lägenheterna leds folk in i parken av sitt konstitresse. Från stranden leds folk in i parken av sitt sportintresse (utegymmet). I parken sker ett möte.

Jonas Wahlin

Bygg högt 20-30 våningar, modernt, nått som kan bli ett landmärke, ljusinsläpp och öppenhet längst ner (piazza), takterrasser högst upp för kafé/restaurang och verksamheter. Tänk på hur utnyttja ljuset (vart som är söder, hur man får snygga solnedgångar). Bygg gärna ihop det med befintliga centrum via inomhusgångar, detta är "innerstads" bebyggelse, inte ett radhusområde

Bygg inte små trånga gångar (nedskräpning, skadegörelse, våld), för låga hus som inte är anpassade till ett växande Stockholm, smågator i centrum (där kommer folk att parkera vilt).

Lena Wall

Åsikt om Hökarängens Friluftsförening, HFF. Koloniområdet är en kulturskatt liknande Tanto på Söders höjder. Det är angeläget att alla stugor får vara kvar men med en viss omdisposition i utkanterna av området, och att föreningen kan öppna upp för alla som är intresserade av att besöka café Ekskogen med olika och många aktiviteter. Detta är för barn, barnbarn och nästa generation med arbetarbakgrund.

Tuula Vesamäki, Trångsund

Protesterar mot förslaget att riva campingstugorna och hugga ner en stor del av skogen som är i sitt slag ovanlig blandskog så här högt uppe i Sverige. Denna sorts skog påträffas nästan bara i Blekinge trakten. Låt den lilla skogen och campingstugorna stå kvar. Detta område tilläts arbetarklassens för rekreation.

Mari-Louise Ölander, medlem av Hökarängens Friluftsförening HFF i ekskogen.

Låt campingstugorna få stå kvar i ekskogen vid Drevviken. Stugorna är ett tidsdokument som representerar ett kulturhistoriskt värde för all framtid genom att de berättar om arbetarklassens fritidshistoria. Här handlar det inte bara om pengar utan om en gemenskap och trivsel mellan stugägarna i Hökarängens Friluftsförening. I dag finns både barn och barnbarn i området till dem som en gång byggde sina stugor. Föreningen fick ett muntligt löfte om att när sossarna kommer till makten skulle allt göras för att bevara stugområdet. Men istället smids planer att riva stugorna utan

ersättning eller erbjudande om nytt område.

Koloniträdgårdsverksamhet är en del av det svenska kulturarvet.

Det är en resurssnål form av närrekreation, bra för folkhälsan och ett steg på vägen in i det ekologiskt hållbara samhället. Vi måste få plats med grönytor och permanenta koloniområden. Inte bara bostäder. Låt ekskogen och stugorna stå kvar. Bygg runt om istället. Ekskogen kan bli ett nytt "lilla Tanto" eller skansen med små stugor i olika färger och former, med höns, kaniner och bikupor.

Varför bygga en strandpark som kräver underhåll. En skog sköter sig själv och är mycket trivsammare och mer spännande. Inte mer hus och folk, det är tillräckligt långa köer i affärer, lokaltrafik och vårdcentral. Ingen mer betong nu och speciellt inte där det redan finns byggnader.

Evy Andersson, Sven-Ove Andersson, Balbina Edman Bengt, Birgitta Berg, Berit E, E A, Robin Edman, Kristoffer Ehrlin, Tamira Ehrlin, Ek, Nicole Ferrer, Helena, Eva Dahl, Klas Edsman, Pia Gustafsson Westerman, Elvy Johansson, B Kolgir, Ann-Marie Larsson, Jerry Larsson, Mia Laursén, Anna Lovén, Urban Malmberg, Annelie Nilsson, Bo Nordqvist, Pehr, Barbro Sundelin, Kickan Sv, Hans Svensson, Tüll, Oläsligt

31 likalydande skrivelser

Riv inte camping/kolonistugorna. Bevara den biologiska mångfald som skogen har och låt campingstugorna vara kvar centralt i området. Området har en viktig miljöbevarandefunktion för att de speciella biotoper som finns där främjar inte bara Ekskogens natur utan även andra närliggande områden runt Drevviken.

Finn B, Gunn-Britt Andersson, Olov Andersson, Inga-Lisa Berglind, Anna Bergström, Maria Berglund, Emma Berlund, K Bjulin, Barbro Björkman, Peter Bohman, Anna Busata, Frida Cederlöf, Anna Dahlman, Dick Druzkovs, Camilla Ekman, Eygli Fingalsdottir, G Forsell, Bengt Forsgren, AnnMari G, Inger Gidlund, Björn Gardarsson, Sofia Gustafsson, Per H, Berit Haglund, Hanna J, Lisa-Lotte Jansson, R Jillehed, Kamilla Johansson, Siv Karlsson, P Kytälä, Pär Lindblad, Maria Lindman, Cecilia Lindmark, Anita Ljung, Jon Lost, Anita Lund, K, oläsligt, , Christer Magnusson, Minna, Oläsligt, Ow, Taeja Paz Sanchez, Anders Persson, Rosita Ringström, Paula Rotini, Sara Ruben, Ninna Rydbeck, Gisela Sabel, Agneta Sand-blom, Maria Sandelin, Tero Sandén, Tomas Schmidt, Berit Schultz, Leif Segerström, Eva Staaf, Virgil Stolts, Sanna Svensson, Anna Talander, P, Rosa Maria Rydbeck, Oläsliga 10 st, 72 Huvudsakligen likalydande skrivelser

Riv inte camping/kolonistugorna. Vid Hökarängsbadet ligger ett 80-tal små campingstugor som är unika i sitt slag. Dels för att de ligger på naturtomter, där stugor och tomter anpassats efter den naturliga

miljön. I området finns ett stort ekbestånd. I skogen finns utrotningshotade arter av både insekter och ovanliga växter och svamp, bland annat rödlistade fjärilar och solitärbin samt oxtungsvamp. Bevara den biologiska mångfald som skogen har och låt campingstugorna vara kvar centralt i området.

Henrik Tideström, nära Farsta C

Programmet är helt ok.

Gengfang Zhang, kiosk vid Larsbodavägen

Marken vid Larsbodavägen är stor, mycket folk går med sin hund eller andra husdjur och leker och tränar här. Föräldrar promenerar med barn. Kiosken ger service till boende sedan 1971.

GMS

Ifrågasätter att det skulle vara svårt att orientera sig i Farsta och undrar om de som arbetat med förslaget aldrig varit i Farsta. Det är svårt att orientera sig i beskrivningen, då det inte finns med någon karta med namnangivelser.

En överdäckning över järnvägen på den del där järnvägen skär ner i berget, nordväst och sydost om korsningen med Farstavägen skulle minska barriären som järnvägen utgör. Hur har man tänkt sig att göra för att ändra om rondellen vid Hagforsgatan/Farstavägen/Magelungs-vägen till en T-korsning? Vilken väg skall stängas av? Norr om kvarteret Gränö finns ett äventyrsberg, där många barn har klättrat och lekt som är värt att bevara.

Ett hus placerats över en viktig gångväg. De som ska till och från centrum och bor åt sydosthålet väljer gångvägen som börjar ungefär där Kristinehamngatan möter Farstavägen. Den gångvägen borde lyftas upp till ett läge där det finns en väl upptrampad stig. Gångtunneln intill under Farstavägen skulle med fördel kunna tas bort, då finns det möjlighet att placera husen på ett bättre sätt och dra gångvägen där som människorna i verkligheten går.

Klargör vad man tänkt göra med område 4, bostäder mm. Området sträcker sig in över befintliga radgarage och parkeringsytor.

Gunnar, Majrovägen 99, 12249 Enskede

Bygg med förnuft. Tänk på trafiken och all service som krävs. Bygg mera i kranskommunerna. Riv inte campingstugorna, bygg i närområdet. Använd Telias byggnader till Tekniskt nämndhus. Bygg högre, komplettera i Teliaområdet. Bygg högt hus där t-banhuset står nu. Var försiktig med bygge på parkeringarna. Bygg inte vid Magelungen och Drevviken, det är allas rekreatiomsområde. Gör en plan för 73:an från Gullmarsplan till Nynäshamn.

Inget namn

Bygg gärna på parkeringsplatsen Munkforsplan, men låt det lilla grönområdet vara på andra sidan spåren. Vill man bo trångt så flyttar man till stan, tex Södermalm. Man flyttar till förorten för att slippa bo nära varandras fönster. Bygg utanför Farsta centrum, men inte i.

Inget namn

Hur ska alla kommunikationer in till stan fungera när så många tusen till ska bo i stadsdelen? Som det är nu är pendeln ofta full när den kommer till Farsta (om den nu kommer). Hem från stan får man oftast stå.

Jonas Claeson
planchef

Anna-Stina Bokander
plan*